

TÁJÉKOZTATÓ A KORMÁNY SZÁMÁRA

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
2020-BAN VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL**

TARTALOMJEGYZÉK

1.	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	3
2.	AZ MTA HELYE A KUTATÁS, A FEJLESZTÉS ÉS AZ INNOVÁCIÓ HAZAI ÉS NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYRENDSZERÉBEN, FOLYAMATAIBAN.....	8
2.1.	Hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési háttér, tendenciák.....	8
2.2.	Az MTA közfeladatainak teljesítéséről.....	10
2.3.	Az MTA stratégiai programjairól.....	19
2.4.	Az MTA mint a nemzet tanácsadója: szakértői, kormányzati, önkormányzati munkát segítő tevékenység.....	22
2.5.	Az MTA szakértő és koordináló szerepe a koronavírus-járvány elleni harcban és más, a magyar társadalom egészségének, egészségtudatosságának fejlesztése érdekében végzett tevékenységek.....	23
3.	AZ MTA FINANSZÍROZÁSI ÉS MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI 2020-BAN.....	25
3.1.	Az MTA fejezet főbb pénzügyi adatai.....	25
3.2.	Az akadémiai vagyon.....	27
4.	AZ MTA KÖZTESTÜLETÉNEK MŰKÖDÉSE 2020-BAN.....	30
4.1.	Az MTA köztestülete.....	30
4.2.	Elnöki bizottságok.....	32
4.3.	Az MTA 2020. évi 193. Közgyűlése.....	34
4.4.	Az MTA területi bizottságai.....	35
4.5.	Az MTA Doktori Tanácsának tevékenysége.....	36
4.6.	Bolyai János Kutatási Ösztöndíj.....	39
4.7.	Középiskolai MTA Alumni program.....	40
4.8.	Tudománydiplomácia, nemzetközi kapcsolatok.....	40
4.9.	A Fiatal Kutatók Akadémiája.....	45
4.10.	Az MTA tudománytámogató tevékenysége.....	45
5.	AZ MTA INTÉZMÉNYEI.....	52
5.1.	MTA Könyvtár és Információs Központ.....	52
5.2.	Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia.....	56
5.3.	Az MTA jóléti intézményei.....	57
5.4.	Az MTA Titkársága.....	58
5.5.	Az MTA Művészeti Gyűjteménye.....	58
6.	TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM: A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSULÁSÁNAK BEMUTATÁSA.....	59
6.1.	A Magyar Tudomány Ünnepe.....	59
6.2.	Az MTA által indított és koordinált kutatások eredményeinek közzététele a nyomtatott és elektronikus sajtóban és a közösségi médiában.....	61
7.	FÜGGELÉK.....	62
	AZ MTA TUDOMÁNYOS OSZTÁLYAINAK ÉS BIZOTTSÁGAINAK MUNKÁJA 2020-BAN.....	62

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az MTA elnöke az akadémiai törvénynek megfelelően évente tájékoztatja a Kormányt az Akadémia munkájáról, valamint a magyar társadalom és gazdaság fellendítése érdekében elért eredményeiről.

Az MTA szerepe 2019 szeptemberétől jelentősen megváltozott, mivel korábbi kutatóhálózata nélkül működik tovább. Jelen beszámolóban ennek megfelelően az Akadémia köztestülete és intézményei munkáját mutatjuk be.

Természetesen sokrétű feladataink sok szállal kapcsolódnak a hazai kutatás-fejlesztés intézményrendszeréhez és az egyetemekhez, programjaink, támogatásaink az anyaországi és külföldi magyar kutatókat egyaránt támogatják.

Az MTA küldetése és köztestülete

A Magyar Tudományos Akadémia – Széchenyi István alapítói szándékával összhangban – közel 200 éve folyamatosan megújulva szolgálja a tudást, a nemzetet és az egyetemes tudományt. Az Akadémia célja hozzájárulni az ország helyzetének és biztonságának erősítéséhez, a magyar nép életfeltételeinek, tudásának és képességeinek javításához, 2019. szeptemberétől már kutatóhálózat nélkül, de továbbra is a magyar tudományosság érdekében és képviselésében. Az MTA hazai és külső köztestülete az egész magyar tudósközösséget reprezentálja, az állami és a magánszektorban működő kutatóhelyek mellett a felsőoktatásban dolgozó, tudományos minősítéssel rendelkező oktatókat, valamint tudományos fokozattal rendelkező, az élet más területein, akár az iparban vagy a közigazgatásban, közgyűjteményekben dolgozó szakembereket. E közösségnek – a 2020. év végi adatok szerint – az anyaországban 18 434, határon túl pedig 1816 tagja van. A tudományos osztályoknak, a köztestületi tagoknak fontos szerepe van az Akadémia munkájában, így az MTA rendezvényeiben, stratégiai programjaiban is. Nőtt a tudományos osztályok jelentősége, a testületek elnökei pedig az Elnökség tagjaiként meghatározó szerepet játszottak az Akadémia minden érdemi döntésében. Nemcsak szószólói, hanem katalizátorai is voltak tudományterületük közéletének.

Tisztújítás az Akadémián

A Magyar Tudományos Akadémia 2020-ban, a 193., tisztújító Közgyűlésén Freund Tamás akadémikust választotta meg az MTA új elnökévé. A neurobiológus a hat év után leköszönő Lovász Lászlót váltotta az intézmény élén. A főtitkári posztot Kollár László Péter építőmérnök, a főtitkárhelyettesít pedig Erdei Anna immunológus tölti be a következő hároméves ciklusban. A Közgyűlés döntött a három alelnök személyéről is: élettudományi alelnöknek Kosztolányi György akadémikust, társadalomtudományi alelnöknek Lamm Vanda akadémikust és természettudományi alelnöknek Hudecz Ferenc akadémikust választotta. Az Akadémia vezetői megbízatásuk lejárta után egyszer újraválaszthatók. Az MTA Közgyűlése a jelölőbizottság javaslata alapján ugyancsak megválasztotta a Doktori Tanács, a Felügyelő Testület, a Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság, a Tudományetikai Bizottság, valamint a Vagyonkezelő Testület új tagjait. Az Akadémia megújított küldetésének és elnöki programjának a középpontjában is a köztestület mobilizálása, az Akadémia egyedülálló tudományos potenciáljának a társadalom érdekében való mozgósítása áll. Ez igaz a tudományos minősítés és értékelés kiterjesztését célzó törekvésekre, a tudományos tanácsadáshoz kapcsolódó akadémiai funkciók megerősítésére, a tudomány-népszerűsítésre és a tudományos eredmények közvetítésére is.

Az egyéni és újdonságként az intézményi kiválóság mérése:

- ***Az MTA doktora cím***

Az MTA Doktori Tanácsa által odaítélt **MTA doktora cím** fontos szerepet játszik a magyar tudományos minősítésben: az MTA doktorai saját tudományterületük legeredményesebb kutatói közül kerülnek ki, kutatásaik és tudományos szervező munkájuk révén a hazai kutatás és felsőoktatás

vezető szereplői. A legmagasabb elvárásoknak megfelelő, szigorú követelményrendszer folyamatosan megújul a tudományos osztályokkal szoros együttműködésben. 2020-ban 65 MTA doktora címet ítéltek oda az MTA Doktori Tanácsa.

- ***Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés***

Az Akadémia évtizedek óta működteti az MTA doktora cím odaítélésének rendszerét az egyéni kutatói kiválóság értékelésére, az **MTA Kiváló Kutatóhely** cím kialakítása pedig megteremtette a tudományos intézmények értékelésének lehetőségét. Az Elnökség 52/2019. (IX. 24.) számú határozatával felkérte az Akadémia elnökét, hogy magyar és angol nyelvű kiválósági tanúsítványt bocsásson ki a 2018. december 21. és 2019. március 31. között átvilágított akadémiai kutatóhelyek számára. A Közgyűlés a 15/2019. (XII. 2.) számú határozatával támogatta, hogy a 2019. augusztus 31-ig a Magyar Tudományos Akadémia irányítása alatt álló kutatóközpontok és önálló kutatóintézetek számára a Magyar Tudományos Akadémia elnöke által kiadott „*Magyar Tudományos Akadémia Kiváló Kutatóhely*” tanúsítványok 2021. szeptember 30-ig legyenek érvényesek. 2019-ben és 2020-ban az erre felkért akadémiai bizottságok kialakították a 2021-ben első ízben meghirdetésre került pályázat kritériumrendszerét.

A Magyar Tudomány Ünnepe 2020-ban – a járvány miatt online és kiugróan nagy nézettséggel

Kiemelkedő esemény volt az immár 18. **Magyar Tudomány Ünnepe** (MTÜ), amelynek magyarországi és külföldi programjai „Jövőformáló tudomány” mottóval kerültek megrendezésre. A kiemelt programok egyrészt az új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta járványt vizsgálták különböző szempontokból, másrészt az életminőség fenntartását célzó tudományos kutatások eredményeit ismertették, és a tudományos felfedezéseken keresztül kívántak irányt mutatni a társadalom és a döntéshozók számára. Határon innen és túl is, a pandémiával kapcsolatos kutatások kerültek a figyelem középpontjába. Az előadások alkalmával a tudomány képviselőinek a tényekről való hiteles tájékoztatás mellett lehetőségük volt arra, hogy az álhírekre is reflektáljanak.

2020-ban az MTÜ online programjai keretében elhangzott közel 400 előadás révén sokkal több érdeklődőhöz sikerült eljuttatni a hiteles tudományos információkat (országos nézettségi adat: 77 625 néző), mint a személyes részvétel esetében (2019. évi országos adat: 12 627 fő látogató). A tudományünnepi eseményekről a média különböző csatornákon keresztül több száz hírben számolt be.

Az MTA stratégiai programjai

2020-ban is sikeresen működtek az MTA hálózati együttműködésre épülő stratégiai programjai és testületei:

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban határozott a **Nemzeti Víz tudományi Program** megkezdéséről. A program részeként javaslatot tett arra, hogy az MTA koordinálásával induljon el a Nemzeti Víz tudományi Kutatási Program a Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv) tudományos alapjainak biztosítására és a víztudományi kutatások nemzetközi élvonalba emelésére. Az Elnökség 53/2019. (IX. 24.) számú határozatában kijelentette, hogy a víztudományi programot az Akadémia hosszú távú, stratégiai jelentőségű feladatának tekinti. A program saját weboldalán is jól követhetők a kutatási eredményekre épülő beszámolók, előadások, jelentések, amelyek a fenntartható vízgazdálkodástól a tiszta ivóvíz jelentőségén keresztül a balatoni algavirágzás tudományos hátterének bemutatásig számtalan témát dolgoztak fel. A vízgazdálkodás adta a témáját a 2020-as MTÜ „Tudomány és Parlament” ülésének is.

Továbbfejlődött az Akadémia 2016-ban indult, neveléstudományi kutatásokat támogató programja, amelynek nevét az újjáalakult Programtanács, a program szélesebb tematikáját hangsúlyozandó, **Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programra** módosította. A program kutatásai iránti érdeklődés,

és a 19 korábban kiválasztott kutatócsoport munkájából születő eredmények is mutatják a hiánypótló akadémiai kezdeményezés sikerét. Az MTA elnöke által 2016-ban életre hívott **Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program** (korábbi nevén Szakmódszertani Kutatási Program) alapvető célja a közoktatás fejlesztésének tudományos megalapozása, a bizonyítékokra alapozott pedagógiai gyakorlat elterjesztésének támogatása. Célja az egész társadalom számára egyedülálló jelentőségű köz- és felsőoktatási nevelés fejlesztése, a fejlesztések rövid- és hosszútávú hatásainak felmérése, valamint a módszertani gyakorlat kipróbálása és megvalósítása. A program a neveléstudomány alapkutatási feladatait, az alkalmazott kutatást és az oktatási innovációt jelenti és további széles körű fejlesztői tevékenység (tananyagfejlesztés, tankönyvírás, oktatási anyagok készítése, pedagógiai értékelés) számára teremti meg a tudományos alapokat. A program keretében működő kutatócsoportok tevékenysége a tanulási területek széles körét átfogja, többek között matematikai, természettudományi, nyelvtanulási, egészségbiológiai, higiéniai, történelmi, irodalmi témájú kutatások kaptak támogatást négy évre. A 19 támogatott tantárgy-pedagógiai kutatócsoport, tekintettel az igen eredményes kutatásokra, 2019 év végétől az MTA elnökének döntése értelmében és az elért eredmények kiválóságának függvényében 98 millió Ft kiegészítő támogatást kapott, egyben meghosszabbítva a kutatások futamidejét 2021. február 28-ig, majd a koronavírus-járvány miatt 2021. augusztus 31-ig.

A koronavírus-járvány ellenére is sikeresen folytatódott a **Világgazdasági Tudományos Tanács** kerekasztal ülésorozata. A Tanács (VTT) a szakpolitikai kérdésekhez is a tudományos megalapozottság igényével kíván hozzászólni, tehát feldolgozható, elemezhető témákat tűz negyedévente a napirendjére. A visegrádi, illetve kelet-közép-európai országok növekedési modelljének és modernizációs kísérleteinek bemutatása mellett a Tanács tárgyalta a digitális átalakulásnak a régióink országaira gyakorolt hatását, valamint megvitatta a brazil gazdasági modell sajátosságait is. A VTT felkért szakértő közönsége a tudósokon kívül felöleli a gazdaságpolitika és az üzleti szféra képviselőit is. A 2019/20-as évad világgazdasági elemzése *Trendek és töréspontok II.* címmel 2021-ben jelentek meg. A kötet a Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatásnak, a MeRSz-nek köszönhetően szélesebb körhöz ingyenesen is eljut, és a rendezvények videófelvételei utólag is megtekinthetők az Akadémia honlapján, az mta.hu-n, ezáltal az előadások anyagai mindenki számára elérhetőek.

Kutatói kiválóság támogatása: a Lendület program és Bolyai János Kutatási Ösztöndíj

A Magyar Tudományos Akadémia **Lendület programjának** keretében 2020-ig 189 Lendület kutatócsoport-vezető kapott csoportalakítási lehetőséget. A **2020. évi Lendület pályázat** 106 pályázója közül **9-en alakíthattak kutatócsoportot**, négy nyertes pályázó kutatóhálózati kutatóhelyen, öt pedig egyetemen vezetheti a kutatócsoportját. A 2020-ban induló csoportok öt éven keresztül, évi 360 millió Ft támogatással működnek, amiből az első éves részletet az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Titkársága bocsátotta a kutatócsoportok rendelkezésére. 2020 végén 74 aktív Lendület-kutatócsoport működött. A 2020. évi pályázati forrást az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat fejezet költségvetése tartalmazta, a szakmai felügyeletet továbbra is az MTA Titkársága látta el. 2020. évben egyeztetések folytak a forrás MTA fejezethez való visszaadásáról, ami 2021-ben fejezetek közötti megállapodás útján megvalósult. 2022. évtől a forrás végleges jelleggel beépül az MTA fejezet költségvetésébe.

A Magyar Tudományos Akadémia 1997-ben alapított, teljesítmény-központú, magas presztízsű, országos ösztöndíja a **Bolyai János Kutatási Ösztöndíj**. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat kiemelkedő kutatási-fejlesztési teljesítmény ösztönzésére és elismerésére az MTA elnöke által felkért és az MTA köztestületi keretei között működő Kuratórium nyilvános pályázati rendszerben évente egyszer ítéli oda. Az ösztöndíjra 45. életévüket még be nem töltött, tudományos fokozattal rendelkező, de MTA doktora címet még nem szerzett személyek pályázhatnak. A pályázat valamennyi tudományterületen, illetve tudományágban benyújtható. **2020-ban 783 érvényes pályázat érkezett** az MTA Titkárságára, **az ösztöndíjat 163 pályázó nyerte el**, ez 20,82 %-os

nyerési arányt jelent. A program eredményeit nézve, 1998-tól 2020-ig az MTA 4083 kutatót támogatott Bolyai-ösztöndíjjal, akik közül 580 kutató MTA doktori címet, 22 kutató pedig akadémikusi címet szerzett. A Kuratórium 2020-ban **tizennégy Bolyai-plakettet** ítelt oda a legkiválóbb eredményeket elért ösztöndíjasoknak.

A tudományos pálya népszerűsítése – a Középiskolai MTA Alumni program indítása

2020-ban indította el az MTA elnöke a középiskolai MTA Alumni programot, amelynek keretében a mára kutatóvá érett volt diákok segítségével, egykori alma materükhöz fűződő kapcsolatokra építve szándékozik közelebb vinni a legfogékonyabb generációhoz, a középiskolás fiatalokhoz a tudományos gondolkodás értékeit, a felfedező kutatás örömét tudomány-népszerűsítő előadások és az azokat követő beszélgetések formájában. Az Akadémia elnöke felhívására a köztestület csaknem 1300 tagja jelentkezett a programra, vállalva, hogy akár saját középiskolájában, akár más hazai vagy határon túli középiskolában tart előadást. A program hivatalos megnyitójára a COVID-19-járvány miatt csak 2021-ben kerülhetett sor.

A 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónők, valamint kiskorú gyermeket egyedül nevelő kutatók támogatása

A **Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság** 2017-es évi beszámolójában megfogalmazott javaslata alapján 2018 őszén, majd 2020 tavaszán hirdette meg a 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónők, valamint a kiskorú gyermeket egyedül nevelő kutatók MTA doktori disszertációjának megírását ösztönző támogatás elnyerését célzó pályázatot, melynek köszönhetően összesen 21 az MTA doktora cím megszerzése előtt álló kutató nyert támogatást. A **2020. évi pályázat** keretében a Magyar Tudományos Akadémia fejezetének terhére **tizenegy pályázó támogatására** nyílt lehetőség. A személyenként bruttó 1 800 000 Ft összegű vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatást a kedvezményezettek 2020. július 1. és 2021. június 30. között vehették igénybe.

A határon túli magyar kutatók és tudományos műhelyek támogatása

Az MTA kiemelt közfeladata a határon túli magyar tudomány támogatása és a képviselőivel való kapcsolattartás, aminek a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB), valamint a **Domus Hungarica Scientiarum et Artium magyarországi ösztöndíjprogram** kuratóriuma (Domus kuratórium) által, a Határon Túli Magyarok Titkársága (HTMT) adminisztratív közreműködése révén tesz eleget. A HTMT Domus ösztöndíjprogramja 2020. évben 89 kutatót, 29 kutatócsoportot, valamint 25 fiatal kutatót támogatott. A Domus program a kutatók szülőföldi kutatásait és a magyarországi tudományos életbe való integrálását támogatja, valamint nemzetközi konferenciárésztvételi pályázattal figyelmet fordít a kutatók nemzetközi beágyazottságának elősegítésére is.

Az Akadémia könyvtára a járványhelyzetben is sikeresen ellátta alap- és országos feladatait

Az Akadémia az **MTA Könyvtár és Információs Központ** (MTA KIK) hagyományos közgyűjteményi funkcióján túl két országosan kiemelt könyvtári szakmai programot is megvalósít: működteti az **Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Programot** (EISZ), amely az anyaországi és a külhoni magyar kutatóhelyek számára teszi lehetővé a nemzetközi tudományos publikációs adatbázisok elérését, valamint a **Magyar Tudományos Művek Tárát** (MTMT), amely a hazai tudományosság alapvető publikációs és hivatkozási adatbázisa. Szintén az MTA KIK szervezeti egységeként működik az **Akadémiai Levéltár**, amely őrzi és rendszerezi az MTA valamennyi részlegének és intézményének 1950 óta keletkezett hivatali iratanyagát. 2020-ban, mint szinte minden más területen, teljesen új körülményeket teremtett a járványhelyzet. Így az átlagos évi 260-265 nyitvatartási nap helyett 2020-ban mindössze 167 napig volt nyitva a könyvtár, nagyrészt – kb. 5 hónapig – a szokott rend szerint, kölcsönzésre viszont mindvégig lehetőség nyílt.

Az MTA KIK **Tudománypolitikai és Tudományértékelési Osztálya** (TTO) a COVID-19-járvánnyal összefüggésben új tudományos információszolgáltatást hozott létre. A COVID-tudástérkép és -tudásbázisplatform elnevezésű kutatástámogató rendszer (research intelligence) az MTA KIK TTO és a Pro-Sharp Hungary Kft. közreműködésével készült.

Az MTAtv. 2015. évi módosítása nyomán akadémiai közfeladattá vált a nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázis, a **Magyar Tudományos Művek Tára** (MTMT) működtetése, amit az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) lát el. Az MTMT 2018. november 1-jén indult új verzióját 2019-ben és 2020-ban is továbbfejlesztették. Összeségében az új szoftver a korábbi messze meghaladó minőségű adatbázist biztosít.

Az MTA KIK koordinálja az **Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Programot** (EISZ), amelynek 2020. évi kormányzati, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) útján biztosított költségvetési kerete 1950 millió Ft-ot tett ki.

Az előfizetői kör, azaz az EISZ-tagintézmények száma 2019-ig folyamatosan bővült, számuk meghaladta a 200-at. A növekedő tendencia 2020-ban megtorpant, ebben az évben az MTA KIK 158 intézménnyel kötött éves szerződést elektronikus információszolgáltatásra. A visszaesést az Arcanum Digitális Tudománytár adatbázis portfólióból való törlése okozta, ezért a közkönyvtárak 65%-a nem rendelt meg semmilyen tartalmat, de a múzeumok száma is 56%-kal csökkent.

Az EISZ Igazgatóság 2020-ban 68 adatbázist szerzett be közbeszerzési eljárás keretében a tagintézmények számára.

Pénzügyi feltételek

A **2020. év a Magyar Tudományos Akadémia és az MTA fejezet intézményei** számára költségvetési, gazdálkodási szempontból a járványhelyzet miatt kihívásokkal teli év volt. A fejezet 2020. évi költségvetése biztosította az MTA és intézményei számára a szakmai feladatellátás forrásait, de az évközi jogszabályi változások és a helyzethez való alkalmazkodás számos esetben új működésbeli és gazdálkodási feladatmegoldást tett szükségessé.

Az MTA 2020. évi **költségvetési adatainak elemzése** alapján a következő főbb megállapítások tehetők:

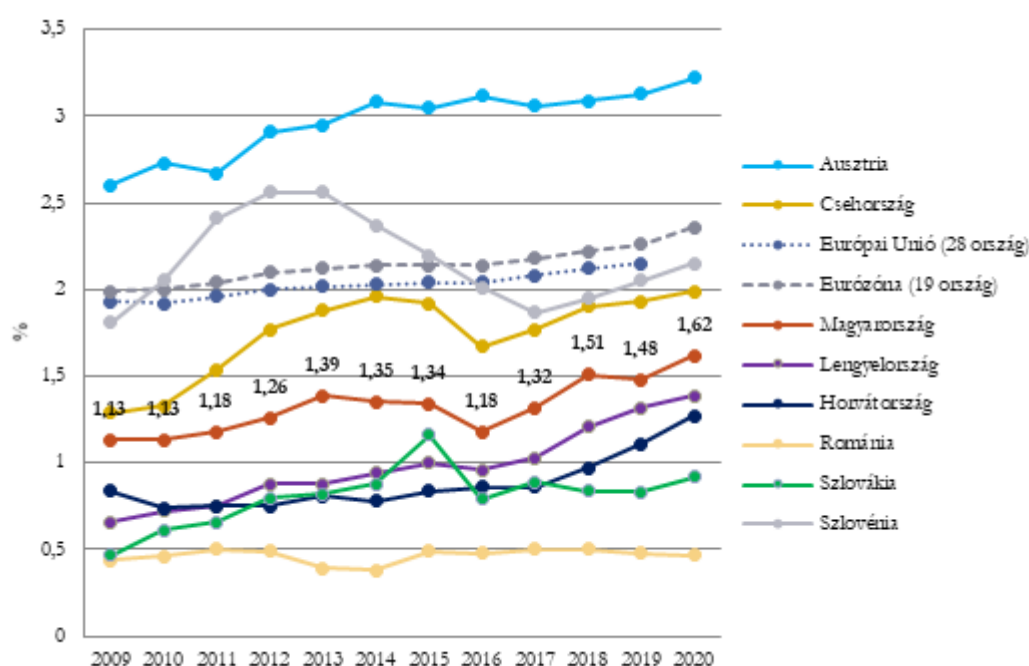
- Az MTA fejezet **Országgyűlés által 2020. évi jóváhagyott költségvetési támogatása 10 286,3 millió Ft** volt – 13,2%-kal alacsonyabb az előző évinél. Ebből az MTA fejezet irányítása alatt maradó költségvetési szervek (intézmények) támogatása 9 383,4 millió Ft, a fejezeti kezelésű támogatás összege 902,9 millió Ft volt. A fejezet **tervezett kiadása 17 184,9 millió Ft, míg a tervezett bevétele 6 898,6 millió Ft** volt.
- A **tényleges felhasználási adatok** alapján 2020-ban a fejezet kiadása **20 302,5 millió Ft**, amelyhez **10 619,9 millió Ft** költségvetési támogatást használt fel. Tényleges saját bevétele **9 563,9 millió Ft** volt, amely 38,6 %-kal magasabb a tervezettnél.
- A fejezet **2020. évi összesített alaptevékenységi maradványa** (tárgyévben fel nem használt támogatása) **926,1 millió Ft** volt, ebből az intézmények maradványa **895,5 millió Ft**, a fejezeté **30,6 millió Ft**.
- A fejezet irányítása alatt maradó intézményekben foglalkoztatottak átlagléttszáma 2020-ban **458 fő** volt.

2. AZ MTA HELYE A KUTATÁS, A FEJLESZTÉS ÉS AZ INNOVÁCIÓ HAZAI ÉS NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYRENDSZERÉBEN, FOLYAMATAIBAN

2.1. Hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési háttér, tendenciák

A KSH adatai szerint a hazai kutatás-fejlesztési (K+F) ráfordítások összege 63 milliárd Ft-tal (9%-kal) 765,2 milliárd Ft-ra bővült 2020-ban az előző évhez képest. A vállalkozások K+F-ráfordítása 11%-kal, a felsőoktatásé 0,4%-kal, kutatóintézeteké pedig 9%-kal bővült 2019 és 2020 között.

A 2017 óta folyamatosan növekvő GDP-arányos K+F-ráfordítás a 2019. évi csökkenést^[1] követően 1,6%-ot ért el 2020-ban, amely egy 30 éves időszak csúcértékének tekinthető. Ezzel a közép-európai térség országainak középmezőnyéhez tartozik hazánk (1. ábra). A Kormány által júliusban elfogadott 2021–2030 közötti K+F+I-stratégia célja, hogy Magyarország a GDP-arányos K+F-ráfordításokat 2030-ra 3%-ra növelje.

1. ábra: Kutatás-fejlesztési ráfordítások a GDP százalékában

(Forrás: Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tsc00001/default/table?lang=en>)

A külföldi források 35,2%-os bővülése mellett a vállalati források 6,5%-os, és az állami költségvetési források 2,8%-os növekedése járult hozzá a K+F-ráfordítások nagyobb volumenéhez 2020-ban az előző évvel összevetve.

A KSH adatai alapján a kutatóintézetek K+F-ráfordításainak forrásait vizsgálva megállapítható, hogy az állami költségvetési források összege 15,1%-kal, a külföldi forrásoké pedig 69,6%-kal bővült 2020-ban az előző évhez képest. A kutatóintézetekben az állami költségvetési források aránya 88,3% volt 2020-ban, és a külföldi források aránya is viszonylag magas, 9,5% (ebből az európai uniós pályázatok 8%-ot tettek ki).

Az állam támogatáspolitikájában a kutatás-fejlesztés és innovációs tevékenység terén kiemelkedő szerepet játszik a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési Innovációs Alap (NKFIA), amelynek célja megteremteni a magyar gazdaság és társadalom versenyképességét és jövedelemtermelő képességét

^[1] A mutató 2018-ban 1,51%, 2019-ben pedig 1,48% volt. A kisebb visszaesés a 2019-ben tapasztalt jelentős GDP-növekedésnek volt tulajdonítható.

biztosító tudásalapú társadalmat. Az NKFIA biztosítja továbbá a fejlesztésre és az innovációra épülő, fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődést és munkahelyteremtést szolgáló növekedés finanszírozási feltételeit. A finanszírozás iránya kiterjed az alapkutatások eredményeire épülő alkalmazott kutatások és kísérleti fejlesztések támogatására egyaránt.

Magyarországon a 2020. évben 3662 kutató-fejlesztő hely működött, ami a 2016. évhez képest 34,3%-os pozitív elmozdulást jelentett. A kutatás-fejlesztés területén a vállalkozási kutató-fejlesztő helyek száma – 72,8%-kal emelkedve – 2020-ra átvette a felsőoktatási kutatóhelyek 2016-ban jellemző vezető szerepét. Ezzel az elemzett időszakban a vállalkozói szektor nemzetgazdasági szinten a kutatás-fejlesztés egyik fő mozgatórugójává vált. A vállalkozói kutató-fejlesztő helyek számában történt ugrásszerű fejlődést az uniós és hazai támogatások kedvező hatása generálta, ami pozitív hatással lehet a technológiai fejlődésre, ezáltal javíthatja a fenntartható fejlődés céljainak elérése irányába történő előrelépést.

Hazánkban – hasonlóan az EU tagállamaihoz – előtérbe kell helyezni a beruházások magas színvonalú végrehajtása mellett a termelékenység növelésére irányuló reformokat. A hazai termelékenységi, hatékonysági mutatók jellemzően elmaradnak a fejlett uniós országok átlagától. A termelékenység javításában hazánkban a munkatermelékenység növekedése, az innováció hatása, továbbá a digitalizáció hatékonysága játszhat szerepet, mivel a foglalkoztatás további érdemi bővülésére nem lehet számítani. Az innováció mérséklődése a beruházási ráta visszaesését és/vagy mérsékelt szinten való stabilizálódását, az oktatás színvonalának stagnálását vonhatja maga után, amely a tőkeintenzitás és így a termelékenység lassabb emelkedése irányába hat. A termelékenység növelésének másik módja a szakképzett munkaerő hiányának enyhítése, azaz a szakképzés rendszerében a piacképes, legfrissebb technológiai ismeretek átadása, a digitalizációs készségek fejlesztése, az innovativitás bátorítása. Az egészségügyre fordított kiadások emelkedése ugyancsak maga után vonhatja a termelékenység növekedését azzal, hogy a munkavállalók egészségi állapota javul. A hosszú távú képzésre fordított erőforrások értéke alig emelkedett az elemzett időszakban, míg a 2016. évben a vállalkozások a havi munkaerőköltség 3,5%-át, addig 2018. évben 3,7%-ot fordították a képzésre.

2.2. Az MTA közfeladatainak teljesítéséről

Az Akadémia közfeladatai a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 3. §- alapján:

Az MTA támogatja a tudományok művelését és a tudományos kutatások végzését, támogatja a tudományos könyv- és folyóirat-kiadást; tudományos minősítési rendszert működtet, melynek keretében a Magyar Tudományos Akadémia doktora továbbá, a Magyar Tudományos Akadémia levelező és rendes tagja címet adományoz, valamint felkérésre tudományos tevékenységet végző intézményt értékeli; a világban folyó és a hazai tudományos kutatások eredményeit és irányait rendszeresen értékeli, és ezzel kapcsolatosan javaslatokat fogalmaz meg; az Országgyűlés vagy a Kormány kérésére a kompetenciájába tartozó kérdésekben kinyilvánítja szakmai véleményét; segíti a magyar nyelv fejlődését és a tudomány magyar nyelven történő művelését; őrködik a tudományos közélet tisztaságán, a tudományos kutatás és a tudományos véleménynyilvánítás szabadságán; megállapodásokat köt és kapcsolatokat tart fenn hazai, külföldi és nemzetközi tudományos intézményekkel és szervezetekkel, különösen akadémiákkal, felsőoktatási intézményekkel és az Európai Unió tudományos szervezeteivel; kapcsolatot tart a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú tudományos kutatások művelőivel, támogatja a határon túli magyar tudományosságot; tudományos programokat és konferenciákat szervez, pályázatokat ír ki szorgalmazza és segíti a tudományos kutatások eredményeinek társadalmi és gazdasági hasznosítását; felsőoktatási intézményekkel és közgyűjteményekkel kötött megállapodás alapján ezen intézményekben tudományos kutatócsoportokat tarthat fenn, valamint közreműködhet az oktatásban és a felsőoktatási intézményekben folyó doktori (PhD) képzésben; a tudományos utánpótlást ösztöndíjrendszer fenntartásával segíti, amelynek fedezete az Akadémia költségvetésében elkülönítetten szerepel; kiemelkedő tudományos eredményeket elérő kutatók részére – saját forrásaiból vagy egyetemleges közérdekű kötelezettségvállalás alapján – határozott időre tudományos ösztöndíjat, díjakat alapíthat; tudományos osztályokat alakít, amelyek a tudományos szakmai autonómia alapegységei, és az Alapszabályban meghatározott módon egyéb testületeket (tudományos bizottságokat, területi bizottságokat stb.) hoz létre; az e tevékenységet alapfeladatként ellátó, az MTA Könyvtár és Információs Központ mint akadémiai költségvetési szerv (a továbbiakban: Könyvtár és Információs Központ) közreműködésével tudományos művek (tudományos alkotás, tudományos publikáció, doktori értekezés és annak tézisei, MTA doktora értekezés és annak tézisei) adatait tartalmazó nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázist működtet; elősegíti a fiatal kutatók tudományos életpályájának kialakítását; közreműködik a kutatók és a társadalom közötti kapcsolat erősítésében. Az Akadémia feladata a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény (42/B. § (5) bekezdésben, 46. § (1) bekezdésében és 2. mellékletében meghatározottak szerinti főhivatású kutatóhálózat elhelyezését, valamint a kutatóintézeti hálózat működtetését szolgáló, a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonában és ezen kutatóhelyek használatában lévő vagyonelemek használati jogának a Kftv.-ben meghatározottak szerinti biztosítása. Az Akadémia elnöke kétévenként beszámol az Országgyűlésnek az Akadémia munkájáról, és ennek érdekében rendszeresen felméri és értékeli az egyes tudományágak hazai eredményességét és nemzetközi megítélését. Az Akadémia elnöke évente tájékoztatja a Kormányt az Akadémia munkájáról, valamint a magyar társadalom és gazdaság fellendítése érdekében elért eredményeiről.

2.2.1. Tudományos minősítési rendszer működtetése

A tudományos minősítési rendszer működtetése keretében az MTA Doktori Tanácsa 2020-ban 65 fő részére ítélte oda az MTA doktora címet. Így az év végére összesen 2619 fő rendelkezett az MTA doktora címmel, köztük 1711 fő az 1995 után megszerezhető MTA doktora címmel vagy az azzal egyenértékű tudomány doktora fokozattal. Az MTA doktora cím független, országosan egységes, magasan kvalifikált szakértők által végzett, nemzetközi követelményeket integráló minőségbiztosítást nyújt.

2.2.2. Az MTA Kiváló Kutatóhely cím odaítélése

A 2019. augusztus 31-ig az MTA irányítása alatt álló kutatóközpontok és önálló intézetek jogszabályi rendelkezés alapján az Akadémia engedélyével használhatják a **Magyar Tudományos Akadémia által történt minősítésre utaló megnevezést**. Az Elnökség 52/2019. (IX. 24.) számú határozatával felkérte az Akadémia elnökét, hogy magyar és angol nyelvű kiválósági tanúsítványt bocsásson ki a 2018. december 21. és 2019. március 31. között átvilágított akadémiai kutatóhelyek számára 2020. szeptember 30. napjáig történő tanúsítással, egyidejűleg az MTA védjegy használatának ugyanezen időpontig tartó lehetőségével. A 192. rendkívüli Közgyűlés a 15/2019. (XII. 2.) számú határozatával ezt az időszakot további 1 évvel meghosszabbította **2021. szeptember 30-ig**.

A Magyar Tudományos Akadémia 192. rendkívüli Közgyűlése 15/2019. (XII. 2.) számú határozatával úgyszintén támogatta a **„Magyar Tudományos Akadémia Által Kiválónak Elismert Kutatóhely” (MTA Kiváló Kutatóhely) cím alapítását**. Ennek érdekében a Közgyűlés felkérte és felhatalmazta a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségét, hogy a tudományos osztályok bevonásával dolgozza ki a cím adományozásának részleteit és feltételeit és terjessze a 2020. évi májusi Közgyűlés elé.

Az MTA elnöke a címadományozás feltételrendszerének kidolgozása érdekében létrehozott egy bizottságot, **amelynek felállításához az osztályok 2-2 személyre tettek javaslatot, akik közül az egyik lehetőség szerint az MTA külső tagja. A javasolt személyek közül az MTA elnöke egy 11 fős Elnöki Bizottságot kért fel, amelynek munkájában minden tudományos osztály egy-egy képviselője vett részt**. Az Elnöki Bizottság a tudományos osztályok véleményei alapján 2020. május végéig **kidolgozta a pályázat általános kereteit és az értékelési alapelveket**, amelyeket az Elnökség 2020. június 22-én megtartott elektronikus ülése, majd az MTA 193. Közgyűlése tárgyalta meg. A Közgyűlés felkérte az Elnökséget, hogy hozzon létre a „Magyar Tudományos Akadémia által Kiválónak Elismert Kutatóhely” (MTA Kiváló Kutatóhely) cím adományozását előkészítő, pályázatokat értékelő elnökségi bizottságot.

Az Elnökség javaslatait figyelembe véve **az újonnan megalakult Elnökségi Bizottság 2020 őszén** megkezdte munkáját Hunyady László akadémikus vezetésével és Bálint Csanád, É. Kiss Katalin, Kamarás Katalin, Keserű György Miklós, Monostori László, valamint Vörös József akadémikus bizottsági tagokkal.

A Bizottság 7 ülést követően elkészítette javaslatait a tudományterületi sajátosságokhoz igazított értékelési szempontrendszerre, amelyet 2020. december 8-án megvitattott a Vezetői Kollégium. Az előkészítő bizottság megvitatta és beépítette a Vezetői Kollégium javaslatát, majd pedig a **2021. januári Elnökségi ülésre terjesztette be** megtárgyalásra. A pályázati kiírás **2021. március 31-i meghirdetését, majd az értékelést és az elnökségi döntéshozatalt követően az „MTA Kiváló Kutatóhely” cím 2021. október 1-jei hatálybalépéssel viselhető**.

A Bizottság javaslata szerint a címre pályázhatnak kutatóintézetek, továbbá egyetemeknek, kutatóközpontoknak, múzeumoknak, könyvtáraknak, vállalatoknak vagy vállalkozásoknak azon önálló irányítással rendelkező, több kutatócsoportból álló szervezeti egységei (a továbbiakban kutatóhelyek), amelyek alap-, illetve főtevékenységként vagy ahhoz kapcsolódóan kutatás-fejlesztési

tevékenységet folytatnak és **10–250 fő közötti főállású kutatót** foglalkoztatnak (ide értve a kutatómunkát végző oktatókat és a legalább 6 órában foglalkoztatottakat is).

További feltételek: **100 munkavállalóra számítva legalább egy főállású** (napi legalább 6 órában legalább 3 éve alkalmazott) **MTA doktora/tudományok doktora** címmel rendelkező munkatárs vagy **MTA** (rendes, levelező, külső vagy tiszteleti) **tag** foglalkoztatása. A **vállalati kutatóhelyek esetében elegendő 100 munkavállalóra számítva legalább egy főállású** (napi legalább 6 órában legalább 3 éve alkalmazott) **tudományos minősítéssel (PhD) rendelkező kutató** foglalkoztatása.

A Bizottság a következő szempontok alapján javasolta odaítélni a címet:

1. A pályázó szervezeti egység kutatóinak kiválósága (életmű alapján);
2. A kutatóhely elmúlt 5 évben született, önértékelés alapján legkiválóbbnak minősített tudományos műveinek kiválósága;
3. A kutatóhely elmúlt 10 évben publikált műveinek kiválósága;
4. A kutatóhely pályázati eredményességének kiválósága;
5. A tudományos utánpótlás nevelésének kiválósága;
6. A kutatóhely működésének kiválósága;
7. A kutatóhely innovációs és fejlesztési tevékenységének kiválósága.

A Bizottság tagjai úgy látták, hogy **egyes tudományterületek között** olyan **nagyarányú különbségek vannak tudománymetriájuk releváns technológiájában**, hogy **azokat a megítélésben figyelembe kell venni**. A Bizottság fontosnak tartotta, hogy az elkészült javaslatban található pontérték-arányosító mutatókat néhány intézet teszt-értékelésével kipróbálják, és ezt követően javasolják véglegesíteni a küszöbértékeket.

Külön (egymással nem összevetve) javasolták elbírálni a bölcsészettudományi, a társadalomtudományi, valamint a természettudományi pályázatokat (utóbbiak esetében az élő és az élettelen természettudományi területek külön elbírálása elkerülhető).

A Bizottság javaslata szerint a cím odaítéléséhez szükséges részletes bírálati munkát az e célra létrehozott – amennyiben lehetséges, külföldi szakemberekből álló –, szakterületi bizottságok által javasolt zsűrik végezzék el.

A Bizottság felvetése alapján **az MTA Elnöksége úgy döntött**, hogy a pályázatot első körben a **volt MTA kutatóközpontok intézetei és a volt MTA kutatóintézetek (ma ELKH kutatóhelyek), valamint egyetemi kutatóhelyek számára** írják ki 2021. március 31-ig.

Az MTA Elnökének javaslatára az előkészítő bizottság átalakult. Az MTA Elnöksége 2021. márciusi ülésén **Kutatóhelyeket Minősítő Tanács** néven elnökségi bizottságot állított fel, amelynek 11 tagját a tudományos osztályok delegálták. Az Elnökség támogatta, hogy **a Kutatóhelyeket Minősítő Tanács** az MTA alapszabályának módosításával a jövőben **akadémiai önálló testületté alakuljon**. A Tanács feladata – többek között – a tudományos osztályoktól beérkezett pályázati bírálatok alapján javaslattétel az MTA Elnöksége számára az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés odaítélésére.

A két kutatóközpont és egy önálló kutatóintézet bevonásával elvégzett pilot értékelések alapján finomhangolt értékelési rendszert az MTA Elnöksége elfogadta és ennek alapján az MTA Kutatóhelyeket Minősítő Tanácsa azt első ülésén végleges formába öntötte. **Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés megszerzésére kiírt pályázatot az MTA honlapján 2021. március 31-én meghirdette.**

2.2.3. Lendület program

A Magyar Tudományos Akadémia **Lendület programjának** keretében 2020-ig 189 Lendület kutatócsoport-vezető kapott csoportalakítási lehetőséget. A **2020. évi Lendület pályázat** 106 pályázója közül **9-en alakíthattak kutatócsoportot**, négy nyertes pályázó kutatóhálózati kutatóhelyen, öt pedig egyetemen vezetheti a kutatócsoportját. A 2020-ban induló csoportok öt éven keresztül, évi 360 millió Ft támogatással működnek, amiből az első éves részletet az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Titkársága bocsátotta a kutatócsoportok rendelkezésére. 2020 végén 74 aktív Lendület-kutatócsoport működött.

A 2020. évi pályázati forrást az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat fejezet költségvetése tartalmazta, a szakmai felügyeletet továbbra is az MTA Titkársága látta el.

2020. évben egyeztetések folytak a forrás MTA fejezethez való visszaadásáról, mely 2021-ben fejezeti közötti megállapodás útján megvalósult. 2022. évtől a forrás végleges jelleggel beépül az MTA fejezet költségvetésébe.

Akadémiai támogatott kutatócsoportok egyetemeken. Az **egyetemi Lendület-kutatócsoportok** akadémiai támogatásban részesülnek, ugyanakkor ezek a kutatócsoportok a befogadó kutatóhelyek – **az egyetemek – szervezeti egységein belül működve végzik kutatómunkájukat.** A csoportok fő tevékenysége az alapkutatás és az ehhez kapcsolódó alkalmazott kutatási és fejlesztési feladatok ellátása, valamint részvétel a befogadó felsőoktatási intézmény oktatási munkájában.

A 2020-as év végén 44 aktív egyetemi Lendület-kutatócsoport működött, 10 a bölcsészet- és társadalomtudományok, 15 az élettudományok és 19 a matematikai és természettudományok területén. Ebből 5 kutatócsoport 2020-ban kezdte meg működését.

Az egyetemi Lendület-kutatócsoportok elsősorban a nagyobb egyetemeken összpontosulnak: Budapest egyetemein 2020 év végén 29 (Eötvös Loránd Tudományegyetem – 15, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – 11, Semmelweis Egyetem – 3), a vidéki egyetemeken 15 Lendület Kutatócsoport (Szegedi Tudományegyetem – 8, Debreceni Egyetem – 3, Eszterházy Károly Egyetem – 1, Pannon Egyetem – 1, Széchenyi István Egyetem – 1, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola – 1) működött.

2.2.4. Bolyai János Kutatási Ösztöndíj

A **Bolyai János Kutatási Ösztöndíjra** 45. életévüket még be nem töltött, tudományos fokozattal rendelkező, de MTA doktora címet még nem szerzett személyek pályázhatnak. A pályázat valamennyi tudományterületen, illetve tudományágban benyújtható.

2020-ban 783 érvényes pályázat érkezett az MTA Titkárságára, **az ösztöndíjat 163 pályázó nyerte el**, ami 20,82%-os nyerési arányt jelent.

A Kuratórium az ösztöndíjban részesülő tudományos tevékenységét is folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli. Az ösztöndíjasok éves és záró kutatói jelentésekben adnak számot munkájukról, amelyeknek fő szempontjait a Kuratórium határozta meg. 2020-ban összesen **499 ösztöndíjas kutató – éves vagy záró – jelentését minősítették** a Kuratórium által felkért szakértők.

A Kuratórium 2020-ban **tizennégy Bolyai-plakettet** ítelt oda a legkiválóbb eredményeket elért ösztöndíjasoknak.

2.2.5. Magyar Tudományosság Külföldön

Az MTA kiemelt közfeladata a határon túli magyar tudomány támogatása és a képviselőivel való kapcsolattartás, aminek a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB), valamint a **Domus Hungarica Scientiarum et Artium magyarországi ösztöndíjprogram**

kuratóriuma (Domus kuratórium) által, a Határon Túli Magyarok Titkársága (HTMT) adminisztratív közreműködése révén tesz eleget. A HTMT Domus ösztöndíjprogramja 2020-ban 89 kutatót, 29 kutatócsoportot, valamint 25 fiatal kutatót támogatott. A Domus program a kutatók szülőföldi kutatásait és a magyarországi tudományos életbe való integrálását támogatja, valamint nemzetközi konferenciárésztvételi pályázattal figyelmet fordít a kutatók nemzetközi beágyazottságának elősegítésére is. A járványügyi helyzetből adódó utazási korlátozások nem tették lehetővé a kutatók utazását, így a nemzetközi konferenciárésztvételi pályázati összeget (3,3 millió Ft) könyvkiadás támogatására fordították. 2020-ban 1,3 millió Ft összegű kerettel új pályázati kategóriát hirdettek meg, a kutatók nemzetközi tudományos publikációinak megjelentetésének támogatására, a pályázati felhívásra érdemi pályázat nem érkezett, ebből kifolyólag, az erre szánt pályázati összeget szintén könyvkiadás támogatására fordították. Az MTK EB közel 90 határon túli tudományos műhelyt tart számon, egyharmaduk működési költségeihez és szakmai programjainak megvalósításához 33 millió Ft-tal járultak hozzá.

A 2020-ban kiírt pályázatok:

- *Domus pályázati felhívás a szomszédos országokban működő magyar tudományos szervezetek 2020. évi működési támogatására*
- *Domus pályázati felhívás a szomszédos országokban működő magyar tudományos szervezetek 2020. évi konferencia- és kiadványtámogatására*
- *Domus könyvkiadás*
- *Domus nemzetközi publikáció*
- *Domus magyarországi ösztöndíjak*
- *Domus szülőföldi ösztöndíjak*

2.2.6. Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 2015. évi módosítása rendelkezései szerint a nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázisnak minden közpénzből készült tudományos publikáció bibliográfiai adatát tartalmaznia kell. Az adatbázis (MTMT) működtetése az MTA közfeladata, amelyet az MTA Könyvtár és Információs Központon keresztül lát el.

A beszámolási időszakban az MTMT-adatbázisban a korábbinál tízzel több intézmény szolgáltatott adatokat, három az állami és egy az üzleti szférából, két egyházi felsőoktatási és két egészségügyi intézmény, egy közgyűjtemény, valamint új adatszolgáltatóként jelent meg az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat.

1. táblázat: MTMT adatbázis – statisztika

MTMT adatbázis – statisztika	2019.01.01. – 2019.12.31.	2020.01.01. – 2020.12.31.
<i>Szerzők</i>		
Összes szerző	63 139	67 219
Nyilvános szerzők	53 237	58 146
Közleménnyel rendelkező szerzők	52 510	56 363
<i>Adminisztrátorok</i>		
Összes adminisztrátor	3 320	3 485
Aktív adminisztrátor	1 751	1 787
<i>Közlemények</i>		
Összes közlemény	1 978 099	2 097 716
Folyóiratcikk	911 770	970 513
Könyvrészlet	431 038	461 430
Könyv	195 206	201 558
Egyéb konferenciaközlemény	124 180	127 505
Egyéb konferenciakötet	72 717	72 442
Oltalmi formák	6 820	7 010
Disszertáció	20 668	22 718
Egyéb	174 786	186 259
Alkotás	40 335	47 500
Kutatási adat	578	780
<i>Idézők</i>		
Összes idézés kapcsolat	7 208 453	8 225 132
Független	5 881 975	6 736 590
Függő	1 243 834	1 437 831
Nem vizsgált	82 644	50 711
<i>Teljes tudományos közlemények</i>		
Közlemények száma	1 224 780	1 290 895
Független idéző közlemények	5 823 626	6 503 652
Függő idéző kapcsolatok	1 230 766	1 400 123
Teljes tudományos művek aránya az összesből	61,92%	61,54%

Az MTMT 2016-ban felállított irányítótestületeinek és egyes szakbizottságainak mandátuma 2020-ban lejárt, az újraválasztásra azonban a járványhelyzet miatt csak 2021-ben került sor.

Az MTMT fejlesztési és üzemeltetési költségének előteremtése (2019-ben 140 millió Ft, 2020-ban 140 millió Ft + 20 millió Ft) a korábbi évekhez hasonlóan pályázati forrásból történt, a pályázatot az NKFIH-hoz kellett benyújtani.

2019 a folyamatos szoftverjavítások és -fejlesztések jegyében telt, összességében 11 új szoftververzió készült, és az új szoftver csak az év végére tudta maradéktalanul teljesíteni a korábbi szoftver funkcionalitását. Bizonyos esetekben még 2020-ban is komoly korrekciókra volt szükség. Összességében az új szoftver a korábbit messze meghaladó minőségű adatbázist biztosít.

A járvány nem okozott fennakadást az MTMT-rendszer folyamatos üzemi szolgáltatásainak biztosításában, valamint a kapcsolódó felhasználói támogatás ellátásában. Az osztály munkatársai két kivétellel 2020. március 19-től távmunkában látták el feladataikat.

2.2.7. Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ)

A 2001 óta működő EISZ Nemzeti Program a 1079/2012. (III.28.) számú kormányhatározat alapján 2012 óta az MTA Könyvtár és Információs Központon keresztül biztosít hozzáférést az elektronikus tudományos tartalmakhoz a hazai felsőoktatási, kutatási és közgyűjteményi körből álló előfizetők számára nemzeti licenc vásárlásával.

Az MTA KIK szervezeti egységeként működő EISZ Titkárság – feladatai súlyára és sokrétűségére való tekintettel – 2019-től igazgatósággá alakult, az igazgatóságon belül pedig három osztály jött létre (Szolgáltatásfejlesztési Osztály, Intézményi Koordinációs Osztály, Beszerzési Osztály).

Az előfizetői kör, azaz az EISZ-tagintézmények száma 2019-ig folyamatosan bővült, számuk meghaladta a 200-at. A bővülés elsősorban annak volt köszönhető, hogy sok kisebb intézmény számára is lehetővé vált a minőségi magyar szakirodalmi forrásokhoz való kedvezményes hozzáférés. A nagy felsőoktatási intézmények és nonprofit kutatóközpontok pedig az új szolgáltatási elemként megjelenő publikációs lehetőségek miatt léptek be számos előfizetői körbe. A növekvő tendencia 2020-ban megtorpant, ebben az évben az MTA KIK 158 intézménnyel kötött éves szerződést elektronikus információszolgáltatásra. A visszaesést az Arcanum Digitális Tudománytár adatbázis portfólióból való törlése okozta, ezért a közkönyvtárak 65%-a nem rendelt meg semmilyen tartalmat, de a múzeumok száma is 56%-kal csökkent.

Az EISZ Igazgatóság 2019-ben 61, 2020-ban 68 adatbázist szerzett be közbeszerzési eljárás keretében a tagintézmények számára.

A 2019. évi LXXI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetéséről 9. § (3) bekezdése alapján az NKFIH pályázati úton mindkét évben 1950 millió Ft-ot biztosított éves elszámolási rendszerű pályázati támogatás keretében az EISZ-program támogatására. A pályázati forrás a programtanács által megszavazott beszerzési és költségvetési tervben meghatározottak alapján került felhasználásra.

Az NKFIH mindkét évben több céltámogatást is nyújtott. Az EISZ határon túli projektjét 55 millió Ft-tal támogatta, ennek eredményeként 34 határon túli intézmény fért hozzá a magyar tartalmakat biztosító adatbázisokhoz. Az open access publikálás elősegítésére, valamint önrészhiány finanszírozására a program 143 884 145 Ft céltámogatásban részesült.

A tagintézmények összesen 3219,256 millió Ft önrészt fizettek be a program finanszírozására. Az MTA KIK-kel kötött keretmegállapodás alapján a tagintézmények éves előfizetésük 1%-át vagy legalább 5000 Ft/év rendszerhasználati díjat fizetnek az EISZ Nemzeti Program működtetési költségeire.

Súlyos problémát jelentett 2020-ban az infláció okozta árfolyamveszteség, amely olyan mértékű volt, hogy már a program működését is veszélyeztette. Ennek megoldására az NKFIH rendkívüli pályázati céltámogatással 295,146 millió Ft-ot adott át az MTA KIK részére, ezenfelül az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) Felsőoktatási Államtitkársága 343,396 millió Ft-ot biztosított 33 egyetem 2020. évi árfolyamveszteségének finanszírozására. Az összeget az intézmények árfolyam-különbözet jóváírására fizették be az EISZ Nemzeti Programba.

Több mint másfél éves tárgyalássorozatot lezárva 2019-ben open access szerződést kötött az EISZ és az Elsevier globális információelemzési, tudományos és egészségügyi tartalomszolgáltató vállalat. A hároméves megállapodás keretében az EISZ-tagintézmények felhasználói az Elsevier és partnerei által megjelentetett több mint 2500 tudományos folyóirat közel 16 millió cikkéhez férnek hozzá a ScienceDirect platformon. A szerződés elősegíti a nyílt hozzáférésű tudományra való költségmentes átállást is azáltal, hogy a tagintézményeknél affiliációval rendelkező levelező szerzők minden további költség nélkül jelentethetnek meg open access cikkeket a megállapodásban szereplő folyóiratokban. Az e megállapodással párhuzamosan megkötött Scopus és a SciVal

adatbázisokhoz való hozzáférési szerződés a magyar tudományos teljesítmény mérését, értékelését, továbbá 10 700 nemzetközi kutatóintézetrel és az ott dolgozó kutatókkal való összehasonlítás lehetőségét biztosítja.

Az EISZ honlapján és Facebook-oldalán 2019-ben és 2020-ban folyamatosan jelentek meg az új információk. A honlap látogatottsága évről évre jelentősen nőtt, és szintén népszerű a 2014-ben létrehozott Facebook-oldaluk is, amelyen 2019-ben és 2020-ban közel 22 700 felhasználót értek el. Az EISZ Programtanács tagjai 2020 őszétől havi rendszerességgel kapnak hírlevelet az Igazgatóság munkájáról. A Compass+ szoftver fejlesztési időszaka lezárult decemberben, 2021-ben az adatfeltöltés az EISZ intézményi koordinátorok feladata.

Az Elektronikus Információszoolgáltatás (EISZ) Titkárság, tekintettel feladatai súlyára és sokrétűségére, 2019-től igazgatósággá alakult. A feladatok elosztását belső humánerőforrásból oldották meg a Tudományelemzési és tudománypolitikai osztály segítségével.

Az árfolyam emelkedése miatt 2020-ban jelentős hiány keletkezett, amelyet a program a finanszírozó hatóság, az NKFIH gyors segítségével (638 millió+ 183 millió Ft a 2021-es költségekhez) vésztelt át.

Az év során az EISZ Titkárság nem tudta megtartani a szokásos felhasználóképzéseket, tréningeket, konferenciákat. Ez alól egyetlen kivétel volt, a COMPASS+ új platformot bemutató szakmai összejevetel augusztusban.

Az év során fellépő szakmai kérdések tisztázásával a program visszanyerte a stabilitását, az együttműködés a finanszírozó hatósággal és a tagintézményekkel is jónak mondható.

Az EISZ előfizetői köre 251 intézményre emelkedett, 2020-ban 55 adatbázis előfizetésére volt szerződése az EISZ Nemzeti Programnak. Az EISZ Programtanács által elfogadott stratégia alapján 2020-ban kétéves átmeneti szerződést kötöttek a Springer Nature kiadóval, amely az előfizetési díjon kívül publikációs díjakat (APC) is tartalmaz, így a hazai kutatók és oktatók számára újabb APC-mentes nyílt hozzáférésű publikálásra adtak lehetőséget a nemzeti licenc kapcsán. Továbbá szintén kétéves időtartamra kötöttek szerződést e-könyv csomagok vásárlására. A COMPASS+ adatbázis fejlesztési időszaka lezárult.

Együttműködési megállapodást írtak alá az Országos Széchényi Könyvtárral az intézményeik által kiadott monográfiák folyamatos cseréjéről. Folyamatban volt szintén az Országos Széchényi Könyvtárral kötendő együttműködés a Szántai-gyűjteménybe tartozó térképek (kb. 100 db) digitalizálásáról és bibliográfiai leírásáról.

A 2019–2023 időszakra vonatkozó stratégiának megfelelően a külföldi elektronikus tartalmakhoz folyamatos hozzáférést biztosítottak, a hazai tudományos kutatást számba vevő nemzeti bibliográfiai adatbázist folyamatosan bővítik, a rendszerben lévő anomáliákat javítják.

Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózattal folyamatos konzultációt folytattak az együttműködés lehetőségéről és a magyar tudományos kibocsátás láthatóvá tételéről.

2.2.8. Akadémiai Levéltár

Az Akadémiai Levéltár a szokásos iratanyag-átvétel és -feldolgozás mellett 2019-ben megnövekedett iratmennyiséget vett át. Ennek oka, hogy a kutatás, fejlesztés és innovációs rendszer intézményrendszerének és finanszírozásának átalakításához szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2019. évi LXVIII. törvény az akadémiai kutatóhálózatnak az Eötvös Loránd Kutatóhálózatba való átszervezését rendelte el, emiatt sürgőssé vált az intézeti iratátadás. A törvény érintette az MTA Titkárságát is, így onnan is a szokottnál nagyobb mennyiségű iratanyag került az Akadémiai Levéltárba. Összesen 107,76 iratfolyóméter (ifm) iratanyag érkezett, újabb fondok is keletkeztek. Az újonnan beérkező iratanyag egy részét a munkatársak feldolgozták. 2020-ban már

kevesebb, csak 35,4 ifm anyagot vettek át a levéltár munkatársai, ezzel az iratállomány teljes mennyisége az év végére összesen 3882,85 ifm lett.

2020-ban a levéltár is az otthoni munkavégzésre állt át. Több jegyzék és segédlet mellett elkészítették a kandidátusi adatbázist a 2019-ben átadott regiszteres füzetekből, valamint elkezdték feldolgozni a Tudományos Minősítő Bizottság anyagát.

2019-ben 21 (ebből 1 külföldi), 2020-ban 24 kutató kért és kapott kutatási engedélyt. A kutatók 2019-ben 260 alkalommal 1155 raktári egységnyi anyagot, 2020-ban 151 alkalommal 1243 raktári egységnyi anyagot kaptak kézhez. A levéltár munkatársai a két évben összesen 474 oldal másolatot készítettek, 19 fotójegyet és 96 írásos választ adtak számukra.

2.2.9. Nők a Kutatói Életpályán – a 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónők, valamint kiskorú gyermeket egyedül nevelő kutatók támogatása

A 2017 elején alakított Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság 2017. évi beszámolójában megfogalmazott javaslatok alapján, a Magyar Tudományos Akadémia 2020-ban másodízben hirdette meg a 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónőknek, valamint kiskorú gyermeket egyedül nevelő kutatóknak szóló, a Magyar Tudományos Akadémia doktora cím megszerzésére irányuló kérelem benyújtásához szükséges értekezés megírásának támogatására hivatott pályázati felhívását.

A pályázat keretében a Magyar Tudományos Akadémia fejezetének terhére tizenegy pályázó támogatására nyílt lehetőség. A személyenként bruttó 1 800 000 Ft összegű vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatást a kedvezményezettek 2020. július 1. és 2021. június 30. között vehették igénybe, választhatóan három, négy, hat, nyolc vagy tizenkét hónapos támogatási időtartammal, az időtartamnak megfelelő hónaponkénti bontásban.

A pályázati felhívásra összesen 26 pályázatot nyújtottak be, amelyeket az adott tudományterületek szakértőiből álló zsűri szakmai és esélyegyenlőségi szempontok figyelembevételével értékelt és javaslatot tett a 11 támogatandó pályázóra. A zsűri javaslata alapján a nyertes pályázatokról az MTA elnöke döntött.

A tizenegy nyertes kutatónő közül négyen az ELKH Titkársága irányítása alá tartozó kutatóhelyen, heten pedig egyetemeken végzik kutatómunkájukat.

2.2.10. A Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ)

A tudomány eredményeinek bemutatása és elterjesztése a társadalom széles körében kiemelt akadémiai közfeladat, amelynek 2020-ban kitüntetett eseménye volt az Akadémia koordinációjában immár 18. alkalommal megrendezésre kerülő Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ) országos és határon túli rendezvénysorozat.

A tudományünnepi események részletes bemutatása az 59. oldalon olvasható.

2.3. Az MTA stratégiai programjairól

2.3.1. Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program

Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program

A Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program 2016-ban történt meghirdetésétől kezdve következetesen képviselte azt a kutatásszervezési stratégiát, amely elismeri, hogy ezen a területen a kutatóknak egyenrangú alkotótársa a szaktanár. Személyes elkötelezettségük ugyanis alapvetően befolyásolja a pedagógiai újítási elképzelések sorsát. Ők valósítják meg a tanítási kísérleteket, a próbafoglalkozásokon nyert tapasztalataikat pedig a kutatócsoport hasznosítja javaslatainak korrekciójában, a tanulói vélemények összegyűjtésének, a kontrollmérések hiteles végrehajtásának ugyancsak ők a garanciái. A kutatások eredményeire épülő oktatási kezdeményezések addig hatásosak, amíg az oktatás napi praxisában ténykedők támogatják az elképzeléseket.

Az MTA-program sikerének szükséges előfeltétele volt a „főállású” kutatók körének kitágítása, a pedagógus holdudvar minél aktívabb bevonása a projektek megvalósításába. A program egészében részt vevő gyakorló pedagógusok 330–340 között állandósuló létszáma a nagyjából 150 ezer hazai pedagógusnak csupán 2 ezreléke, akik azonban bizonyító erejű mintát tudtak bemutatni a tanári-nevelői közösségnek arról, hogy a kutatómunkát össze lehet hangolni a napi pedagógusi kötelezettségekkel. Arányuk a csoporttagok között (45%) önmagában mellett szóló érv, hogy van mód a tudományos célú együttműködésre a gyakorló óvodapedagógusokkal, tanítókkal, tanárokkal és a fiatalkori fejlődést segítő további szakemberekkel. A kutatások iránti nem csökkenő kollegiális érdeklődést jelzi az önkéntes (személyi kifizetésben nem részesülő) résztvevők folyamatosan növekvő, a teljes létszámnak immár 44%-át elérő aránya.

A szakmai utánpótlás folyamatosságának biztosítása szempontjából lényeges volt a felsőoktatási hallgatók megnyerése a kutatásokban való részvételre. A program 2. évétől kezdve létszámuk 140–150 között ingadozott, közülük 70–80 volt doktorandusz. A fiatalok részvétele reményt ad a tantárgy-pedagógiai kutatások előregedő közösségének fiatalodására.

A tudományos kutatás nyilvánossága elvének érvényesítése céljából követelmény volt a csoportok eredményeinek a lehető legszélesebb körű bemutatása a nemzetközi és a hazai tantárgy-pedagógiai nyilvánosságban. A részt vevő kutatók egyetemi kurzusaiba folyamatosan épültek be a kutatásaikból levont következtetések, a kidolgozott és kipróbált módszertanok. Tanártovábbképzési programokra, új mesterszakra, doktori iskolán belüli önálló tantárgy-pedagógiai programok indítására nyújtottak be pályázatokat, amelyek közül számos már elnyerte akkreditációját, és el is kezdte az eredmények továbbképzéseken történő terjesztését.

A Magyar Tudományos Akadémia minden területen megköveteli a hazai műhelyekben elért eredmények nemzetközi szakmai fórumokon történő megvitatását. Ennek az elvárásnak a programot megelőzően nagyon kevesen feleltek meg a hazai tantárgy-pedagógiai kutatók közül. A támogatás lehetőséget nyújtott a szakterület nemzetközi szakmai konferenciáin való rendszeres megjelenésre; publikációk közzétételére vezető nemzetközi tantárgy-pedagógiai folyóiratokban; nemzetközi konferenciák jelentős érdeklődést kiváltó hazai megrendezésére; nemzetközileg elismert szakterületi kutatók hazai meghívására és jövőbeli kutatási projektek közös kidolgozására.

A hazai szakmai nyilvánosságot a Programtanács által évente megrendezett 4-4 beszámoló konferencián tájékoztatták, amelyek helyszínei Budapest, Debrecen, Pécs és Szeged voltak. A kutatók a neveléstudomány és a tanárképzés hagyományos hazai fórumain nagyszámú előadással, szimpóziumok szervezésével vettek részt. A kutatócsoportok önálló rendezésű konferenciákkal, saját szerkesztésű tanulmánykötetekkel járultak hozzá eredményeik megismertetéséhez, módszereik elterjesztéséhez. A kutatócsoportok között ígéretes horizontális kapcsolatok alakultak ki. A legfontosabb kooperáció a pedagógiai kísérletek elvégzése és értékelése modern módszertanának

elsajátítása területén folyt. Az első próbálkozások utat nyitnak ezen a területen is a hazai kutatók közötti folyamatos együttműködés megszerveződéséhez.

A Nemzeti Alaptanterv törvényi előírású felülvizsgálatának elhúzódó vitáiban gyakran felmerült a hazai kutatásokra is alapozott közoktatás-fejlesztés fontossága. Volt kutatócsoport, amely a felméréseiből és oktatási kísérleteiből nyert adatok alapján nemcsak tantárgyi tartalmakra, módszerekre tett javaslatot, de egy-egy teljes műveltségterület jövőjét meghatározó stratégiát is megfogalmazott. A program keretében a hazai oktatási-nevelési intézményekben végzett empirikus munka konstruktív hatással volt a Nemzeti Alaptanterv megújításán dolgozó munkacsoportok némelyikére. Egyes természettudományok (földrajz, kémia) és a matematika területén több kutató személyi meghívás alapján működött közre az alaptanterv és a kerettantervek megfogalmazásában.

A 2020 elején világméretűvé vált koronavírus-járvány miatt a nevelési intézményeket érintő kényszerintézkedések nehezen áthidalható repedéseket okoztak az alapvetően „terepmunkára” épülő kutatómunka tervezett folytatásában. Ugyanakkor lehetőség is támadt az eddig távoktatásban nem tesztelt e-tananyagoknak e kivételes körülmények közötti kipróbálására. Az új tapasztalatok és az előző három és fél év rendszeres munkája révén megfogalmazott kérdések egyaránt a program bővített folytatását indokolják.

A kutatócsoportok munkáját a hazai értékelők mellett a szakmódszertan nemzetközileg elismert tíz tudós kutatója az MTA elnöke által felkért „kritikus barátként” követi, és évente írásban véleményezi. Köztük a hazai kutatásokat a nemzetközi háttérrel szembesítő esszéikkel Michèle Artigue, az Université de Paris VII professzora, a Nemzetközi Matematikatanítási Unió korábbi elnöke, Damien Sagrillo, az Université du Luxembourg Zenetudományi Tanszékének vezető professzora és Jari Lavonen, a Helsinki Egyetem fizika- és kémiatanítási professzora, a Finn Tudományos Akadémia tagja teljesítik ki az MTA Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program munkáiba betekintést kínáló tematikus blokkot.

2.3.2. Nemzeti Víz tudományi Program

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban határozott a Nemzeti Víz tudományi Program megkezdéséről. A program részeként javaslatot tett arra, hogy az MTA koordinálásával induljon el a Nemzeti Víz tudományi Kutatási Program a Nemzeti Víz stratégia (Kvassay Jenő Terv) tudományos alapjainak biztosítására és a víz tudományi kutatások nemzetközi élvonalba emelésére. Az Elnökség 53/2019. (IX. 24.) számú határozatában kijelentette, hogy a víz tudományi programot az Akadémia hosszú távú, stratégiai jelentőségű feladatának tekinti.

A víz tudományok szerepe a fenntarthatóságban

A víz tudományok szerepe a fenntarthatóságban címmel tudományos összefoglaló jelent meg a Nemzeti Víz tudományi Program Irányító Testületének közreműködésével a Magyar Tudomány 2020. májusi számában. (https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f41574#matud_f41574)

Az MTA Nemzeti Víz tudományi Program az ENSZ Fenntarthatósági fejlődési céljait szem előtt tartva foglalkozik az éghajlatváltozás Kárpát-medencében tapasztalható vízügyi következményeivel, a vízgazdálkodással, a vízi ökoszisztémákkal, a vízminőséggel, köztük az új típusú kémiai szennyezőanyagok vizsgálatával, a szennyvíztisztítás kérdéseivel. Bemutatja a 2018-ban NKFIH támogatással indult „Tiszta ivóvíz” projektet, amely a Duna-parti szűrési kutaktól egészen a vízcsapig vizsgálja az ivóvíz minőségét és az azt befolyásoló hatásokat. Új kihívást jelenthet a kutatásban az öntözés, s ezáltal az élelmezés-biztonság kérdése, illetve hazánk nagy tavainak további kutatása, gondoljunk csak a Balaton 2019. és 2020. évi algavirágzására vagy az egész évben szabályozott Tisza-tóra. Az egyre modernebb kutatási eszközök és az adatok feldolgozása elengedhetetlenné teszik az okos eszközök innovatív alkalmazását és a mesterséges intelligencia bevonását a kutatásokba.

Tiszta ivóvíz – Nemzeti Kiválósági Program

Az MTA Nemzeti Víztudományi Programjához illeszkedően és az Irányító Testület támogatásával 2018-ban indult az a hároméves projekt, amely a vízbázist és az ivóvízbiztonságot veszélyeztető hatásokat tárja fel a vízkivételtől a fogyasztókig, vagyis a dunai vízbázistól egészen a vízcsapig. A projekt az Ökológiai Kutatóközpont koordinálásával és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Fővárosi Vízművek és a Nemzeti Népegészségügyi Központ közreműködésével valósul meg. A projekt fókuszában a Budapest ivóvízellátását is biztosító parti szűrésű rendszer áll. Az elvégzendő vizsgálatok az ivóvíz minőségét veszélyeztető tényezők feltárását célozzák. A projekt elért eredményeiről és a tapasztalatokról a projekt vezetője számolt be a Magyar Tudomány Ünnepe „Tudomány és Parlament” elnevezésű online rendezvényén. A projekt honlapja elérhető a <https://tiszaivovizprogram.hu/> címen.

NovumTV

Az MTA Nemzeti Víztudományi Programjáról a NovumTV készített műsort, amely 2020. június 21-én került vetítésre az MTV5 csatornán. A műsor röviden bemutatta a „Tiszta Ivóvíz” kiválósági projektet.

Balatoni algavirágzás

2019-ben számos sajtóorgánumban tájékoztatták a széles nyilvánosságot a Balatonon a strandszezon végén megjelent algavirágzással kapcsolatban. A 2020 nyarán észlelt algavirágzással összefüggésben pedig összefoglaló írás jelent meg a balatoni algákról az mta.hu-n.

Tudomány és Parlament: Víz – jelentősége és korlátai a 21. században

Kiemelt szerepet kapott a Magyar Tudomány Ünnepeinek központi programjai között az MTA Nemzeti Víztudományi Programja. A Program résztvevői az eddig elért eredményeket, a további terveket, kutatási irányokat a 2020. november 10-én megrendezésre került *Tudomány és Parlament: Víz – jelentősége és korlátai a 21. században* című online eseményen előadásokkal és panelbeszélgetés keretében ismertették. Az eseményt a Program Irányító Testülete szervezte, előadókat az élet-, mérnöki- és társadalomtudományok területéről is meghívott. A panelben részt vettek a Belügyminisztérium és az Innovációs és Technológiai Minisztérium vezető szakértői, valamint egy polgármester, így a vélemények és nézőpontok sokfélesége jelent meg. A youtube közvetítést közel kétezren tekintették meg (<https://www.youtube.com/watch?v=HPg18Nflbnc>).

News and Information Magazine IAH és Biologia Futura

2020 decemberében megjelent egy összefoglaló az MTA Nemzeti Víztudományi Program munkájáról a News and Information Magazine IAH – The World-Wide Groundwater Organisation újságban. Ezt a kiadótársaság minden tagjának eljuttatják, így több mint négyezren olvashatták szerte a világban (https://mta.hu/data/IAH_dec20newsletter_web.pdf).

A Biologia Futura folyóirat 2020 decemberi számát a World Science Forum The Responsibility of Water Science for Sustainability ihlette, amelyben a tematikus vizes összeállításban szerepelt az MTA Nemzeti Víztudományi Program is (<https://link.springer.com/journal/42977/volumes-and-issues/71-4>).

Balaton Kiemelt Térség Stratégiai Programja (2021–2027)

A korábbi évekhez hasonlóan a Nemzeti Víztudományi Kutatási Program Irányító Testületének tagjai a Balaton Fejlesztési Tanács megkeresésére társadalmi egyeztetés keretében részt vettek a Balaton Kiemelt Térség Stratégiai Programja (2021–2027) című dokumentum MTA által összeállított véleményezésében.

Távlati tervek

Az irányítótestületben felvetődött, hogy a szakmódszertani kutatások támogatásának mintájára a Magyar Tudományos Akadémia pályázati rendszerben támogasson olyan fiatal kutatókat, akik a magyar vízügy problémáinak megoldása szempontjából releváns, nemzetközi mércével mérve kiemelkedő kutatásokat végeznek. Az elképzelés beleillik abba a koncepcióba, amit a kutatóintézet-hálózat elvesztése után az Akadémia képviselhet, és ezt alulról jövő kezdeményezésekkel is támogatni szükséges. Az MTA által meghatározott víztudományi prioritások egyike a „hálózatosodás”, és ennek érdekében az együttműködő kutatócsoportok ösztönzésére is nagy szükség van. A támogatás elősegítheti a hazai utánpótlásképzést.

Az Irányító Testület a jövőben több új aktuális témával kívánja bővíteni a kutatási területeit. A Nemzeti Víztudományi Kutatási Program kihívásai és feladatai c. kötetben megfogalmazott kutatási területekhez illeszkedve, például az új típusú mikroszennyezők (különös tekintettel a mikroműanyagokra), a tavak és az öntözés kérdéseire szeretne pályázati vagy egyéb forrásból támogatást szerezni.

2.3.3. Világgazdasági Tudományos Tanács (VTT)

A Magyar Tudományos Akadémia vezetése 2017-ben határozta el, hogy újjáalakítja a Világgazdasági Tudományos Tanácsot (VTT), az akkori akadémiai Világgazdasági Intézet bázisán. Ezt a döntést az a felismerés alapozta meg, hogy a gazdaságpolitikának a változó politikai és gazdasági környezetben is szüksége van hosszabb távú elemzésekre, illetve szilárd szakmai alapon álló szakpolitikai tanácsokra. A VTT a szakpolitikai kérdésekhez is a tudományos megalapozottság igényével kíván hozzászólni, tehát feldolgozható, elemezhető témákat tűz negyedévente a napirendjére. A VTT felkért szakértő közönsége a tudósokon kívül felöleli a gazdaságpolitika és az üzleti szféra képviselőit is. Ez a vegyes összetétel biztosítja, hogy az előadások és viták gyakorlati szempontokat is felvethessenek. A cél az, hogy érdekes és aktuális világgazdasági jellegű témák kerüljenek a Tanács elé, amelyek vagy a kelet-közép-európai régióval foglalkoznak, vagy olyan térségek gazdasági helyzetére, kihívásaira koncentrálnak, amelyek az utóbbi időben Magyarországon is a tudományos érdeklődés homlokterébe kerültek (pl. a Brexitről, a visegrádi országok alternatív növekedési lehetőségeiről, az átalakuló világkereskedeletről, a törökországi társadalmi-gazdasági folyamatokról). Az elhangzott előadások 2019-ben kötetben is megjelentek, a 2019/20-as évad világgazdasági elemzéseit pedig *Trendek és töréspontok II.* címmel 2021-ben adta közre az Akadémiai Kiadó. A kötet elektronikus hozzáférésnek köszönhetően szélesebb körhöz ingyenesen is eljut (csak MeRSz-hozzáférés kell hozzá). A vírushelyzetnek – és a kor szellemének – megfelelően 2020-ban hibrid vagy online ülésekre került sor, s bár mindenki várta a normál kerékvágásba való visszatérést, az online formátumnak is vannak előnyei, pl. az, hogy nagyobb közönséget lehet elérni. A rendezvények videófelvevélei utólag is megtekinthetők az Akadémia honlapján (mta.hu), ezáltal az előadások anyagai mindenki számára hozzáférhetőek.

2.4. Az MTA mint a nemzet tanácsadója: szakértői, kormányzati, önkormányzati munkát segítő tevékenység

Az Akadémia köztestületi tagjainak tudása a nemzet és a mindenkor kormányzat rendelkezésére áll. Az Akadémia a kormánnyal, a hazai kutatási, fejlesztési és innovációs rendszerrel, az oktatási rendszerrel és a társadalommal kialakított széles körű együttműködésre alapozva valósítja meg az akadémiai törvényben is megjelenített tanácsadói, a döntéshozatal támogató szakpolitikai tevékenységét. Ennek érdekében vesz részt és van jelen a tudománypolitikai testületekben.

Az Akadémia közvetíti a tudományos kutatások eredményeit a társadalom számára. Az Akadémia kommunikációs csatornáin és rendezvényein bemutatja a tudomány eredményeit és módszereit, ösztönzi a kritikai gondolkodást. Ezáltal biztos tájékozási pontokat kínál a szélesebb

közönség és a döntéshozók számára, és vonzóvá teszi a kutatói hivatást. A tudományos módszertan és eredmények széles körű megismertetése révén harcol az áltudományok és a tudománytalan nézetek ellen.

Az Akadémia tudományos osztályai összeállították „*Az MTA 30 éve. A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltástól napjainkig (1989–2019)*” című MTA-kiadványnak az egyes osztályokat érintő fejezetét. Eddig még soha nem készült olyan összegzés a magyar tudományos élet teljesítményéről, mint az az immár online elérhető dokumentum (<https://mta.hu/mta30>), amelyet több mint két és fél évnyi munkával készített a Magyar Tudomány folyóirat szerkesztőbizottságának vezetésével mintegy harminc kutató. Az *MTA30* betekintést nyújt a hazai tudományos műhelyek tevékenységébe, egyúttal tükrözi a magyar tudományosság tartalmi sokszínűségét, megőrizve az egyes diszciplínák hagyományait, idézési szokásait és stílári eltéréseit.

Az *MTA30* digitális felületére belépő érdeklődő rövid összefoglaló után az adott tudományterületet képviselő tudományos osztály által összeállított rövid tartalomjegyzék, összefoglaló alapján tájékozódhat a tárgyalt témákról. Majd az itt megadott linkre kattintva jut el az adott osztály honlapján található részletes tartalomhoz, ahol a további kommunikáció lehetőségeiről, például kontaktszemélyekről is információt kaphat, és kérdéseket is feltehet.

Az összeállítás nem a teljesség igényével készült enciklopédia, sem pedig bibliográfia, hanem inkább tekinthető szöveggyűjteménynek azokról az eredményekről, amelyeket az adott osztály meg kíván mutatni a társadalomnak. Az *MTA30* hosszú távon eredményesen járul majd hozzá az akadémiai tudomány és a társadalom közötti kapcsolat és kommunikáció erősítéséhez.

A tudományos osztályok feladatkörének ilyen jellegű bővítése továbbá az egyes szakterületek jobb megismerését is szolgálja a „nemzet tanácsadója” koncepciójának jegyében.

2.5. Az MTA szakértő és koordináló szerepe a koronavírus-járvány elleni harcban és más, a magyar társadalom egészségének, egészségtudatosságának fejlesztése érdekében végzett tevékenységek

Az Akadémia szerepvállalása a COVID-19-járványhelyzetben

A koronavírussal kapcsolatos veszélyhelyzet folyamatos és kiemelt figyelmet kíván mindannyiunktól, így a Magyar Tudományos Akadémia köztestületétől is. 2020. március 13-án az Akadémia elnöke felhívással fordult az osztályelnökökhöz, kérve, hogy közöljék, ha tudomásuk van olyan új tudományos eredményről, amely hatékonyan alkalmazható a COVID-19-pandémia megfékezésére. Az Akadémia köztestületi tagjainak tudása a nemzet és a mindenkor kormányzat rendelkezésére áll. E tanácsadói szerepének megfelelően a döntéshozatal támogató szakpolitikai tevékenységként az MTA 2020. március elejétől közzéteszi honlapján (<https://mta.hu>) a vírussal kapcsolatos egészségügyi, illetve az oktatási tárgyú tudományos közlemények forrástárát, a digitális tananyagok, távkutatói eljárások folyamatosan frissülő cikkgyűjteményét.

Kiváló immunológus, orvos, biológus kutatók kezdeményezésére összeállt egy ad-hoc csoport, hogy a világ vezető tudományos folyóiratainak, nemzetközi tudományos társaságok közleményeinek felhasználásával és tagjai felkészültségére alapozva, a döntéshozók számára hasznosítható ajánlást fogalmazzon meg, amellyel a járvány csillapodása utáni időszak minél hatékonyabb kezelése érdekében a jelen helyzetben sürgős teendőt igénylő problémákra hívja fel a figyelmet.

A magyar és angol nyelven is megjelenő *A Magyar Tudományos Akadémia ajánlása a COVID-19 rövid és hosszú távú járványügyi kezelésére* című dokumentumot, amely az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért és az MTA Orvosi Tudományok Osztálya egyetértő jóváhagyásával született, eljuttattuk a kormányzati döntéshozók számára.

Az Akadémia kutatóintézetekben, felsőoktatási intézményekben és a vállalati szférában dolgozó tagjai, doktorai, köztestületi tagjai számos tudományos kutatás résztvevőiként jelentősen hozzájárulnak a járvány legyőzése érdekében végzett munkához, a vírus biológiájának vizsgálatától a gyógyszerfejlesztésen keresztül a járványterjedés matematikai modellezéséig, vagy a koronavírus-járvány testi és lelki egészségre gyakorolt hatásának magyarországi felméréséig. Ilyen kutatások közvetlen finanszírozására az MTA-nak nincs lehetősége, de szakmai javaslatot tett az ITM-nek több kutatási terv támogatására.

Egy technológiafüggő, globalizált civilizációban, a klímaváltozás közepette nem elégséges, ha csak reagálunk a szemünk előtt kialakuló vészhelyzetekre. Az Ökológiai Kutatóközpontban (MTA Kiváló Kutatóhely) eljárást dolgoztak ki a lehetséges új kórokozók által okozott járványok előre jelzésére és kivédésére – DAMA protokoll (Document-Assess-Monitor-Act), hogy képesek lehessünk proaktívan tenni a járványok kialakulása ellen.

A koronavírus miatt megváltozott oktatási helyzetben az Akadémia egy digitális tananyagokat, rendszereket tartalmazó gyűjteményt állított össze a tanári munka segítése érdekében. Az online tananyaggyűjtemény az MTA elnöke által 2016-ban indított Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program 19 csoportjának azokat az eddigi eredményeit tartalmazza, amelyek felhasználhatók a távoktatásban.

A Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet (SZTAKI) és a Wigner Fizikai Kutatóközpont (MTA Kiváló Kutatóhelyek) – az Akadémia támogatásával – úgy döntött, felajánlja az általuk üzemeltetett, kutatási célokra korábban akadémiai forrásból létrehozott MTA Cloud számítási felhőt, benne saját számítási kapacitással (több ezer processzor és több terabájt memória) az új koronavírus okozta járvány elleni küzdelemre.

A Magyar Tudományos Akadémia tagjainak és doktorainak egy csoportja március 30-án felhívást tett közzé. A kezdeményezők egyhavi akadémiai tiszteletdíjukat ajánlották fel a koronavírus-járványban megbetegedett emberek egészségéért küzdő orvosoknak és munkatársaiknak, kifejezve ezzel nagyrabecsülésüket és elismerésüket. A gyűjtés eredményeként az MTA jelentős összeget utalhatott át a Szent László Alapítvány részére (2020. május elejéig 278 fő összesen 45 724 054 Ft-ot ajánlott fel).

Lovász László, az MTA akkori elnökének felkérésére 2020. március elején az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért (EBE) külön rovatot indított az MTA honlapon a COVID-dal kapcsolatos tudományos információk közzétételére. A világ vezető tudományos folyóirataiban megjelent új eredmények, átfogó tanulmányok folyamatos ismertetése 3 hónapon keresztül folyamatosan zajlott. Ezt követően időszakosan kerültek a honlapra az áttörő jelentőségű új információk.

2020. április 22-én az EBE egy MTA állásfoglalást jelentetett meg az MTA honlapján (*Az MTA ajánlása a COVID-19 rövid és hosszú távú járványügyi kezelésére. Javaslatok a döntéshozók számára*)¹. Az ajánlás felhívta a döntéshozók figyelmét azokra a pontokra, amelyek sürgető teendőket igényelnek a járvány csillapodása utáni időszakban a felmerült problémák kezelése érdekében.

2020. szeptember 21-én az EBE állásfoglalást jelentetett meg az MTA honlapján *Tudomány a COVID okozta társadalmi sokk kezelésének jelen fázisában* címmel, amely határozottan elítélte a virológiai és védőoltás-ellenes szkepticizmus köntösébe bújtatott tudománytalan megnyilvánulásokat.

¹ <https://mta.hu/data/dokumentumok/Koronavirus/Akademiai%20ajanlas%20Covid-19%202020.%20aprilis%2022..pdf>

Az EBE aktív szerepet vállalt a 2020-as Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozatban. Az alábbi előadások hangzottak el az MTA Dísztermében:

- *A tudomány a COVID-19 okozta társadalmi sokk kezelésében* (Kosztolányi György; nov. 3.)
- *A lakosság egészségének kutatása és fejlesztése* (Vokó Zoltán; nov. 5.)
- *Az EBE státusza, feladatai, tervei* (Kosztolányi György; nov. 6.)
- *Vitaülés: Az 5G mobilhálózatok egészségügyi és környezeti hatásai* (Kosztolányi György, Thuróczy György, Nagy Lajos, Sáfrány Géza, Neményi Miklós, Hernádi István, Oberfrank Ferenc; nov. 9.)

A 2019 októberében az EBE által szervezett vitaülés 5 előadásából szerkesztett közlemény jelent meg *A betegség felértékelődése a 21. századi egészségügyi ellátásban: öngondoskodás támogatása egészségmagatartás fejlesztése komplex ellátási rendszerben* címmel a Magyar Tudományban 2020, 181/7, 968–982.

2020. május 20-i dátummal az 2019-ben készített „*Az egészségügyi korszakváltás peremfeltételei. Az MTA Elnöki Bizottság az Egészségért állásfoglalása a 21. századi egészségügyi kihívásokról*” című dokumentumot Lovász László és Kosztolányi György elküldte Pintér Sándor belügyminiszternek.

Az EBE tájékoztatta a FEAM (Federation of European Academies of Medicine) testületét a COVID-19-járvánnyal kapcsolatos aktivitásáról.

A koronavírus-járvány idején az MTA Könyvtár és Információs Központ néhány nap alatt átállt az online szolgáltatásra és az otthoni munkavégzésre, 2020. március 14-étől a Könyvtár az olvasók számára bezárt, a helyben használatot felfüggesztette, újabb raktári kéréseket nem fogadott, a már elküldött raktári kéréseket még egy hétig teljesítette.

Július 6-tól november 11-ig a Könyvtár újra megnyitotta olvasótermeit, november 11-étől pedig csak előjegyzés alapján lehetett kölcsönözni a Könyvtár állományából.

Új szolgáltatásokat indított azokhoz az adatbázisokhoz, amelyekhez nem lehetett távolról hozzáférni, EduID azonosítást vezetett be, amely lehetővé tette, hogy távolról is hozzáférjenek az olvasók az előfizetett adatbázisokhoz.

3. AZ MTA FINANSZÍROZÁSI ÉS MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI 2020-BAN²

3.1. Az MTA fejezet főbb pénzügyi adatai

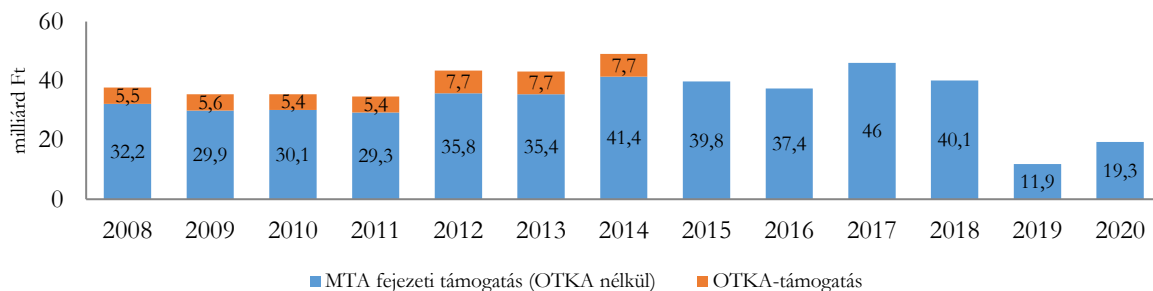
A **2020. év a Magyar Tudományos Akadémia és az MTA fejezet intézményei** számára költségvetési, gazdálkodási szempontból a járványhelyzet miatt kihívásokkal teli év volt. A fejezet 2020. évi költségvetése biztosította az MTA és intézményei számára a szakmai feladatellátás forrásait, de az évközi jogszabályi változások és a helyzethez való alkalmazkodás számos esetben új működésbeli és gazdálkodási feladatmegoldást tett szükségessé.

Az MTA 2020. évi **költségvetési adatainak elemzése** alapján a következő főbb megállapítások tehetők:

- Az MTA fejezet **Országgyűlés által 2020. évi jóváhagyott költségvetési támogatása 10 286,3 millió Ft** volt –13,2 %-kal alacsonyabb volt az előző évinél. Ebből az MTA fejezet irányítása alatt maradó költségvetési szervek (intézmények) támogatása 9 383,4 millió Ft, a fejezeti kezelésű támogatás összege 902,9 millió Ft volt. A fejezet **tervezett kiadása 17 184,9 millió Ft, míg a tervezett bevétele 6 898,6 millió Ft** volt.

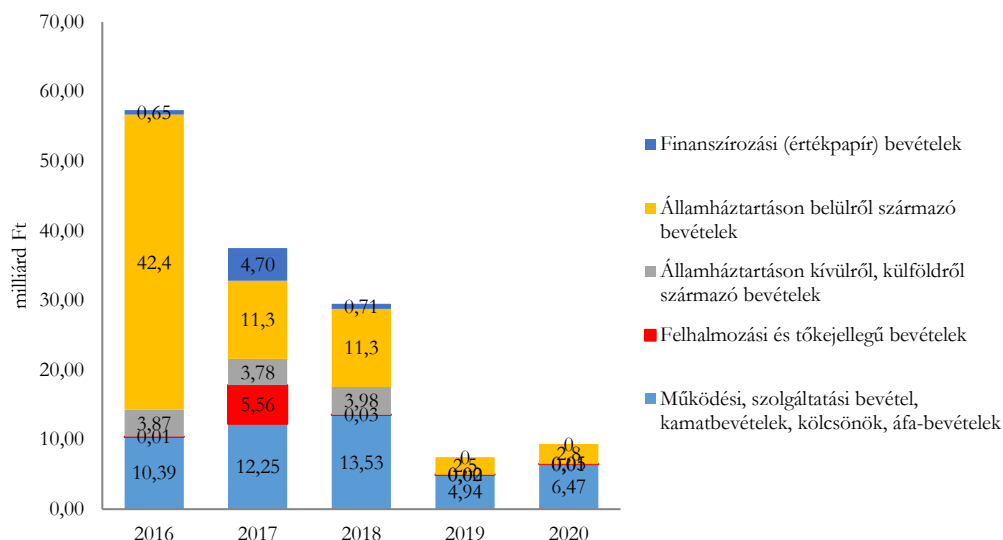
² Az MTA fejezetre vonatkozó pénzügyi és gazdasági adatok forrása az MTA 2020. évi költségvetéséről és vagyoni helyzetéről szóló, a Közgyűlés által elfogadott beszámoló.

- A **tényleges felhasználási adatok** alapján 2020-ban a fejezet kiadása **20 302,5 millió Ft**, amelyhez **10 619,9 millió Ft** költségvetési támogatást használt fel. Tényleges saját bevétele **9 563,9 millió Ft** volt, amely 38,6 %-kal magasabb a tervezettnél.
- A fejezet **2020. évi összesített alaptevékenységi maradványa** (tárgyévben fel nem használt támogatása) **926,1 millió Ft** volt, ebből az intézmények maradványa **895,5 millió Ft**, a fejezeté **30,6 millió Ft**.
- A fejezet irányítása alatt maradó intézményekben foglalkoztatottak átlagléttszáma 2020-ban **458 fő** volt.

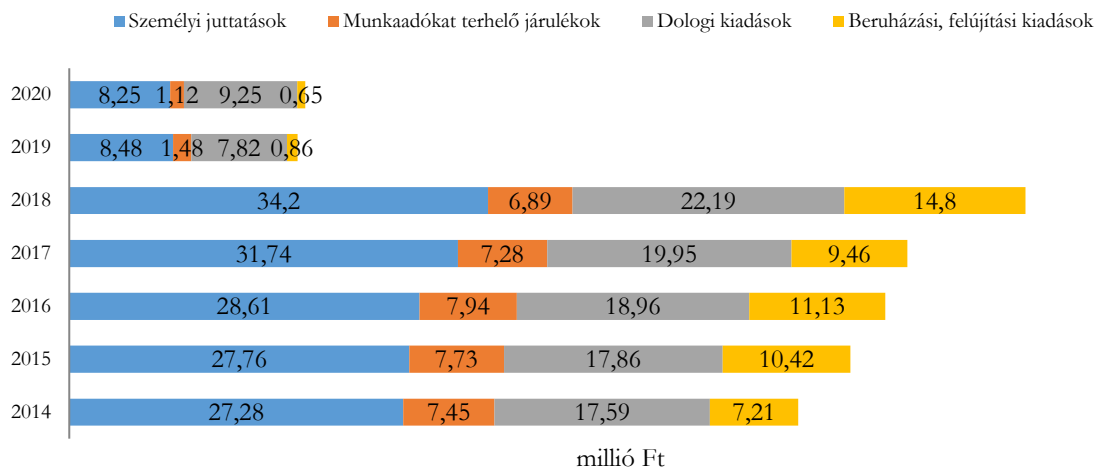
2. ábra: Az MTA fejezeti költségvetési támogatásának alakulása, 2008-2020

A 2016. évi (57,4 milliárd Ft) és a 2017. évi (37,5 milliárd Ft) kimagasló számok után, a 2018-ban keletkezett **29,55 milliárd Ft** bevétel több mint **22%-kal volt alacsonyabb**, 2019-ben a bevétel 7,5 milliárd Ft volt, ami kevesebb, mint az előző évi harmada, 2020-ban pedig 9,3 milliárd Ft volt (3. ábra).

3. ábra: Az MTA irányítása alá tartozó költségvetési szervek tényleges bevételei, 2016–2020

Az intézmények **tényleges kiadásai 2020-ban összesen 19 270 millió Ft**-ot tettek ki (4. ábra). A beruházási kiadások változását főként az MTA nagyberuházásai okozták.

4. ábra: Intézményi kiadások a legjellemzőbb jogcímek szerint

A fejezet költségvetési támogatásának egy része nem az MTA fejezetben került felhasználásra. 2019-ben az MTA **1,76 milliárd Ft értékben támogatta** a felsőoktatási intézményekben létesített különböző Lendület-kutatócsoportokat és az ott dolgozó kutatókat, amivel továbbra is a hazai egyetemi kutatások jelentős finanszírozója.

3.2. Az akadémiai vagyon

Az Akadémia által irányított, 16 köztisztviselői költségvetési szervből álló kutatóhálózat a *kutatás, fejlesztés és innovációs rendszer intézményrendszerének és finanszírozásának átalakításához szükséges egyes törvények módosításáról* szóló, 2019. évi LXVIII. számú törvénnyel (a továbbiakban KFI tv.) hatályba lépő módosító rendelkezések alapján, „működési formaváltás” címén más irányító szerv irányításával működik 2019. szeptember 1. napjától. Eltérő megállapodás hiányában az Akadémiát 2019. szeptember 1-jétől törvényi kötelezettség terheli a főhivatású kutatóhálózat elhelyezését és működtetését szolgáló vagyonelemek használatának ingyenes biztosítására azon központi költségvetési szervek tekintetében, amelyeket a KFI tv. 2. számú melléklete megjelölt. Ezért a kutatóközpontok és kutatóintézetek által használt ingó és ingatlan vagyonelemeket az MTA, a törvényi kötelezettségre hivatkozással a kutatóközpontok és kutatóintézetek ingyenes használatába adta. A kutatóhálózat az ingatlanok használatáért sem bérleti, sem használati díjat nem fizet. Az ingatlanok karbantartása és felújítása a használó kutatóközpontok, kutatóintézetek kötelezettsége. A 2020. év volt az az első teljes év, amely az új működés rendszer, a törvényi kötelezettségek és a megkötött szerződések alapján zajlott le.

Ingatlanvétele, illetve értékesítés az évben nem történt.

Az MTA intézményhálózata által használt ingatlanok az elmúlt években folyamatosan felújításra kerültek, azonban a 2019. évi költségvetésben már nem állt rendelkezésre a Fejezeti kezelésű előirányzatok között a központi kezelésű felújítások támogatása, így az MTA-nak nem állt rendelkezésére olyan költségvetési forrás, amiből a kutatóintézmények használatában álló ingatlanok felújítását támogathatta volna. (A korábbi években erre 723,8 millió Ft állt rendelkezésre.) Az MTA a korábbi gyakorlatának megfelelően lefolytatta a felújítási pályázatot még a 2018. évben, bízva abban, hogy a kormányzat utólag a rendelkezésére bocsátja a 2019. évi felújításokhoz szükséges fedezetet, de erre nem került sor. A támogatás az Eötvös Loránd Kutatási Hálózathoz (ELKH) került, amely végül biztosította a támogatás kifizetését, így ezen felújítások megvalósítása 2020-ban megtörténhetett. Magyarország 2020. évi költségvetésében az ELKH fejezetben megjelent a 2018-ig az MTA részére biztosított központi kezelésű felújítások

támogatása, így bízunk benne, hogy az épületek értékcsökkenésével arányosan az épületek felújítása a továbbiakban is támogatásra kerül. Sajnálatosan állapítottuk meg, hogy 2020-ban az ELKH nem írt ki pályázatot a kutatóintézmények használatában lévő ingatlanok felújítására. Míg a 2020. évi kutatóhálózatot érintő értékcsökkenés 492 millió Ft-ot tett ki, amelyet a használatbaadási szerződés szerint maximum öt éves időszakonként összevonva köteles lenne az ingatlanok felújítására fordítani.

Az MTA intézményei számára pályázat útján felújításra összesen 251,7 millió Ft került szétosztásra fejezeti kezelésű előirányzat terhére. Ezen felül a köztestületi forrásból az Akadémia 124,4 millió Ft-ot biztosított ingatlanai állagának megóvására, illetve tényleges megújítására, amely így összesen 376,1 millió Ft-ot tett ki.

Az Akadémia által a **felújítási feladatokra biztosított támogatás** intézményi kör szerinti megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

2. táblázat: **Felújítási támogatás intézményi kör szerinti megoszlása**

adatok millió Ft-ban

Intézmény	2018. év		2019. év		2020. év	
	M Ft	%	M Ft	%	M Ft	%
Kutatóhálózat	497,9	69,3	43,5	12,4	-	-
Jóléti intézmények: Akadémiai Óvoda és Bölcsőde (AOB), MTA Üdülési Központ (ÜK)	45,3	6,3	34,2	9,8	138,5	36,8
MTA Létesítménygazdálkodási Központ (LGK)	100,2	14,0	128,8	36,8	130,9	34,8
Területi Akadémiai Bizottságok Titkársága	74,7	10,4	143,5	41,0	106,7	28,4
MTA Könyvtár és Információs Központ	-	-	-	-	-	-
Összesen	718,1	100,0	350	100,0	376,1	100,0

2020-ban megvalósult fejlesztések

A martonvásári Brunszvik-kastélyhoz kapcsolódó fejlesztési projekt

Az 1521/2018. (X. 17.) Kormányhatározat által a Beethoven emlékéhez kapcsolódó fejlesztésekre, valamint az „Agroverzum” látogatóközpont befejezésére biztosított 200 millió Ft felhasználásával a 2020. év elején sor került a Brunszvik-kastély közterületi homlokzatának és az Agroverzum Tudományos Élményközpont díszvilágításának kivitelezésére.

A 2019 novemberében elkészült tervek alapján 2020 februárjában vette kezdetét a Beethoven Emlékmúzeum épületének felújítása, amelynek részét képezte a Várkert Casino (Vízház) elől

elbontott és felhasználásra felajánlott Ybl-szökőkút újjáépítése a Brunszvik-kertben. A kivitelezéssel párhuzamosan készültek a kiállítási installációk. A megjelenésében és tartalmában is megújult Beethoven Emlékmúzeum ünnepélyes megnyitójára 2020. június 26-án került sor. A nyári és őszi hónapokban a látogatók részt vehettek a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem által biztosított szakértők és zenészek bevonásával megvalósított zenepedagógiai foglalkozásokon és zenés tárlatvezetéseken. A projekt keretében került sor továbbá a múzeumi kiállítás részét képező, világviszonylatban is egyedinek tekinthető Streicher fortepiano restaurálására. A hangszer ennek köszönhetően ismét alkalmassá vált a rendeltetésszerű működésre, ami immár lehetővé teszi a megújult környezetben lebonyolítható exkluzív koncerteken való használatát is.

A Beethoven Emlékévhez kapcsolódó fejlesztési projekt 2020. december 31. napjával lezárult.

2020 negyedik negyedévében megtörtént továbbá az MTA tulajdonán a Brunszvik-sétány kialakítása. A fejlesztést kormányhatározatban biztosított forrásból Martonvásár Város Önkormányzata valósítja meg, az MTA, az ATK és az önkormányzat közötti megállapodás alapján. A beruházás illeszkedik az Akadémia, a kutatóközpont és a város együttműködésében kidolgozott komplex fejlesztési programhoz, a Brunszvik-tervhez. Az ATK oldalán az MTA területeket érintő beruházási kérdésekben a koordinációs feladatokat a Projektiroda végezte.

MTA Székház-rekonstrukció előkészítése

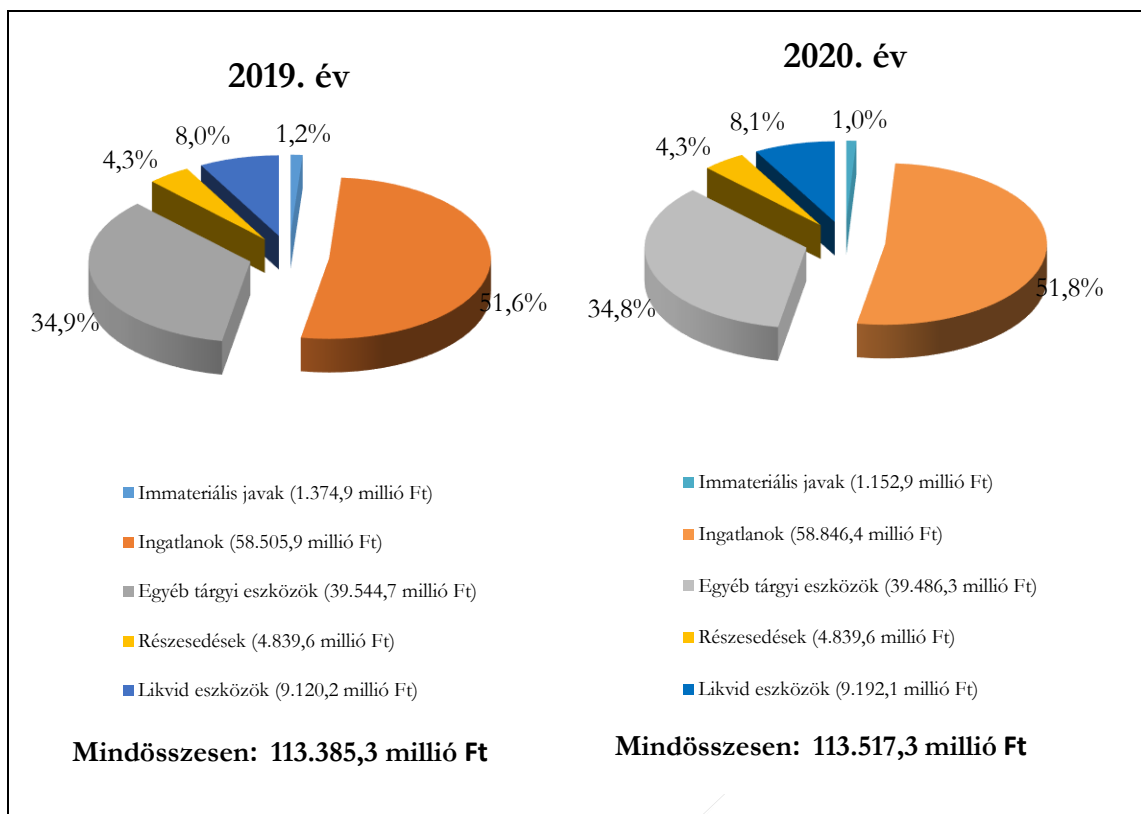
A Székház-rekonstrukció engedélyezési és kiviteli tervek készítése tárgyában 2018. október hó 5. napján indított közbeszerzési eljárás a Kbt. 75.§ (2) bekezdés b) pontjára tekintettel eredménytelenül zárult, majd 2020. november 24-én, módosult tartalommal újra indult.

MTA Szegedi Akadémiai Bizottság épülete

Elkészült az év során az Árleth Ferenc (Hild József) által tervezett klasszicista műemlék épület (*Szeged, Somogyi utca 7.*) teljes homlokzatfelújítása, amelynek műszaki ellenőri feladatait az LGK látta el. Az 1864-ben szállodának épült klasszicista épület az elmúlt 160 évben számos átépítést, funkcióváltást ért meg. 1966-67-ben készült el az Oskola utcai árkádsor megnyitása, s ezt követően lett a MTA szegedi székháza. 1992-ben a felújítás során az épületbelső funkcionális átalakítása történt. Ekkor az első homlokzatfelújítás is elkészült, amelyet 2001-ben követett egy kisebb felújítás, majd 2020-ban egy teljeskörű homlokzati rekonstrukció valósult meg.

Az MTAtv. 23. § értelmében az MTA vagyonába tartozik az állami vagyonról szóló törvény alapján az Akadémiának átadott vagyon. Ide tartoznak az ingatlanok, az immateriális javak, a tárgyi eszközök, a pénzeszközök, a befektetések és a részesedések is.

Az egyes vagyonelemek arányának a 2019. évihez viszonyított változását a teljes vagyonon belül az alábbi diagrampár szemlélteti:

5. ábra: Az MTA vagyonának összetétele (%) és bruttó értéke (millió Ft)
2019. december 31-én és 2020. december 31-én

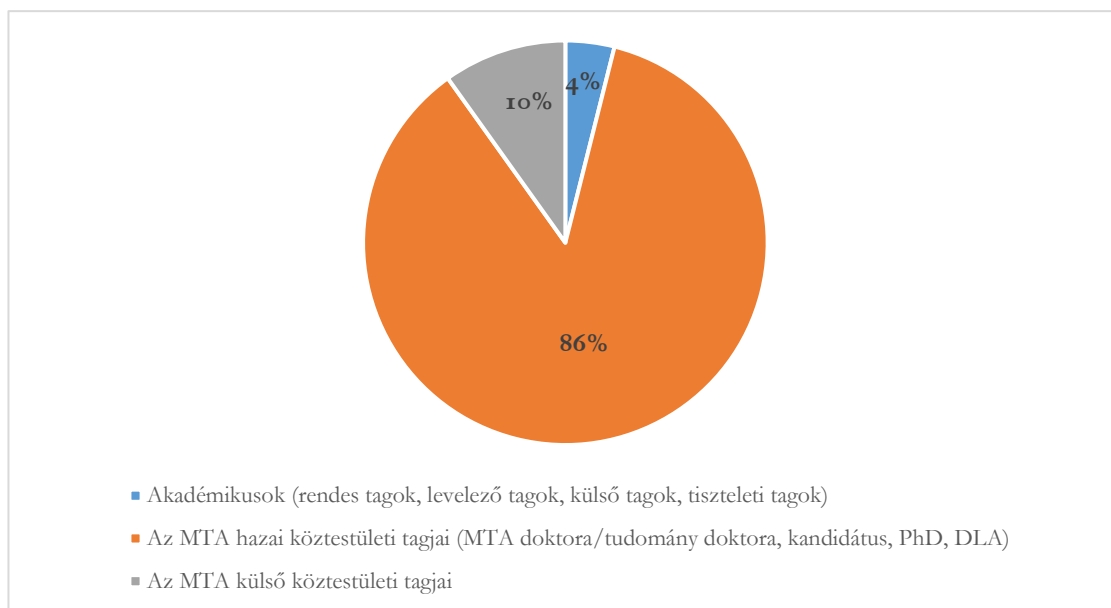
A továbbiakban is az akadémiai vagyon részét képezik a kutatóközpontok, kutatóintézetek használatába adott vagyonelemek, a köztestületi költségvetési szervek kezelésében lévő vagyonelemek, valamint az MTA Vagyonkezelő Kft. által kezelt részesedések és az MTA fejezet pénzeszközei is.

4. AZ MTA KÖZTESTÜLETÉNEK MŰKÖDÉSE 2020-BAN

4.1. Az MTA köztestülete

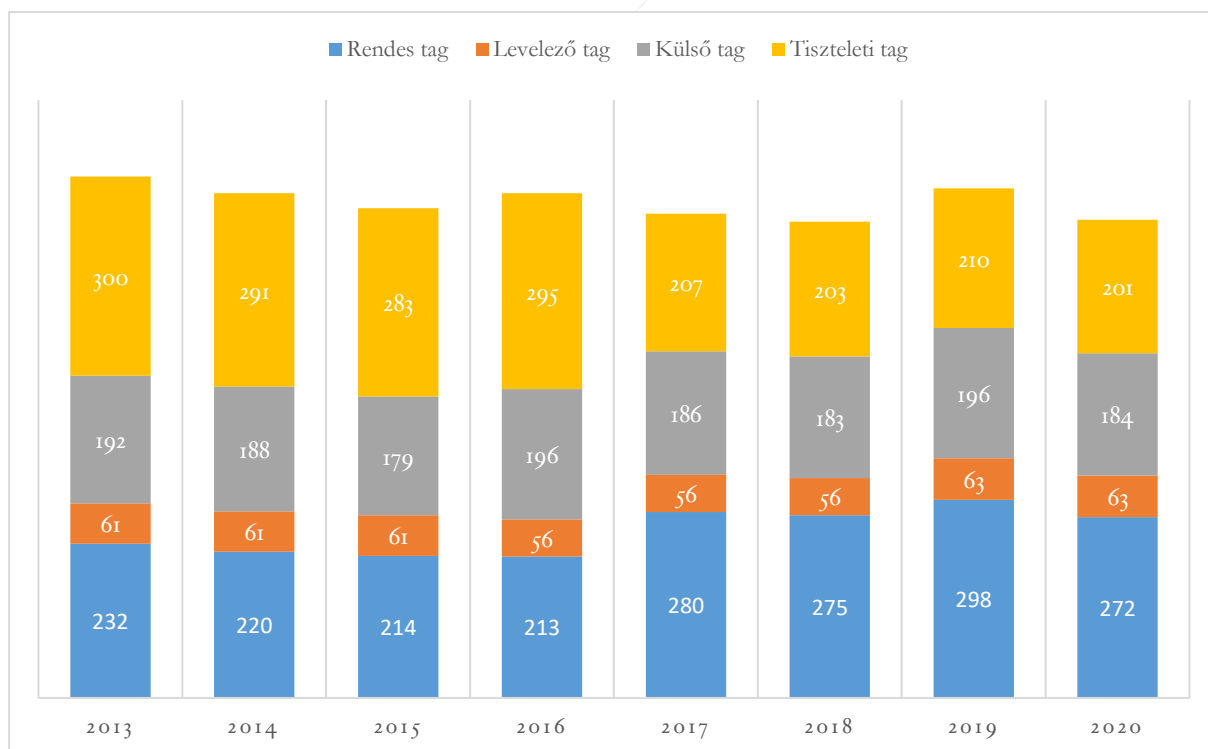
Az MTA köztestülete akadémikusokból (rendes tag, levelező tag, külső tag, tiszteleti tag) és az MTA szabályai szerint felvételt nyert, tudományos fokozattal rendelkező, nem akadémikus tagokból áll. 2020. év végén a köztestületi tagok száma 18 434 fő volt. Ebből a hazai tagok 16 618 főt tettek ki, ami 384 fővel magasabb a 2019-es adatoknál. A külső köztestületi tagok száma 1816 fő.

A köztestületi tagok főbb csoportjait, valamint tagságuk jellege szerinti megoszlását a 6. és 7. ábrák mutatják:

6. ábra: Az MTA köztestületének főbb csoportjai

Jelenleg 2619 fő rendelkezik az MTA doktora címmel, vagy az azzal ekvivalens tudomány doktora tudományos fokozattal. 2020 végén összességében a köztestületi tagoknak 4%-a volt az MTA rendes, levelező, külső vagy tiszteleti tagja, 10%-a az MTA külső köztestületi tagja, 86%-a pedig MTA doktora/tudomány doktora, PhD, DLA vagy kandidátus tudományos fokozattal rendelkezett.

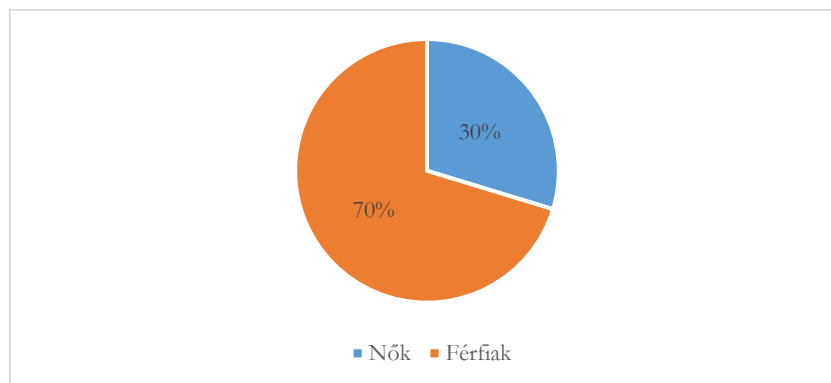
7. ábra: Az akadémikusok megoszlása a tagság jellege szerint

Az MTA köztestületének hazai tagjai közül – az Akadémiai Adattárban első helyen megadott munkahely alapján – hozzávetőlegesen 18% tevékenykedik kutatóhelyen, mintegy kétharmaduk pedig hazai egyetemeken és főiskolákon dolgozik.

Az adatokat árnyalja, hogy az elsődlegesen a kutatóhelyen dolgozók közül sokan oktatnak felsőoktatási intézményekben, ugyanígy az egészségügyi intézményekben és a vállalati szférában dolgozók közül is többen egyidejűleg tanítanak vagy végeznek kutatási tevékenységet egyetemeken. Ez fordítva is igaz: az egyetemeken oktató és kutató tudósok bekapcsolódnak más kutatást végző intézmények munkájába valamilyen munkára irányuló jogviszony keretében.

Az Akadémiának 11 szakmai autonómiával rendelkező tudományos osztálya van, amelyeknek tagjai egy-egy tudományterület vagy egymáshoz közel álló, több diszciplína képviselői (akadémikus és nem akadémikus közgyűlési képviselők).

A köztestületi tagokat illetően a nők aránya összesen átlagosan 31%, ez mutat némi növekedést a tavalyi adatokhoz képest, amikor ez az arány 70–30 százalékos volt a férfiak javára (8. ábra).

8. ábra: A köztestületi tagok megoszlása nemek szerint 2020-ban

4.2. Elnöki bizottságok

Elnöki bizottságok 2020-ban

- Elnöki Bizottság az Egészségért
- Környezettudományi Elnöki Bizottság
- Közoktatási Elnöki Bizottsága
- MTA Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság
- Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság
- Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság
- Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság
- Tudományértékelési Elnöki Bizottság

Az **Elnöki Bizottság az Egészségért (EBE)** célja, hogy tudományos igényű elemzésekkel mutasson rá az egészségügy problémáira, és adjon róluk tájékoztatást a szolgáltatást igénybe vevők, a szolgáltatók, az egészségügyet irányító szakemberek és a döntéshozók számára. A bizottság 2020-ban több hazai és nemzetközi tudományos, szakmai és társadalmi fórumon erősítette a Magyar Tudományos Akadémia

részvételét korunk komplex egészségügyi rendszerének elemzésében, jobbtét beavatkozások előmozdításában. A bizottság 2020. évi munkatervében minden mást kizáró, sürgető programként jelent meg a COVID-19-járvány miatt kialakult helyzet kezelése (https://mta.hu/mta_hirei/tudomany-a-covid-okozta-tarsadalmi-sokk-kezelesenek-jelen-fazisaban-110837).

A **Környezettudományi Elnöki Bizottság (KÖTEB)** feladata az élő és az élettelen környezettel kapcsolatos, a társadalom és a tudományos közösség által felvetett kérdések tudományos igényű áttekintése, ennek alapján javaslattevés, illetve állásfoglalás kialakítása volt az MTA vezetése számára. A tárgyévben az előző elnöki ciklus lejártával, a bizottság munkáját a **Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság** keretében folytatta tovább (<https://mta.hu/fenntarthato-fejlodes>).

A **Közoktatási Elnöki Bizottsága (KEB)** tudományos igényű elemzéseket készít a közoktatás és -nevelés tartalmi kérdéseivel kapcsolatban, közvetíti az egyes tudományterületek korszerű eredményeit. Célja mindenekelőtt az, hogy segítse, kezdeményezze, figyelemmel kövesse ezeknek az eredményeknek a felhasználását a közoktatási rendszerben. A COVID-19-járványhelyzetben a bizottság kiemelt figyelmet fordított többek között a digitális oktatással kapcsolatos kérdéskörre. A bizottság tagjai részt vesznek a legjelentősebb hazai és nemzetközi közoktatással és -neveléssel foglalkozó bizottságok (pl. Köznevelési-stratégiai Kerekasztal, Országos Köznevelési Tanács, ALLEA Science Education Working Group) munkájában (<https://mta.hu/kozoktatasi-elnoki-bizottsag>).

Az **MTA Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság (MTA SZREB)** az MTA tagjaiból és neves szakértőkből álló bizottság, amelynek feladata a Székház–Könyvtár épületegyüttes felújításához szükséges tennivalók felmérése, a tervezett beruházás programtervének jóváhagyása és a szakmai munka felügyelete. 2020-ban a Kormány a Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi István téri Székházának felújítását nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű, továbbá közcélú beruházássá nyilvánította [22/2020. (II. 19.) Korm. rendelet].

A **Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság** kiemelten foglalkozott a kutatói pályán és az egyetemi szférában dolgozó nők helyzetével, előmenetelével, valamint a tudományos utánpótlás kérdésével. A bizottság 2020 tavaszán másodízben hirdette meg a 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónők, valamint a kiskorú gyermeket egyedül nevelő kutatók MTA doktori disszertációjának megírását ösztönző támogatás elnyerését célzó pályázatot, amelynek köszönhetően összesen 21 az MTA doktora cím megszerzése előtt álló kutató nyert támogatást. A bizottság 2020-as ajánlásai között a konferenciák és kongresszusok szervezőit arra ösztönözte, hogy több alkalommal kérjenek fel női, illetve a szakmában alul reprezentált társadalmi csoportokból előadókat (<https://mta.hu/nok-a-kutato-i-eletpalyan-elnoki-bizottsag/a-nok-a-kutato-i-eletpalyan-elnoki-bizottsag-111290>).

A **Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság** azt vizsgálja, hogyan őrizhető meg a magyar nyelv a tudományos diskurzus és a felsőoktatás nyelveként, valamint hogyan használható teljes értékű nyelvként a digitális térben. A bizottság működésének előző ciklusában javasolta egy Wiki-elven működő magyar terminológiai adatbázis és portál létrehozását, valamint a magyar nyelvű tudományos könyv- és folyóirat-kiadásnak a tudományos kiadói műhelyek támogatásán keresztül való előmozdítását. Emellett a bizottság javasolta, hogy az MTA kezdeményezzen nemzetközi konferenciasorozatot a nyelvi jogok és a nyelvek nemzetközi védelméről (<https://mta.hu/i-osztaly/magyar-nyelv-a-tudomanyban-elnoki-bizottsag-108115>).

Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB) A világ bármely pontján élő és dolgozó, de magukat magyarnak (is) tartó vagy magyarul tudó, magyar témákkal foglalkozó, tudományos fokozattal rendelkező kutatók alkotják az Akadémia külső köztestületi tagságát. A köztestület külső tagjainak szülőföldi kutatásait és a magyarországi tudományos életbe való integrációját támogatja a Domus program, amely figyelmet fordít a kutatók nemzetközi beágyazottságának növelésére is a nemzetközi konferenciákon való részvételt segítő pályázati lehetőségekkel. Az MTK EB közel 90 határon túli tudományos műhelyt tart számon, egyharmaduk működési költségeihez és szakmai programjainak megvalósításához az MTA 33 millió Ft-tal járult hozzá. Közel 3000 kutató és szervezet várja s kapja meg minden hónap közepén a bizottságnak a magyar tudományosság integrációját eredményesen szolgáló hírlevelét: <http://mta.hu/magyar-tudomanyosság-kulfoldon/hirlevel-105577>

Az Akadémiának a kutatóhálózat irányítási jogainak hiányában is maradtak a kutatóhálózathoz kapcsolódó feladatai, többek között a kutatási pályázatokhoz, a kutatóhelyekhez kapcsolódó tudományértékelési feladatokban, amelyek elvégzésére az MTA elnöke létrehozta a

Tudományértékelési Elnöki Bizottságot (TÉB). A bizottság elnöki feladatainak ellátására az MTA főtitkárát kérte fel. A TÉB – a szakbizottságok előtt történt online szóbeli beszámolókat követően – jóváhagyta és minősítette a programjukat 2020 elején befejező Lendület-kutatócsoport-vezetők záró beszámolóit, a 2. éves „Célzott Lendület” csoportvezetők éves beszámolóit, valamint a programjukat az év elején befejező Prémium posztdoktori ösztöndíjasok beszámolóit.

4.3. Az MTA 2020. évi 193. Közgyűlése

Az Akadémia 2020. július 6–8. között megtartott tisztújító Közgyűlése több okból is rendhagyó volt. Részben a járványhelyzet miatt, részben pedig azért, mert az MTA, illetve a tisztújításban részt vevő Jelölőbizottság több újítást is bevezetett. Ilyen volt például az, hogy az Akadémia történetében először tette nyilvánosan elérhetővé valamennyi választott pozícióra jelölt személy programját, illetve az, hogy első ízben kaptak lehetőséget az elnök- és főtitkárjelöltek arra, hogy bemutassák programjukat a Közgyűlés szavazati joggal rendelkező tagjainak. Számukra – szintén a Közgyűlés újításaként – egy zárt online fórum is rendelkezésre állt, amelyen június 30-ig megvitathatták az elhangzottakat: a jelöltek koncepcióit, valamint a Közgyűlés egyéb napirendi pontjait, továbbá felteheték kérdéseiket az elnök- és főtitkárjelölteknek, akik július 3-ig válaszoltak rájuk. A lehetőséggel nagy számban, csaknem százan éltek is közülük.

Aktívak voltak a közgyűlési képviselők az elnökválasztáson is: az 555 szavazati jogú közgyűlési tag közül 429-en adták le szavazatukat a két jelőltre, Freund Tamásra és Pléh Csabára.

A voksok 58,51%-át elnyerő Freund Tamás 2020. augusztus 1-től lett hivatalosan is a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Az MTA új főtitkára Kollár László Péter lett, főtitkárhelyettese Erdei Anna, a három új alelnök pedig Lamm Vanda, Hudecz Ferenc és Kosztolányi György.

A Közgyűlés utolsó szavazási fordulóján eldőlt az is, hogy élettudományi elnökségi tagként Szathmáry Eörs, társadalomtudományi elnökségi tagként Romsics Ignác, természettudományi elnökségi tagként pedig Pósfai Mihály vesz részt az Elnökség munkájában, amely két Közgyűlés között az Akadémia legfőbb döntéshozó testülete.

A Közgyűlésen az MTA különféle testületeinek tagságáról és további határozati javaslatokról is szavaztak.

Freund Tamás elnöki nyitóbeszédében utalva az elmúlt időszak tudománypolitikai vitáira, leszögezte: „Sokféleségünk önmagában is nagy érték. Mostantól előre kell néznünk, és azon kell dolgoznunk, hogy törekvéseinket a közös értékek, közös célok határozzák meg. A Magyar Tudományos Akadémia nemzeti kincs. A tudomány és a politika együttműködése pedig nemzeti érték. A tudomány és a politika világának megalkuvásmentes, jó kapcsolata és kölcsönösen előnyös együttműködése egy ország jólétének, fejlődésének és a váratlan kihívásokkal való megküzdésének alapvető feltétele.”

Freund Tamás kiemelte, hogy „az Akadémiának mozgósítania kell a minden magyarlakta területre, szinte az egész világra kiterjedő, egyedülálló intellektuális erőforrását, ez a társadalom elvárása is”. Hozzátette, hogy az Akadémia ügye mellett csaknem 200 éves története során Széchenyi Istvántól Deák Ferencen át számos jelentős államférfi állt ki, „és okkal reméljük, hogy sokan vállalják ezt a nemes örökséget a mai politikai vezetők között is”.

Az MTA új elnöke a legsürgetőbb teendőnek a 18 000-es köztestület megszólítását nevezte, akikre „mint derékhadra” építi majd „a megújuló Akadémia legfontosabb feladatait, mint a tudományos minőségügyi szerepvállalást az egyének és a kutatóhelyek szintjén, a tudománykommunikációt a társadalommal, valamint a kormányzattal és az Országgyűléssel fenntartott kétirányú kapcsolatokban felmerülő feladatokat”.

4.4. Az MTA területi bizottságai

Területi bizottságok működnek Debrecenben (DAB), Miskolcon (MAB), Pécsen (PAB), Szegeden (SZAB), Veszprémben (VEAB) és Kolozsváron (KAB). A hazai területi bizottságok hivatali szervezete az MTA Területi Akadémiai Bizottságok Titkársága, amely a bizottságok szakmai munkájának lebonyolítását, koordinálását, szakmai és pénzügyi feladatainak ellátását végzi.

A Területi Bizottságok szak- és munkabizottságain keresztül valósítják meg az Akadémia közfadatait, támogatva szakmai tevékenysége teljesítésében. A területi szervek vezetője a bizottság elnöke. A Bizottság Elnökségét az elnök, az alelnökök és a tudományos titkár alkotja. A bizottsági ülések közötti időszakban a bizottság feladatait az Elnökség látja el és hoz döntéseket. A munkaszervezeteken belül működnek a szak- és munkabizottságok. A területi bizottságok további felépítése eltérő, a szak- és munkabizottságok száma a regionális adottságoknak és igényeknek megfelelően alakult ki. A Területi Bizottságok minden egysége arra törekszik, hogy munkájával felkeltse a tudományos eredmények iránti érdeklődést, tiszteletet, illetve a tudósoknak, kutatóknak előadási, publikálási lehetőséget biztosítson.

2. táblázat: A bizottságok tudományos szervezési feladataihoz kapcsolódó régiós adatok

	DAB	MAB	PAB	SZAB	VEAB
Munkaszervezetekben dolgozó kutatók, oktatók gyakorlati szakemberek száma	1386 fő	1425 fő	1562 fő	2658 fő	892 fő
Köztisztviselői tagok száma	1177 fő	506 fő	765 fő	1366 fő	737 fő
- Akadémikus	30 fő	11 fő	20 fő	31 fő	19 fő
- MTA/Tudomány doktora	249 fő	46 fő	152 fő	311 fő	101 fő
- Kandidátus	325 fő	165 fő	241 fő	312 fő	249 fő
- PhD/DLA	573 fő	284 fő	352 fő	712 fő	368 fő
Bizottság tagjainak száma	109 fő	46 fő	63 fő	67 fő	45 fő
Szakkbizottságok száma	14 db	16 db	11 db	14 db	12 db
Munkabizottságok száma	83 db	75 db	86 db	72 db	62 db
2020. évi tudományos rendezvények száma	125 db	104 db	75 db	122 db	124 db
- PhD védések száma a székházakban	2	-	6	20	2

A rendkívüli vírushelyzet miatt 2020. márciustól a személyes találkozások lehetősége korlátozódott, azonban sikerült átállni a hibrid, illetve a teljes online megoldásokra. Ennek technikai hátterét az MTA vezetőségének gyors és hatékony anyagi segítsége biztosította, így a területi bizottságok székházaiiban a köztisztviselői tagok részére rendelkezésre áll az a technikai felszerelés és szoftver, aminek segítségével bekapcsolódhatnak tudományos értekezletek online eseményeibe.

2020. február 24–28. között mind az öt hazai területi bizottság megtartotta éves **Közügyűlését**. A területi bizottságok életében a Közügyűlés az a kiemelt ünnepi program, amely a területhez tartozó régiós tagság egészét átfogja, megszólítja. Az elnöki beszámoló mellett díjak átadására, tudományos előadások megtartására került sor.

A Kolozsvári Területi Bizottság (KAB) 2020-ban is az Alapító Okiratában megfogalmazott feladatokat szem előtt tartva folytatta tevékenységét. 2020-ban nem változott a KAB szerkezete: 25 szakkbizottsága van, amelyek közül 17 Kolozsváron, 5 Marosvásárhelyen, 1 Csíkszeredában működik, 2 regionális munkabizottsága Temesváron és Bukarestben, valamint 3 munkabizottsága, ebből 2 Kolozsváron és 1 Nagyváradon.

A **Pannon Tudományos Nap** a Pécsi és Veszprémi Területi Bizottság közös tudományos seregszemléje, amely 2020-ban már 16. alkalommal került megrendezésre, és először online formában. E rendezvény fontos eseménye a Paksi Atomerőmű által finanszírozott Pannon Tudományos Díj átadása, amelyet ebben az évben Elekes Károly DSc (VEAB) nyert el.

A PAB Erdészeti és Vadgazdálkodási Munkabizottság online szakmai konferenciájára „**A fától az erdőt, avagy erdeink ökoszisztéma szolgáltatásai**” címmel 2020. november 18-án került sor. MTÜ eseményként a „Jövőformáló tudomány” mottóhoz igazodva a konferencia célja az volt, hogy az erdőt, mint komplex ökoszisztémát mutassa be, ne csak a faanyag, a termőhely és az állományviszonyok lebegjenek a szakmánk képviselőinek a szeme előtt. A programon a nyolc előadást 103 regisztrált résztvevő követte.

A **Magyar Tudomány Ünnepe** rendezvénysorozat 2020. évi központi témája „Jövőformáló tudomány” volt. Széchenyi István szellemiségéhez hűen egyre szélesebb körben – köztük a fiataloknak – kerültek bemutatásra az aktuális tudományok eredmények, valamint a tudományos gondolkodás módszertana, a tudomány hiteles eredményeinek megkülönböztetése az áltudományoktól. A rendezvénysorozat keretein belül mozgalmas és tartalmas programok kerültek bemutatásra a résztvevőknek. Mivel a járvány nem tette lehetővé a személyes találkozást, így a nagyközönség a világhálón keresztül tudhatta meg, hogy merre tart a tudomány. A Magyar Tudomány Ünnepe keretében a területi bizottságok 96 rendezvényt szerveztek közel 8000 fő jelenlétével.

4.5. Az MTA Doktori Tanácsának tevékenysége

Az Akadémiai törvény előírásai szerint a tudományos minősítés az Akadémia kiemelt közfeladata. A törvény ugyanabban a paragrafusban ad felhatalmazást az Akadémiának az MTA doktora cím odaítélésére és akadémikusok választására (1994. évi XL. tv. 3. §. c.).

A Doktori Tanács elsődleges feladata a Magyar Tudományos Akadémia doktora (MTA doktora) cím megszerzésére vonatkozó eljárás szakmai, tudományetikai és ügyrendi felügyelete, az eljárás egyes szakaszaiban esedékes döntések meghozatala és a cím odaítélése a cím megszerzésének feltételeit teljesítő személyek számára. A Doktori Tanács feladata továbbá az MTA Alapszabálya és a Doktori Szabályzat szerinti érdemtelenység esetén a cím visszavonása azzal a megkötéssel, hogy ügyrendi kérdésben az Ügyrendi Bizottság, tudományetikai vétség elkövetése esetén a Tudományetikai Bizottság jár el.

Az MTA Doktori Tanácsának 22 tagja van, a tagokat a tudományos osztályok jelölik, osztályonként egy főt az Akadémia hazai tagjai közül, és egy főt a köztisztület nem akadémikus, de MTA doktora címmel rendelkező tagjai közül. A tudományos osztályok osztályonként két pótagot (egy akadémikust és egy MTA doktort) is jelölnek. A tagokat és a pótagokat három évre választják, és a tagok legfeljebb egy alkalommal választhatók újra.

2020 a COVID-19-járvány miatt rendkívüli év volt. A veszélyhelyzetet törvény, a testületi ülések és a doktori eljárási cselekmények elektronikus úton való megtartásának lehetőségét Kormányrendelet, az MTA döntéshozó szerveinek elektronikus eszköz útján történő tanácskozása és döntéshozatala szabályait elnöki határozat szabályozta.

2020 nyaráig az MTA 188. Közgyűlése által megválasztott korábbi Doktori Tanács működött, amelyet elnökként Kovács L. Gábor, az MTA rendes tagja irányított, társelnöke Benkő Elek, az MTA levelező tagja, titkára Homonnay Zoltánt, az MTA doktora volt.

A jelenlegi Doktori Tanácsot az MTA 193. online Közgyűlése 2020. július 9-én választotta meg. A testület az alakuló ülésén, 2020. szeptember 2-án a Doktori Tanács elnökének Benkő Eleket, az

MTA levelező tagját, társelnöknek Kamarás Katalint, az MTA rendes tagját, titkárának Nyitray Lászlót, az MTA doktorát választotta meg.

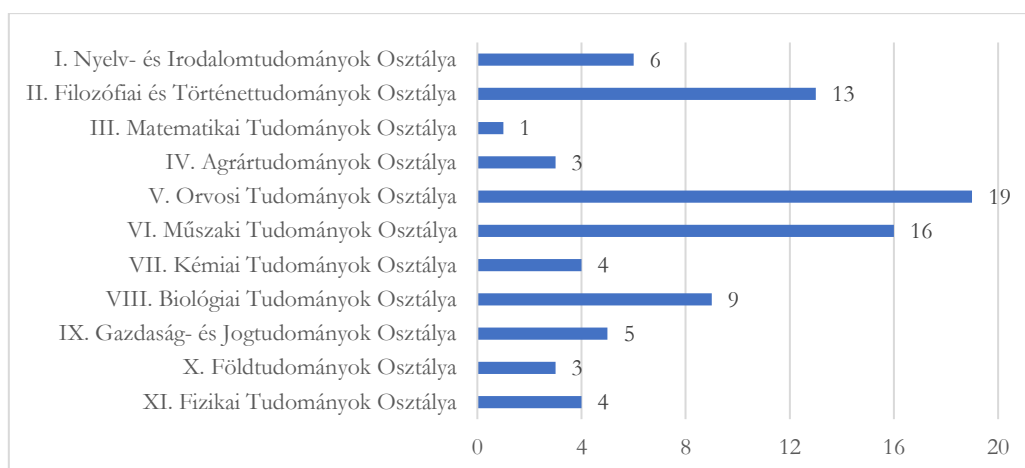
2020-ban 83 fő nyújtott be MTA doktora pályázatot (9. ábra), így **2020. december 31-én összesen 141 doktori eljárás volt folyamatban (3. táblázat).**

3. táblázat. A 2020-ban folyamatban lévő MTA doktori pályázatok tudományos osztályok szerint

Tudományos Osztályok	Folyamatban lévő MTA doktori pályázatok	
	fő	%
I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya	16	11,35
II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya	18	12,77
III. Matematikai Tudományok Osztálya	5	3,55
IV. Agrártudományok Osztálya	6	4,26
V. Orvosi Tudományok Osztálya	30	21,28
VI. Műszaki Tudományok Osztálya	23	16,31
VII. Kémiai Tudományok Osztálya	10	7,09
VIII. Biológiai Tudományok Osztálya	12	8,51
IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya	9	6,38
X. Földtudományok Osztálya	5	3,55
XI. Fizikai Tudományok Osztálya	7	4,96
Összesen	141	100,00

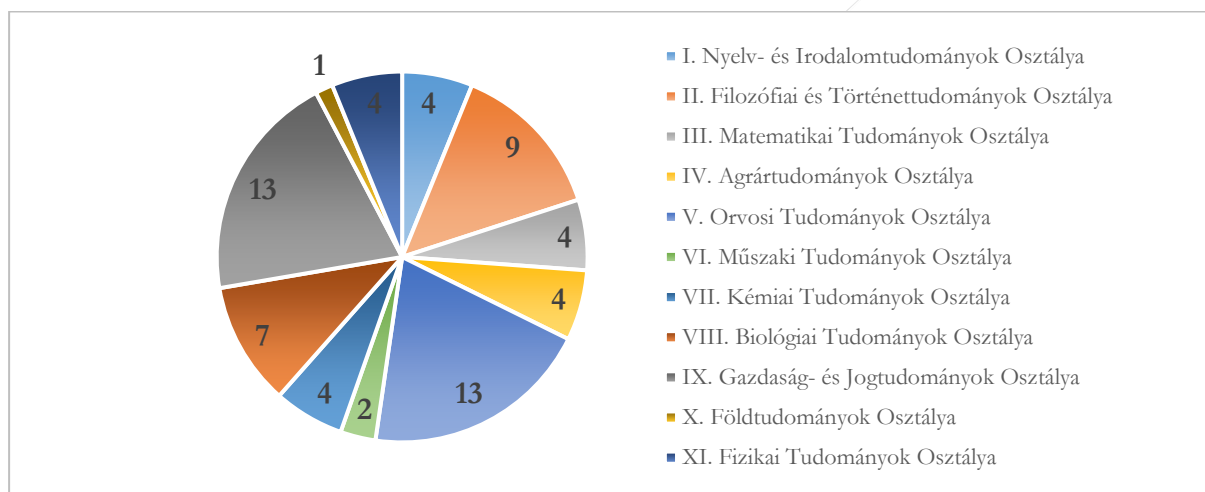
A Doktori Tanács 2020 folyamán 11 alkalommal ülésezett: 3 esetben jelenléti formában, 8 esetben az MTA zoom rendszerén keresztül.

Az év során a testület **221 döntést** hozott a doktori pályázati eljárásokra vonatkozóan. 65 esetben ítélte oda az MTA doktora címet (ebből 15 nő és 50 férfi, 23% a nők aránya), 76 esetben engedélyezte a bírálati eljárás lefolytatását, 68 esetben járult hozzá a védés kitűzéséhez és 11 egyéb ügyet tárgyalt. Az év során 8 pályázó a Doktori Tanács döntése előtt visszavonta a pályázatát. A Doktori Tanács, és különösen a Doktori Tanács Titkársága erőfeszítései nyomán gyorsan és eredményesen sikerült áttérni az online védésekre. Pozitív tapasztalat, hogy a DT online ülésein a tagok igen magas százalékos arányban vettek részt, kimentésekre csak nagyon indokolt esetekben került sor.

9. ábra: A benyújtott MTA doktora pályázatok száma a tudományos osztályok szerint 2020-ban

2020-ban a Doktori Tanács **65** kutatónak ítélte oda az **MTA doktora címet** (10. ábra). A címet szerzettek száma éves átlagban az elmúlt 10 évet tekintve 74 fő. **2020 végére 2619 fő rendelkezett az MTA doktora címmel** vagy az azzal egyenértékű tudomány doktora tudományos fokozattal.

10. ábra: A 2020-ban MTA doktora címet szerzők száma tudományos osztályok szerint

A Doktori Tanács 2020. évi ülésein, az egyedi ügyek tárgyalása mellett, folyamatosan foglalkozott a doktori eljárás és az eljárás lebonyolításának általános kérdéseivel, szabályozási háttérével, 2020-ban kiemelten a **Doktori Minimumkövetelmények Tárának a létrehozásával és az online, illetve vegyes MTA doktori védések szabályainak kialakításával.**

A Doktori Tanács az év során még **18 döntést hozott** nem pályázati eljárásokra vonatkozó egyéb, döntően **szabályozati ügyekben.**

A testület kérésére a Doktori Tanács Titkársága átdolgozta a **doktori védések forgatókönyvét online védési formára**, amelyet a Doktori Tanács néhány korrekcióval a 2020. május 15-ei ülésén elfogadott.

2020. júniustól kezdve az év során 32 online doktori védés megtartására került sor.

A testület kérésére a Doktori Tanács Titkársága kidolgozta a **vegyes doktori védés forgatókönyvét**, amelyet a Doktori Tanács a szeptember 25-ei ülésén elfogadott. **2020 őszén 3 vegyes doktori védés megtartására került sor**, ezután a járványhelyzet súlyosbodása miatt vissza kellett térni a tisztán online védésekre.

A 2019. április 1-jétől kezdődően három évre, 2022. március 31-ig terjedő időszakra megválasztott új összetételű **Ügyrendi Bizottság** elnöke Bándi Gyula, az MTA doktora, tagjai: Karsai Krisztina, az MTA doktora és Szabadfalvi József, az MTA doktora. **Az új összetételű Ügyrendi Bizottság elé 2020-ban beadvány nem került.**

A tudományos osztályok módosított doktori ügyrendjei 2019. szeptember 1-től hatályosak.

A **Doktori Minimumkövetelmények** Tárának elektronikus kialakítása a Doktori Tanács Titkársága vezetésével és a Kommunikációs Főosztály segítségével 2020. februárra elkészült. A tudományos osztályok hatályos minimumkövetelményei és doktori ügyrendjei – a Doktori Szabályzat előírásai szerint – elkülönített fájlokban szerepelnek a honlapon.

2020-ban a Matematikai Tudományok Osztálya és a Kémiai Tudományok Osztálya módosította minimumkövetelményeit, amelyeket a Doktori Tanács érdemi tárgyalást követően elfogadott és a hatályba lépések megállapítása után a honlapon megjelenített.

2020-ban folytatódott a Doktori Tanács és a **Fiatalkutatók Akadémiája** együttműködése. A COVID-19-járvány miatt a Magyar Tudomány Ünnepe keretén belül, 2020. november 30-án online formában tartották meg az Akadémia Közgyűléséről elhalasztott fórumot, „**Fiatalkutatók Fóruma az MTA-n. Az MTA doktora cím megszerzése: felkészülés, követelmények, eljárásrend**” címmel.

4.6. Bolyai János Kutatási Ösztöndíj

A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma az ösztöndíjat 1998. évi megalakulása óta – tizenegy tudományterületi kollégium közreműködésével – évente egyszer, így 2020-ban 23. alkalommal hirdette meg és ítélte oda. Az ösztöndíj célja valamilyen tudományos munka megírásának vagy azzal egyenértékű kutatási témában létrehozott alkotás elkészítésének, valamint az MTA doktora cím elnyerésére irányuló felkészülésnek az elősegítése. A pályázat valamennyi tudományterületen, illetve tudományágban benyújtható. **2020-ban 783 érvényes pályázat érkezett** az MTA Titkárságára, **az ösztöndíjat 163 pályázó nyerte el**, ami 20,82 % nyeresi arányt jelent.

4. táblázat: A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj 2020. évi nyerteseinek megoszlása munkahely és befogadó intézmény között

intézmény típusa	eredeti munkahely	befogadó intézmény
ELKH kutatóhely	54	53
felsőoktatási kutatóhely	103	104
egyéb kutatóhely	6	6
összesen:	163	163

A Kuratórium folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli az ösztöndíjban részesülők tudományos tevékenységét. Az ösztöndíjasok éves és záró kutatói jelentésekben adnak számot munkájukról, amelynek fő szempontjait a Kuratórium határozta meg. 2020-ban összesen **499 ösztöndíjas kutató – éves vagy záró – jelentését minősítették** a Kuratórium által felkért szakértők.

5. táblázat: A Bolyai-ösztöndíjasok munkájának szakértők általi minősítése

minősítési fokozat	éves	záró	összesen
kiemelkedő	50	99	148
jó	82	70	152
megfelelő	167*	31	196
nem megfelelő	0	0	3
összesen	299	200	499

* Az első éves jelentések értékelése „megfelelő” vagy „nem megfelelő” minősítésű lehet. Emiatt magas a „megfelelő” minősítések száma. A 499 kutatói jelentésből 146 első éves, 167 második éves, és 186 harmadik éves volt.

A Kuratórium 2020-ban **tizennégy Bolyai-plakettet** ítelt oda a legkiválóbb eredményeket elért ösztöndíjasoknak.

4.7. Középiskolai MTA Alumni program

Freund Tamás, az MTA újonnan megválasztott elnökeként egyik fontos céljának jelölte meg a köztestületi tagok minél erőteljesebb bevonását az Akadémia 2019-ben megújult küldetésének megvalósításába, a tudománybarát társadalmi szemlélet terjesztésébe, a hiteles tudományos eredmények kommunikálásába. Freund Tamás szerint különösen fontos a fiatalok megszólítása. Számukra indította el 2020-ban a Középiskolai MTA Alumni programot, amelynek keretében a mára kutatóvá érett volt diákok segítségével, egykori alma materükhöz fűződő kapcsolatokra építve szándékozik közelebb vinni a legfogékonyabb generáció, a középiskolás fiatalokhoz a tudományos gondolkodás értékeit, a felfedező kutatás örömet tudomány-népszerűsítő előadások és az azokat követő beszélgetések formájában.

Freund Tamás felhívására a köztestület csaknem 1300 tagja jelentkezett a programra, vállalva, hogy akár saját középiskolájában, akár más hazai vagy határon túli középiskolában tart előadást. A program hivatalos megnyitójára a COVID-19-járvány miatt csak 2021-ben kerülhetett sor.

4.8. Tudománydiplomácia, nemzetközi kapcsolatok

Az MTA 2019 decemberében elfogadott megújult küldetésében az Akadémia megerősíti, hogy a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak bővítését, eredményeinek megjelenítését és érdekeinek képviseletét kiemelt feladatának tekinti.

4.8.1. Az MTA bilaterális kapcsolatai

Az egyéni kutatói és a projektalapú együttműködések bővítését segítik az MTA társakadémiákkal kötött kétoldalú megállapodásai. Az MTA-nak 44 kutatási szervezettel (jellemzően nemzeti tudományos akadémiaival) van érvényes kétoldalú egyezménye, ezekből a 2019–2020-as időszakban 31 jelentett valóban működő kapcsolatot. Tekintettel az intézethálózat leválasztására, folyamatos feladatként jelent meg a kétoldalú egyezmények módosítása, megújítása az Akadémia partnerszervezeteivel.

Az MTA kétoldalú együttműködései nagyobb részben a partnerakadémiákkal vagy szervezetekkel közösen elfogadott 2-3 éves kutatási projektekből, rögzített éves költségvetési keretek között nyújtanak mobilitási támogatást. A kutatóhálózat leválasztásával ezek az együttműködések kiválósági intézeti körben működnek tovább. A támogatásra az „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóhelyek alkalmazásában álló kutatók és a Támogatott

Kutatócsoportok Irodája szervezeti keretében működő kutatócsoportok tagjai nyújthatnak be pályázatot. Az egyszeri tanulmányutak esetében 2019-ben az MTA bevezette a köztestület alapú támogatást.

2020-ban az MTA összesen 95 db 2 vagy 3 éves mobilitási projektet támogatott 22 partnerszervezettel együttműködésben, 291 külföldi utazás és 2125 kutatási nap mobilitási költségeinek finanszírozásával, összesen 77 395 000 Ft támogatási összeggel. Ezt az összeget az MTA háromoldalú megállapodások keretében biztosította az ELKH-intézeteken keresztül a kutatóknak. A koronavírus-világjárvány nyomán bevezetett utazási korlátozások miatt a 2020. évi támogatások felhasználásának időtartamát és így a projektek záró dátumát is, az MTA a partnerekkel egyeztetve, jellemzően 6 hónappal hosszabbította meg.

Az Akadémia 2020-ban 7 partnerintézménnyel 2021-ben indítandó közös projektek mobilitási költségeinek támogatására hirdetett pályázatot.

A koronavírus miatt 2020-ban az MTA Titkársága közös felhívásban nyitotta meg a 2020. és 2021. évi **egyéni mobilitási igények támogatását** 10 millió és 20 millió Ft-os keretösszeggel.

2020-ban a koronavírus-járvány miatt az utazások száma jelentősen lecsökkent. A rendelkezésre álló 10 millió Ft-os keretből az MTA Titkársága 2 fő külföldi kutató számára 11 kutatónapot biztosított, magyar kutató nem utazott ki 2020-ban külföldi tanulmányútra. Az MTA a feladatra végül 2020-ban 221 813 Ft-ot fordított a rendelkezésre álló keretből.

Fulbright - MTA mobilitási ösztöndíj

A magyar–amerikai kétoldalú kapcsolatok támogatásának eszköze a Magyar–Amerikai Fulbright Oktatási Csereprogram Bizottság és az MTA közti megállapodás alapján 2017 óta működő ösztöndíj. A pályázat a kutatóhálózatban foglalkoztatott Fulbright-ösztöndíjas fiatal magyar és amerikai kutatóknak biztosít kiegészítő támogatást, így a kutatási időszak meghosszabbítását vagy további Fulbright-ösztöndíjak nyújtását teszi lehetővé. A kutatóintézetek leválasztása után a támogatásra való jelentkezést az Akadémia „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóintézeti körben tette lehetővé.

A 2019–2020. tanévben a rendelkezésre álló 5 millió Ft-os keretösszegeből 2 fő magyarországi és 1 fő egyesült államokbeli kutató részesülhetett az MTA által nyújtott kiegészítő ösztöndíjból. A pandémia nyomán bevezetett utazási korlátozások miatt kialakult bizonytalanságok következtében a 2020-2021-es tanévben az MTA-nak nem volt lehetősége kiegészítő ösztöndíjjal támogatni a Fulbright-ösztöndíjak megvalósulását.

4.8.2. Az Akadémia nemzetközi pályázata

Pályázat nemzetközi konferenciaszervezés támogatására

2012-ben a Magyar Tudományos Akadémia az akadémiai kutatóhelyek nemzetközi elismertsége és a magyar tudományos közösség kapcsolatainak fejlesztése érdekében Magyarországon szervezett nemzetközi konferenciák, workshopok támogatására pályázatot alapított. A kutatóintézetek leválasztása után 2020-ban az Akadémia a saját tudományos osztályai, valamint az akadémiai intézményi támogatásban részesülő határon túli magyar tudományos szervezetek számára tette lehetővé, hogy pályázatot nyújtsanak be nemzetközi konferenciaszervezés támogatására.

A 2020. július 15-én megnyílt pályázaton 2020–2021-ben megrendezendő konferenciák, workshopok támogatásának megpályázására nyílt lehetőség. A pályázat keretösszege 2020-ban 10 millió Ft. A pandémia miatt 2020-ban és 2021-ben az Akadémia a pályázat története során először online megvalósuló nemzetközi konferenciák támogatását is lehetővé tette. 2020-ban egy rendezvény támogatása tudott csak megvalósulni akadémiai támogatással.

Ifjúsági nemzetközi konferencia-részvétel támogatása

A kutatóintézetek leválasztása után, a 2020-as évtől kezdődően az Ifjúsági Nemzetközi Konferencia Tudományos Pályázat (INKP) fiatal, MTA köztestületi tagsággal rendelkező kutatók külföldi tudományos rendezvényen (nemzetközi tudományos szimpóziumon, workshopon, konferencián) való aktív (elsőszerzős előadással vagy poszterbemutatóval járó) részvételét és ott jelentős tudományos eredményeik bemutatását támogatja. A koronavírus-járvány miatt a 2020–2021. években az Akadémia két évre összevontan hirdette meg a pályázatot 20 millió Ft támogatási keretösszeggel, valamint lehetőséget adott online konferencia-részvétel támogatásának megpályázására is. Az utazási bizonytalanságok következtében INKP-támogatásból a 2020. évben nem történt kiutazás.

4.8.3. Európai akadémiai kapcsolatok

Az európai tudományos szervezetek közötti együttműködést több szervezet is koordinálja. A European Academies Science Advisory Council (EASAC) célja az európai és nemzeti szakpolitikai döntéshozatal támogatása ajánlások, jelentések készítésével. A tanácsadó szervezet vezetőtestületében, a Tanácsban az MTA is képviselteti magát, továbbá a szervezet munkacsoportjaiban számos, az MTA által jelölt magyar tag is tevékenyen részt vesz.

Az európai tudományos akadémiák szövetsége, az ALLEA (All European Academies) ötvözi az érdekképviselési és tanácsadó funkciókat, tanácsa rangos tudományos díjakról is dönt. Az MTA több szakértőt is delegált az ALLEA által felállított tudományos bizottságokba.

Academia Europaea Budapest Knowledge Hub

A magyar tudományos élet kiváló képviselői közül mintegy 120 tag vesz részt az európai tudományos akadémia, az Academia Europaea (AE) munkájában. Az MTA és az AE közötti szoros partneri kapcsolat eredménye, hogy 2020 májusában az AE elfogadta az MTA javaslatát egy budapesti régiós AE tudásközpont, az Academia Europaea Budapest Knowledge Hub megalapítására, amelyre végül 2020 decemberében került sor. Az MTA Titkárságán működő AE Budapest Knowledge Hub a tevékenységét 4 téma köré szervezi, ezek: a természettudomány oktatásának módszertana, a Duna-régió, a városi fenntarthatóság, valamint az európai részvétel szélesítése (vagyis az EU tudományos kutatási keretprogramjában relatíve kisebb teljesítménnyel részt vevő tagállamok eredményességének elősegítése). A budapesti tudásközpont elnöki posztját Lovász László tölti be.

4.8.4. ERC Nemzeti Kapcsolattartó Pont

Az MTA a European Research Council (ERC), az Európai Kutatási Tanács indulása óta felel az ERC-vel kapcsolatos pályázati tanácsadásért és a programbizottsági tagságért. A munkaprogramok összeállításáért felelős programbizottságban 1 fő vesz részt, nemzeti kapcsolattartóként (NCP – National Contact Point) pedig 2 fő felelős a pályázók tájékoztatásáért és segítéséért. A nyilvánosság tájékoztatását az MTA honlapján belül az ERC-pályázatokkal külön foglalkozó aloldal biztosítja: https://mta.hu/mta_erc.

4.8.5. Az MTA egyéb nemzetközi tevékenysége

World Science Forum (WSF)

Az MTA nemzetközi megjelenése szempontjából kiemelt jelentőségű a 2003 óta két évente megrendezett, magyar kezdeményezésre indult World Science Forum (Tudományos Világforum), amely az Akadémia legszélesebb nemzetközi partnerségen alapuló programja. A WSF legutóbbi, kilencedik ülését 2019. november 20–23. között ismét Budapesten rendezte meg a Magyar Tudományos Akadémia. A WSF két fórum közötti titkársági és koordinációs feladatait az MTA

Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályán működő WSF Titkárság látja el. A Világforum szervezeti hátterének biztosítása és folyamatos finanszírozása kiemelt akadémiai érdek.

2020-ban is folyamatos volt az együttműködés a World Science Forum szervezésében a tudományos világszervezetekkel, amelyek egyetértésével a dél-afrikai fórumot végül 2022 decemberére halasztották.

Az MTA nemzetközi szervezeti tagságai és tagdíjai

A tudományos osztályok ajánlásai és az Elnökség döntése alapján az MTA 59 nemzetközi szervezetben aktív tag és fizet tagdíjat. A tagságokkal kapcsolatos adminisztrációt a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya és a Gazdasági Igazgatóság közösen végzik. A kutatóintézetek leválasztása után az MTA (saját finanszírozású kutatási tevékenység hiányában) kilépett a tudományfinanszírozó és kutatási szervezetek érdekeit képviselő Science Europe és az európai kutatási menedzsereket és adminisztrátorokat képviselő European Association of Research Managers and Administrators (EARMA) szervezetekből.

2020-ban a nemzetközi tagdíjak emelkedése és a forint árfolyamának romlása miatt az éves szinten 80 millió Ft-ra beállított keret nem fedezte a tagdíjak összegét, így azt egyéb nemzetközi keretek maradványából egészítette ki az Akadémia. A tagságok áttekintését a 2021. év feladatai közé sorolta.

Alliance of International Science Organisations (ANSO)

Az MTA alapító tagja a Kínai Tudományos Akadémia kezdeményezésére 2018 novemberében 37 nemzeti tudományos akadémia, egyetem, K+F-ügynökség, illetve nemzetközi szervezet (UNESCO, TWAS) részvételével megalakult Alliance of International Science Organisations (ANSO) nevű szervezetnek. Az MTA az ANSO 9 tagú irányítótestületének is tagja, ami lehetőséget nyújt arra, hogy a magyar kutatók érdekeit képviselje a szervezet által támogatott kutatási projektek témáinak kialakítása során.

FameLab

A British Council közreműködésével 30 országban évről-évre megrendezett FameLab a világ legismertebb nemzetközi tudománykommunikációs versenye. A verseny magyarországi fordulóját 2018 óta az MTA és a British Council közösen szervezte meg.

2020 januárjában a korábbi évekhez hasonlóan a szervezők közzétették a 2020. évi verseny felhívását, azonban időközben módosítani kellett az eddigi gyakorlaton a járványügyi helyzet miatt. Az elődöntőt nem személyes részvétellel, hanem videók beküldésével tartották meg. A regisztrált résztvevők közül 14 versenyző jutott be így a döntős versenyzőket felkészítő mesterkurzusra és a döntőbe.

4.8.6. Az MTA határon túli magyar tudományossággal kapcsolatos tevékenysége 2020-ban

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény a 2009. évi módosítások során a közfeladatok sorába emelte a határon túli magyar tudományosság ügyét a következő megfogalmazásban: az MTA „kapcsolatot tart a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú tudományos kutatások művelőivel, támogatja a határon túli magyar tudományosságot”.

Kapcsolattartó feladatát az 1996-ban létrehozott Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságon (MTK EB) keresztül látja el, a határon túli magyar tudományosság támogatási rendszerében pedig a Domus Kuratórium működik közre. Az MTA Titkárság Testületi Titkárságán belül a Határon Túli Magyarok Titkársága (HTMT) segíti az MTK EB munkáját, működteti a Domus ösztöndíjprogramot.

A magukat magyarnak (is) tartó, vagy magyarul tudó, magyar témákkal foglalkozó tudományos fokozattal rendelkező, a világ bármely pontján élő és dolgozó kutatók alkotják az Akadémia külső köztestületi tagságát, amely jelenleg 1802 főt számlál a 186 külső tag mellett. Elsősorban a külső köztestületet célozza meg a Domus ösztöndíjprogram. 2020-ban a rendelkezésre álló 72 millió Ft-os keretből 89 kutatót, 29 kutatócsoportot, valamint 25 fiatal kutatót tudtak támogatni. A Domus program a kutatók szülőföldi kutatásait és a magyarországi tudományos életbe való integrálását támogatja, valamint figyelmet fordít a kutatók nemzetközi beágyazottságának elősegítésére. A járványügyi helyzetből adódó korlátozások nem tették lehetővé a kutatók utazását, így a nemzetközi konferenciárésztvételi pályázati összeget (3,3 millió Ft) könyvkiadás támogatására fordították. 2020-ban 1,3 millió Ft összegű kerettel új pályázati kategóriát hirdettek meg, a kutatók nemzetközi tudományos publikációi megjelentetésének támogatására. Mivel a pályázati felhívásra érdemi pályázat nem érkezett, az erre szánt pályázati összeget szintén könyvkiadás támogatására fordították. Az MTK EB közel 90 határon túli tudományos műhelyt tart számon, egyharmaduk működési költségeihez és szakmai programjainak megvalósításához 33 millió Ft-tal járult hozzá.

A Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság 2011-ben indított Hírlevele közel 3000 kutatóhoz jut el minden hónap közepén. Az MTK EB eddig megjelent havi hírlevelei elérhetőek az MTA honlapján: <http://mta.hu/magyar-tudomanyosság-kulfoldon/hirlevel-105577>

Az MTK EB hírlevél mellett a Határon Túli Magyarok Titkársága heti két alkalommal szemlét készít a Kárpát-medence és a diaszpóra jelentős közéleti, kulturális és tudományos híreiről.

Az Akadémia a küllhoni magyar tudósok, kutatók munkájának jutalmazására, elismerésére Arany János-díjat és Arany János-érmet alapított. Arany János-érmet 2002 óta, Arany János-díjakat 2004 óta ítél oda az MTK EB. Eddig 142 jeles határon túli magyar tudós részesült ilyen elismerésben.

A határon túli magyar kutatók vendégházában, a Domus 'Collegium Hungaricum'-ban 2014 óta folyamatosan működik a Domus Café, amelynek keretében magyarországi és határon túli magyar kutatók kötetlen formában ismertetik legújabb kutatási eredményeiket, tartanak könyvbemutatókat. A Domus Cafék célja, hogy a világ különböző pontjairól érkező ösztöndíjasok megismerkedhessenek egymással, lehetőség legyen a régiók egymás közötti tudományos kapcsolatainak ápolására. A járványügyi helyzet sajnos megakadályozta 2020-ban a Domus Café-rendezvények megszervezését.

4.9. A Fialat Kutatók Akadémiája

A Fialat Kutatók Akadémiája (FKA) 2020-ban elsősorban online rendezvényekkel segítette a Magyar Tudományos Akadémia küldetésében megfogalmazott célok elérését. 2020. február 5-én Tudománykommunikációs workshopot tartott az MTA-n az MTA Kommunikációs Főosztályával együttműködésben. A Magyar Tudomány Ünnepe programsorozathoz kapcsolódóan az MTA doktora cím megszerzéséről rendezett fórumot az MTA Doktori Tanácsával közösen. Az FKA véleményezte az NKFIH újonnan bevezetett, tudománymetria.com online felületre támaszkodó pályázatértékelési rendszerét és áttekintette az OTKA pályázati kiírásokat. 2020 júniusában felállt az FKA hat állandó munkabizottsága. Az FKA tagjainak szerzőségével megjelent két tanulmány a *Magyar Tudomány* c. folyóiratban: az egyik tanulmány a kutatási pályázatok kiíróinak fekteti le a pályázatok kiírásának és értékelésének egységes irányelveit, a másik pedig felhívja a figyelmet a fiatal kutatókat a COVID-19-járvány következtében érintő nehézségekre. Az MTA felkérésére az FKA adja az Academia Europaea Budapest Knowledge Hub négy tematikus missziójának junior társelnökeit. Az MTA elnöke három elnöki, illetve elnökségi bizottságban való részvételre is felkérte az FKA tagjait.

4.10. Az MTA tudománytámogató tevékenysége

Az Akadémia támogatja a hazai tudományos eredmények közzétételét és terjesztését, biztosítja a kutatási eredményekhez való nyílt hozzáférést. Figyelemmel kíséri a kutatók publikációs lehetőségeit, és mindent megtesz ennek biztosításáért.

4.10.1. Könyv- és folyóirat-kiadás

A Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság (KFB) korábbi tagjainak és elnökének mandátuma 2020-ban lejárt. A KFB elnöke 2014 májusa és 2020 júliusa között, az elmúlt két akadémiai ciklusban Solymosi László, az MTA rendes tagja volt, jelenlegi elnöke Madas Edit, az MTA rendes tagja. A megújult Bizottságról itt található információ: (<https://mta.hu/hatteranyagok/kozgyules-105328#konyv-es-folyoirat>).

A Bizottság 2020-ban – a korábbi évekhez hasonlóan – a könyv- és folyóirat-kiadási pályázati keretből összesen **114,95 millió Ft-ot** fordíthatott könyv- és folyóirat-kiadás támogatására. Ehhez járult az MTA elnöke által a tudományos osztályok és a KFB javaslatai alapján a szakmai feladatok kerete terhére nyújtott **26,564 millió Ft összegű** kiegészítő támogatás.

A 2020-as év folyóirat-támogatásának finanszírozását is meghatározta, hogy 2018-ban a volt akadémiai (jelenleg az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat) kutatóhelyek által kiadott folyóiratok támogatása beépült az intézmények költségvetésébe, így további megjelenésük a KFB-pályázat nélkül is biztosított. A kutatóhelyekhez a korábbi KFB-támogatásnál néhány intézmény esetében nagyobb összeg épült be, így a KFB folyóirat-támogatási kerete az addigi 90 millió Ft-hoz képest 64,95 millió Ft-ra csökkent, ami tartós támogatási problémát okoz. A könyvtámogatási keret – a korábbi évekhez hasonlóan – 50 millió Ft volt. A jogos pályázati igények rendre jelentősen meghaladják a rendelkezésre álló keretet, minden évben jóval 100 millió Ft feletti az összes támogatási igény mindkét pályázatnál, így szükséges lenne a keretösszeg emelése.

A KFB korábbi elnöke – a tudományos osztályok javaslatai alapján – azt kérte az MTA előző elnökétől, hogy az Akadémia – a KFB-kereten felül – összesen 26,564 millió Ft értékben támogassa 22 folyóirat és 15 tudományos könyv megjelenését. Az MTA előző elnöke a támogatást 2020 júniusában biztosította.

Az Akadémia 2012 óta pályázati úton osztja szét a könyv- és folyóirat-kiadási támogatást, 2013-tól a folyóiratok támogatására meghívásos, a könyvekre nyílt formában. A meghívandó folyóiratok körét az illetékes tudományos osztályok határozzák meg. A pályázatokat az akadémiai Egységes Pályázati Keretrendszerben kell benyújtani.

2019 év végén jelentősen módosult a pénzügyi jogszabályi környezet, már a 2019-es támogatásokat is csak előfinanszírozás formájában nyújthatta az MTA. Ennek megfelelően a 2020-ra vonatkozó könyv- és folyóirat-kiadási pályázati felhívásokat is alaposan át kellett dolgozni, ami azok meghirdetésének jelentős csúszását vonta magával. Tekintettel arra, hogy az új szabályozás értelmében a támogatások azok odaítélése után, a támogatói okirat kiállítását követően azonnal utalásra kerülnek, a folyóiratok finanszírozásában a pályázatok meghirdetésének késedelme nem okozott jelentős törést. A pályázatok beadási határideje 2020. február 19. volt.

A 2020. évi MTA Közgyűlés által megválasztott új Bizottság 2020. szeptember 28-án tartotta alakuló ülését, vegyes, online és jelenléti ülés formájában, amelyet az MTA új elnöke is megtisztelt jelenlétével. A Bizottság az ülésen áttekintette ügyrendjét, amelynek módosítására javaslatokat is megfogalmazott, véleményezte a 2021-re vonatkozó pályázati kiírásokat. Emellett megtárgyalta a Semmelweis Egyetem javaslatát, amely szerint az Egyetem át kívánta venni az MTA alapítású, a *Physiology International* című folyóirat alapítói jogait. (A javaslat szerint a folyóirat szerkesztőségét az Egyetem fogadta volna be, kiadója pedig az Akadémiai Kiadó Zrt. lett volna.) A Bizottság nem támogatta a javaslatot, mivel az MTA alapítású folyóiratok az Akadémia materiális és szellemi vagyontárgyai, amelyek kulcsfontosságúak az egyes tudományok számára. A Bizottság azt javasolta, hogy az Egyetem és a Kiadó a korábbiánál szorosabban működjön együtt a folyóirat kiadása tárgyában. A szakterületileg illetékes MTA Orvosi Tudományok Osztálya szintén nem támogatta a javaslatot. Az MTA elnöke a testületi vélemények figyelembevételével elutasította az Egyetem kérését.

A 2020. évi keretéből támogatott művek megoszlása

6. táblázat: A KFB alap támogatási keretéből támogatott művek tudományos osztályonként

Tudományos Osztály	Könyv-támogatások száma	Folyóirat-támogatások száma	Könyvekre fordított támogatás	Folyóiratokra fordított támogatás	Összes támogatás
Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya	15	18	14 050 000 Ft	15 480 000 Ft	29 530 000 Ft
Filozófiai és Történettudományok Osztálya	13	14	13 600 000 Ft	12 910 000 Ft	26 510 000 Ft
Matematikai Tudományok Osztálya	3	3	2 000 000 Ft	2 990 000 Ft	4 990 000 Ft
Agrártudományok Osztálya	0	9	2020-ban nem volt támogatásra javasolt mű.	5 800 000 Ft	5 800 000 Ft
Orvosi Tudományok Osztálya	0	9	2020-ban nem volt támogatásra javasolt mű.	5 250 000 Ft	5 250 000 Ft
Műszaki Tudományok Osztálya	2	2	2 200 000 Ft	1 650 000 Ft	3 850 000 Ft
Kémiai Tudományok Osztálya	2	3	2 400 000 Ft	1 180 000 Ft	3 580 000 Ft
Biológiai Tudományok Osztálya	4	11	6 700 000 Ft	7 650 000 Ft	14 350 000 Ft
Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya	6	7	4 150 000 Ft	7 440 000 Ft	11 590 000 Ft
Földtudományok Osztálya	2	2	2 700 000 Ft	1 800 000 Ft	4 500 000 Ft
Fizikai Tudományok Osztálya	2	1	2 200 000 Ft	2 800 000 Ft	5 000 000 Ft
ÖSSZESEN:	49	79	50 000 000 Ft	64 950 000 Ft	114 950 000 Ft

7. táblázat: Az MTA elnökének döntése alapján a szakmai feladatok keretéből biztosított kiegészítő támogatás

	Könyv-támogatások száma	Folyóirat-támogatások száma	Könyvekre fordított támogatás	Folyóiratokra fordított támogatás	Összes támogatás
Szakmai feladatok kerete terhére (elnöki döntés a KFB javaslatára)	15	22	12 650 000 Ft	14 914 000 Ft	27 564 000 Ft
ÖSSZESEN (KFB keret + szakmai feladatok kerete):	64	101	62 650 000 Ft	79 864 000 Ft	142 514 000 Ft

4.10.2. Tudományos társaságok támogatása

Az MTA fejezeti forrásból közel két évtizede támogat tudományos társaságokat, amelyek az MTA közfeladataihoz kapcsolódó, fontos feladatokat látnak el (tudomány- és közösség-szervezés, tudományos könyv- és folyóirat-kiadás, tanulmányi versenyek szervezése, pedagógusképzések szervezése, közgyűjtemények gondozása stb.). A társaságok olyan nagy hagyományokkal

rendelkező társadalmi szervezetek, amelyek szűkebb szakterületükön a tudományos műveltség terjesztésében, a tudományos eredmények közkinccsé tételében, a magas színvonalú tudományos ismeretterjesztésben vállalnak jelentős szerepet, és az adott terület művelőinek (köztük a pedagógusoknak) szakmai tájékoztatását, továbbképzését, széles körű szervezését látják el. Jelenleg több ezer tagjuk van. Színvonalas tudományos szakmai folyóiratokat és kiadványsorozatokat adnak ki, vándorgyűléseket, kongresszusokat, vitaüléseket szerveznek, fiatal kutatók pályáját támogatják, szakmai díjakat osztanak. Az MTA Alapszabályának értelmében „az Akadémia az erre vonatkozó jogszabályi korlátok figyelembevételével támogathat olyan szervezeteket, amelyek tevékenysége a magyar tudomány, kutatás-fejlesztés, művészet, a határokon túli magyar kutatókkal fenntartott kapcsolatok, jelentős társadalmi problémák vizsgálata céljából történik, és az Akadémia szempontjából indokolható.” (ASZ. 60. § (9) bekezdés). E szabályozás teremti meg a támogatás jogi alapját.

Korábban 18 társaság részesült támogatásban, a rendelkezésre álló fejezeti forrás összege pedig több mint tíz éve változatlan: 22,3 millió Ft. 2016–2017-ben az MTA vezetése felmérte és áttekintette a tudományos társaságok működését, azok kapcsolódását az MTA közfadataihoz. 2017-től kezdődően az MTA tudományos osztályai minden évben áttekintették a támogatott tudományos társaságok listáját, és javaslatot tettek több, eddig nem támogatott tudományos szervezet támogatására. 2019-re a támogatott társaságok száma 31-re nőtt (8. táblázat). (A támogatás belső átcsoportosítása tette ezt lehetővé, a nagyobb összegű támogatások csökkentése révén.)

Az Akadémia figyelemmel kíséri és támogatja a tudományos egyesületeket, amelyek hidat alkotnak a tudományos kutatók és a tudománnyal kapcsolatban álló más csoportok (például tanárok, diákok) között.

2020-ban a tudományos társaságok működését alapvetően meghatározta a koronavírus-világjárvány. Ennek megfelelően a társaságok 2020-ban – a járványügyi helyzetre is tekintettel – a 2019. évi támogatással megegyező összegű támogatásban részesültek egyedi támogatói döntéssel.

8. táblázat: A tudományos társaságok akadémiai támogatása 2020-ban

Társaság	2020. évi támogatás
Kőrösi Csoma Társaság	700 000 Ft
Magyar Filozófiai Társaság	800 000 Ft
Magyar Irodalomtörténeti Társaság	1 300 000 Ft
Magyar Kriminológiai Társaság	590 000 Ft
Magyar Néprajzi Társaság	1 000 000 Ft
Magyar Numizmatikai Társulat	1 300 000 Ft
Magyar Nyelvtudományi Társaság	670 000 Ft
Magyar Politikatudományi Társaság	800 000 Ft
Magyar Pszichológiai Társaság	700 000 Ft
Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat	700 000 Ft
Magyar Szociológiai Társaság	800 000 Ft
Magyar Történelmi Társulat	2 800 000 Ft
Modern Filológiai Társaság	1 000 000 Ft
Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság	4 000 000 Ft
Ókortudományi Társaság	800 000 Ft
Magyar Földrajzi Társaság	1 450 000 Ft
Magyar Parazitológusok Társasága	190 000 Ft
Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság	300 000 Ft
Magyar Zoonózis Társaság	300 000 Ft
Magyar Ökológusok Tudományos Egyesülete	300 000 Ft
Magyar Immunológiai Társaság	200 000 Ft
Magyar Bioinformatikai Társaság	200 000 Ft
Magyar Mikrobiológiai Társaság	200 000 Ft
Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság	150 000 Ft
Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság	150 000 Ft
Magyar Geofizikusok Egyesülete	150 000 Ft
Magyarhoni Földtani Társulat	150 000 Ft
Magyar Meteorológiai Társaság	150 000 Ft
Eötvös Loránd Fizikai Társulat	150 000 Ft
Magyar Anglisztikai Társaság	150 000 Ft
Innovatív Mezőgazdasági Biotechnológiáért Egyesület	150 000 Ft
Összesen:	22 300 000 Ft

A fent említett szervezeteken kívül fejezeti forrásból régóta támogatja az Akadémia a **Bolyai Műhely Alapítványt**. Az Alapítvány által fenntartott Bolyai Önképző Műhely fontos célkitűzése a különböző területeken tehetséges fiatalok (főként egyetemisták) együttműködésének fejlesztése, kibontakoztatása.

Szintén költségvetési támogatásban részesül a **Nagy Imre Alapítvány**, amely az akadémiai támogatást a Nagy Imre-emplékház fenntartására és rendezvényeikre fordította. Az Alapítvány 2019-ben és 2020-ban is nagy érdeklődésre számot tartó rendezvényeket tartott: a nemzeti ünnepekhez kapcsolódóan a járványhelyzet miatt márciustól online szakmai konferenciákat, háttérbeszélgetéseket szerveztek, kiadványokat jelentettek meg. Fontos szerepet vállaltak a 20. századi magyar történelem kutatásával kapcsolatos eredmények disszeminálásában.

4.10.3. Az Akadémiai Kiadó tevékenysége

Az Akadémiai Kiadó Magyarország legrégebb, 1828 óta folyamatosan működő kiadója. Folyamatosan bővülő nemzetközi és hazai tudományos folyóiratportfóliójával (*akjournals.com*), nemzetközi tudományos konferenciáival, illetve innovatív online tartalomszolgáltatási megoldásaival (*szotar.net*, *mersz.hu*) nemcsak Magyarország, hanem a közép-európai régió tudományos piacának is vezető vállalata.

Folyóirat-kiadás

Megújult az Akadémiai Kiadó által kiadott folyóiratok gyártása és ezzel párhuzamosan a publikációs terület is. Ezzel a folyóiratok nemcsak küllemükben nyertek korszerűbb megjelenést, de a digitálisan publikált PDF- és XML-fájlok funkciói is jelentősen bővültek (például kattintható és letölthető ábrákkal, hivatkozásokkal). A Kiadó a korábbinál sokkal több szolgáltatást kínál a szerzőknek, olvasóknak és könyvtáraknak is, például elérhetővé vált az online korrektúra és számos automatikus értesítés az arra feliratkozók számára.

Új folyóiratot indítottak: a *Scientia et Securitas*, a Belügyi Tudományos Tanáccsal és a Doktoranduszok Országos Szövetségével, mint alapítókkal együttműködve.

A járvány ellehetetlenítette az addig sikeres hagyományos konferenciák megtartását, de sikerült megszervezni a Kiadó első kizárólag online konferenciáját.

Könyvkiadás

Az Arcanum Kft.-vel és az MTA Könyvtár és Információs Központtal közös vállalkozásban elkészült a Kiadó 1950–2020 között kiadott, korábban nem digitalizált, közel 9000 kötetből álló online gyűjteménye, az Akadémiai Digitális Archívum (ADA).

151 művel bővült a MeRSZ (Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás), amely 2016-ban indult el az Akadémiai Kiadó gondozásában, és napjainkra több száz magyar nyelvű művet tartalmazó online okoskönyvtárrá bővült. A megtekintések száma meghaladta az 5 milliót, az aktív felhasználóké a 70 ezret. A Kiadó 138 saját kiadású könyve közül 20 nyomtatásban is megjelent, köztük olyan nagyszabású munkák, mint Chikán Attila *Vállalatgazdáságtana* vagy a Kengyel Ákos szerkesztette *Európai uniós politikák*.

Elindult a Kiadó széles nagyközönségnek szánt, ismereteket bővítő, világlátást szélesítő új sorozata, a *Betekintés*. Az egyes kötetek szerzői rövid, érthető, élvezetes formában vezetik be az olvasót egy-egy tudományterület, szűkebb szakterület ismereteibe. A sorozathoz egy podcast sorozat is társul *Newton almája* címen: beszélgetés a szerzőkkel a minél szélesebb körű terjesztés, megismertetés érdekében. Az eddigi szerzők: Bollobás Enikő, Hévízi Ottó, Maróthy Szilvia, Lente Gábor, Kokas Károly, Nádasdy Ádám, Ritoók Zsigmond, Falus András, Magay Tamás.

Szótárkiadás

Elkészült az online szótárak harmadik fél általi szolgáltatását biztosító API (application programming interface). Ennek első felhasználói a magyar piacon elsőként megjelenő online nyelvvizsgarendszerek.

A Kiadó legújabbban megjelent szótárai: Lázár A. Péter–Varga György: *Angol–magyar egyetemes nagyszótár* (digitális kiadás), Lázár A. Péter–Varga György: *Magyar–angol egyetemes nagyszótár* (digitális kiadás), Földes Csaba–Halász Előd–Uzonyi Pál: *Német–magyar szótár* (frissített digitális kiadás, Földes Csaba–Halász Előd–Uzonyi Pál: *Magyar–német szótár* (frissített digitális kiadás).

4.10.4. A Magyar Tudomány folyóirat

A *Magyar Tudomány* mint a legrégebbi magyar nyelvű tudományos folyóirat elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt segíti elő. Főként olyan tanulmányokat közöl, amelyek a tudomány egészét érintik, illetve közérthetően mutatják be az egyes tudományterületeket és a nemzetközi tudományos trendeket. A havi rendszerességgel megjelenő folyóirat tartalmi profilját a 16 tagú, valamennyi tudományos osztályt képviselő Szerkesztőbizottság határozza meg. A szerkesztőségi feladatokat három szakszerkesztő, egy-egy olvasószerkesztő, továbbá a könyvismertetésekért és a nemzetközi tudományos eredményekről való beszámolókért felelős kolléga látja el. A lap kiadását 2017. október óta az Akadémiai Kiadó végzi, az egyes lapszámok nyomtatott és on-line formában is megjelennek. Az együttműködés a kiadóval zökkenőmentes. A folyóirat számos előnyét élvezzi annak, hogy egy professzionális tudományos kiadónál jelenik meg (elegáns nyomtatott kivitel, gyors webes megjelenés, olvasottság mérése, marketing). A *Magyar Tudomány* az MTA minden köztestületi tagja (kb. 17 000 fő) számára korlátozás nélkül elérhető, minden közleménye DOI-azonosítóval rendelkezik, és PDF-formátumban is szabadon letölthető. A folyóirat minden számában neves vendégszerkesztők által kialakított tematikus összeállítások olvashatók az egyes közlemények mellett. Egyre több vélemény- és vitacikk jelenik meg, egyes anyagok csak szupplementumként, on-line formában. A lap népszerűségét a folyamatosan monitorozott magas olvasottsági és letöltési mutatók bizonyítják. 2020 márciusáig a folyóirat cikkeit több mint 83 000 alkalommal nyitották meg.

4.10.5. Az mta.hu honlap

A Magyar Tudományos Akadémia honlapja, az mta.hu az elmúlt években a tudományos eredménykommunikáció központi fórumává vált Magyarországon, amelyből az érdeklődők, a sajtó és a döntéshozók is folyamatosan tájékozódhattak a hazai tudományos közösség, azon belül a volt kutatóhálózat munkájáról. Az MTA új, formálódó stratégiájához a kommunikációs stratégiának is igazodnia kell, ez határozza meg az intézményi honlap jövőbeli szerepét is. Ennek jó modellje lehet a koronavírus-járvány ideje alatti aktív és hiteles tájékoztatás a köztestület támogatásával.

4.10.6. Mindentudás Egyeteme 3.0

Az MTA érdekelt a még ma is jelentős presztízzsel bíró Mindentudás Egyeteme brand megújításában. A fő cél továbbra is a tudomány társadalmi befolyásának növelése és a tudományellenes téveszmék visszaszorítása, de a kor tartalomfogyasztási szokásainak megfelelő, új formában. Az első feladat a **Mindentudás Egyeteme** lehetséges folytatásához (Mindentudás Egyeteme 3.0) a szükséges erőforrások megteremtése lesz.

5. AZ MTA INTÉZMÉNYEI

5.1. MTA Könyvtár és Információs Központ

5.1.1. A működés jogi és szervezeti keretei

Az MTA KIK működésének alapjait az MTA tv. 19. § (3) bekezdése és a kapcsolódó alapszabály határozza meg, ágazati irányítását az Emberi Erőforrások Minisztériuma látja el. A szakmai feladatokat a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló, többször módosított 1997. évi CXL. törvény írja elő.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) az ország egyik legnagyobb tudományos szakkönyvtára, a Magyar Tudományos Akadémia önálló jogállású intézete. Mint országos jelentőségű nyomtatott, kéziratos, levéltári és egyéb információhordozókon található anyagot gondozó nemzeti közgyűjtemény a tudományos ismeretek terjesztésének és a tudományos munka előmozdításának feladatát látja el. Hagyományos közgyűjteményi funkcióján túl két országosan kiemelt könyvtári szakmai programot is megvalósít: az Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program (EISZ) és a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)

működtetését. Szintén az MTA KIK szervezeti egységeként működik az Akadémiai Levéltár, amely őrzi és rendszerezi az MTA valamennyi részlegének és intézményének 1950 óta keletkezett hivatali iratanyagát.

2020 folyamán alapvető változások történtek az intézmény szervezeti felépítésében és a munkavállalókra vonatkozó jogviszonyban:

A kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának átalakulásáról, valamint egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi XXXII. törvény úgy rendelkezett, hogy a nyilvános könyvtárakban foglalkoztatottaknak a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény szerinti közalkalmazotti jogviszonya 2020. november 1-jétől a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény szerinti munkaviszonnyá alakul át. Ennek értelmében az MTA KIK munkatársai nyilatkoztak, hogy elfogadják-e az új feltételeket vagy sem. Az elfogadókkal (a munkatársak túlnyomó többsége) november 1-jei hatállyal munkaszerződést kötött a könyvtár.

A törvényi változásoknak megfelelően a munkáltatóval munkaviszonyban állók képviselőt a közalkalmazotti tanács helyett 2020. november 1-jétől az üzemi tanács látja el, valamint elkészült és életbe lépett az új kollektív szerződés is.

5.1.2. Szakmai tevékenység

A könyvtári állomány bővítése és feldolgozása

A könyvtári állomány 2020-ban a 2019-es évhez közelítőleg hasonló nagyságrenddel gyarapodott. Bár az újonnan állományba vett dokumentumok száma 2020-ban 9%-kal nőtt 2019-hez képest, értékük kb. 20%-kal elmaradt. A gyarapodás módjának arányai sem változtak jelentősen. A korábbi évtizedek tendenciájának megfelelően az állomány túlnyomórészt ajándék, illetve adomány révén növekedett. Könyvvásárlásra sajnálatosan kevés összeget tud fordítani a könyvtár, és a tendencia sem biztató: 2020-ban körülbelül fele annyi dokumentumot (könyvet, folyóiratot stb.) sikerült vásárolni, mint egy évvel korábban. A korábbi évek trendjét követve az MTA KIK külföldi cserepartnerének száma fokozatosan csökken: míg 2019-ben 348 különböző intézménnyel folytatott kiadványcserét, addig 2020-ban csupán 293-mal.

9. táblázat: Az MTA KIK 2019-2020-ban állományba vett dokumentumai

	2019	2020
Az állományba vett dokumentumok száma összesen	9 629	10 516
ajándék	5913 (61,5%)	5858 (56%)
cseré	1522 (16%)	1110 (11%)
vétel	1210 (12,5%)	675 (6,5%)
kötelezpéldány	845 (8,5%)	777 (7%)
az MTA Könyv és Folyóirat Bizottsága által támogatott kiadványok	139 (1,5%)	210 (2%)
A Nemzeti Casino könyvtári anyagából	-	1847 (17,5%)
Értéke	115 103 554 Ft	90 132 930 Ft

2020-ban a feldolgozási munkát a koronavírus-járvány miatt elrendelt otthoni munkavégzéshez kellett igazítani, s az adatok azt mutatják, hogy az otthoni munka hatékony volt. A feldolgozás munkafolyamatának összesített adatai szerint a munkatársak ebben az évben 28 693 új bibliográfiai rekorddal és 8658 új authority rekorddal bővítették a katalógust, ideszámítva a Nemzeti Casino feldolgozását is.

Könyvtárhasználat

2019-ben a könyvtárhasználat a korábbi éveknek megfelelően zajlott, 2020-ban azonban, mint szinte minden más területen, teljesen új körülményeket teremtett a járványhelyzet. Így az átlagos évi 260–265 nyitvatartási nap helyett 2020-ban mindössze 167 napig volt nyitva a könyvtár, nagyrészt – kb. 5 hónapig – a szokott rend szerint, kölcsönzésre viszont mindvégig lehetőség nyílt.

A járvány miatti rendkívüli helyzet 2020-ban a Keleti Gyűjteményben is a bezárást hozta magával: az év nagyobb részében a gyűjtemény zárva tartott, így ebben az évben 263 alkalommal fogadtak olvasókat, akik 2140 könyvet, folyóiratot, illetve kéziratot tanulmányoztak és 123 művet kölcsönöztek.

A Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményében 2020-ban a korlátozott nyitva tartás mellett is 193 olvasót fogadtak 570 alkalommal, akik 32 217 db dokumentumot tanulmányoztak.

A pandémia okozta bezárások jelentősen befolyásolták a statisztikai adatokat és trendeket, ezeket természetesen csak a rendkívüli helyzetre való tekintettel szabad értelmezni.

10. táblázat: A könyvtárhasználat mutatói (2018–2020)

	2018	2019	2020
Regisztrált használók száma	2517	2607	2349
A könyvtárat aktívan használók száma	2304	2083	1607
Újonnan beiratkozók száma	483	558	297
Napi olvasójegy	155	123	71
Ötalkalmas olvasójegy	106	187	94
Kölcsönzött könyvek száma	7760	8582	6561
Raktári kérés olvasótermi használatra	42 589	40 518	32 373

Repozitórium

2020-ban tovább gyarapodtak az MTA KIK repozitóriumi gyűjteményei a könyvtár digitalizálási projektjeinek, valamint az egyre nagyobb számú partnereiknek köszönhetően.

Az 1945 előtt megjelent akadémiai kiadványok szinte teljes korpusza már rendelkezésre áll a REAL EOD-ban és a régi akadémiai folyóiratok mellett egyre több tudományos társaság lapja olvasható a REAL-J-ben. Elkezdődött a mikrofilmen tárolt dokumentumok digitalizálása, illetve a mikrofilm-tekercek katalógusrekordjainak példányrekordokkal való ellátása az online raktári keresbe való bevonásához. A határon túli lelőhelyű dokumentumokat tették közzé elsőként, így a REAL-R-ben és a REAL-MS-ben olyan régi könyvek és kéziratok is elérhetők, amelyek a mikrofilmfelvételek elkészítése után megrongálódtak vagy megsemmisültek.

11. táblázat: Az MTA KIK repozitórium dokumentumgyarapodásának alakulása

		2018	2019	2020	Összes rekord
REAL	Az MTA és/vagy OTKA által támogatott kutatási programok publikációi, kutatási jelentések	10 676	12 239	12 944	104 625
REAL-D	Az MTA doktorainak és kandidátusainak dolgozatai	62	92	92	1 076
REAL-EOD	Szerzői jogi korlátozások alól felszabadult művek	1 447	697	1 148	9 299
REAL-J	Folyóiratok	951	329	408	14 717
REAL-MS	Kéziratok	5 746	1 550	402	23 515
REAL-PHD	PhD- és DLA-dolgozatok	170	170	47	796
REAL-R	A külön gyűjtemények régi kiadványai	61	463	41	1 350

Akadémiai Levéltár

2020-ban 35,4 iratfolyóméter (ifm) anyagot vettek át a levéltár munkatársai, ezzel az iratállomány teljes mennyisége az év végére összesen 3882,85 ifm lett.

2020-ban a levéltár is az otthoni munkára állt át. Több jegyzék és segédlet mellett elkészítették a kandidátusi adatbázist a 2019-ben átadott regiszteres füzetekből, valamint elkezdték feldolgozni a Tudományos Minősítő Bizottság anyagát.

2020-ban 24 kutató kért és kapott kutatási engedélyt. A kutatók 2020-ban 151 alkalommal 1243 raktári egységnyi anyagot kaptak kézhez. A levéltár munkatársai 2019-ben és 2020-ban összesen 474 oldal másolatot készítettek, 19 fotójegyet és 96 írásos választ adtak számukra.

Szolgáltatások

Térítéses szolgáltatás keretében idézettségfigyelést, impaktfaktorlisták összeállítását készítették el a könyvtár munkatársai, valamint a kutatók publikációs listájának és ezek hivatkozásainak integrálását a Magyar Tudományos Művek Tárába (www.mtmt.hu). Emellett tájékoztatást és segítséget nyújtottak a könyvtár repozitóriumának (REAL) használatával kapcsolatban. A szolgáltatás

alapvető forrásai továbbra is a Web of Science adatbázis, illetve a MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis voltak.

Tudománypolitika és tudományelemzés

A Tudománypolitikai és Tudományértékelési Osztály (TTO) munkatársai 2019-ben és 2020-ban kutatásértékelési és tudományelemzési tevékenységet, illetve szolgáltatásokat végeztek az MTA különböző testületi ülései és beszámolóí részére (Közgyűlés, kormánytájékoztató stb.). Tudománymetriai kérdésekben rendszeresen együttműködnek a hazai felsőoktatás és tudományirányítás szereplőivel (kiemelten a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatallal).

A TTO a Leuven-i Egyetem Kutatásmonitoring Centrumával megalakította a tudomány szerkezetét és rendszertanát vizsgáló nemzetközi kutatócsoportot. Munkájuk három korszerű témára fókuszál: bibliometriai módszerek fejlesztése a tudományos információszolgáltatás számára; bibliometriai alapú tudományklasszifikációs és tudományrendszertani modellek; tudománytérképezés. Eddigi eredményeik publikációkban és konferenciákon jelentek meg.

2020-ban két területen is együttműködtek a budapesti brit nagykövetséggel (a magyar–brit tudományos együttműködés vizsgálata és elemzési lehetőségei; a hazai tudománymetria megjelenítése a magyar–brit tudományos kapcsolatokban). A brit követség közreműködésével jött létre a brit külügyminisztérium által támogatott kétoldalú (MTA KIK és a londoni Kingston Egyetem), nemzetközi projekt (S2-COVIDMAP).

A TTO a COVID-19-járvánnyal összefüggésben új tudományos információszolgáltatást hozott létre. A COVID-tudástérkép és -tudásbázisplatform elnevezésű kutatástámogató rendszer (research intelligence) az MTA KIK TTO és a Pro-Sharp Hungary Kft. közreműködésével készült.

Könyvkiadás

AZ MTA KIK gondozásában 2020-ban 17 könyv látott napvilágot (köztük 3 idegen nyelven). A kiadott könyvek között több az MTA KIK könyvsorozataiban jelent meg: a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei, Új sorozat összesen négy kötettel, a Keleti Tanulmányok – Oriental Studies egy kötettel gyarapodott, s elindult a Tanulmányok a tudományelemzés mai gyakorlatából sorozat Vida Zsófia kötetével.

Kiemelt fontosságú a megjelentetett könyvek közül Rozsondai Marianne-nak, az MTA KIK nyugalmazott osztályvezetőjének *A magyar könyvkötés a gótikától a művészkönyvekig* című nagy formátumú, gazdagon illusztrált műve, amely Fitz József-díjban részesült (ezt a díjat minden évben az előző év legjelentősebbnek tartott könyve kapja). Szintén jelentős és reprezentatív *A Waldstein-gyűjtemény. Thomas Ender felső-magyarországi tájképei* című kötet, amelyet Babus Antal, Mázi Béla és Rozsondai Béla szerkesztésében az MTA KIK a Méry Ratio Kiadóval közösen jelentetett meg 2020-ban. A Waldstein-gyűjteményt az MTA KIK Kézirattárában őrzik, a gyűjtemény Thomas Ender 219 akvarell tájképét tartalmazza.

Rendezvények, kiállítások

2020-ban csak az év első két és fél hónapjában lehetett a szokásoknak megfelelően rendezvényt tartani. Március 10-ig 9 könyvbemutatót és két biblioterápiás beszélgetést rendeztek személyes jelentléttel. Az év hátralévő részében a szervezők áttáltak az online rendezvényekre (pl. Science Meetup), de összességében a járvány miatti óvintézkedések nem tették lehetővé az olyan élénk kulturális, tudományos és tudományos ismeretterjesztő életet, amelyet a korábbi években megszokhattunk.

A Magyar Tudomány Ünnepehez kötődően, 2019 novemberében még a hagyományos formában nyílt meg az Akadémiai Könyvtár alapítóját és az MTA első elnökét, gróf Teleki Józsefet bemutató Teleki-kiállítás, amelyet Lovász László, az MTA akkori elnöke nyitott meg. A tárlat 2020. február

végéig volt látható a nagyközönség számára. 2020 novemberében, a körülményekhez igazodva virtuális, azaz online kiállítás és honlap készült, amely az MTA KIK Kézirattárában található Elischer-féle Goethe-gyűjteményt mutatja be. Mindkét rendezvény az MTÜ kiemelt eseménye volt.

2019. november 28-án nyílt meg az Ybl Budai Kreatív Házban az *Egy magyar dervis Közép-Ázsiában – a keletkutató Vámbéry Ármin* című kiállítás az Ybl Budai Kreatív Ház, az MTA Könyvtárának Keleti Gyűjteménye és a PAIGEO Alapítvány közös szervezésében a *Magyarok a Selyemúton* kiállításorozat második tárlataként. 2020-ban elkészült a sorozat harmadik, záró tárlata is, amely *Székegy vándor a lámák között* címmel Kőrösi Csoma Sándornak állít emléket, a járványhelyzetre tekintettel ezt a kiállítást azonban csak 2021-ben láthatta a nagyközönség.

5.2. Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiát (SZIMA) 1992-ben alapította a Magyar Tudományos Akadémia azzal a céllal, hogy újból integrálja a tagjai közül 1949-ben kizárt alkotóművészeket, az irodalmi és művészeti élet reprezentatív képviselőit. A SZIMA az MTA önálló társult intézménye, önálló alapszabály alapján működik.

A SZIMA öt szakmai osztályának (irodalmi, képző- és iparművészeti, zenei alkotóművészeti, mozgókép és színművészeti, valamint építőművészeti) 2020 végére összesen 144 rendes tagja, 31 tiszteleti tagja és 12 címzetes tagja volt, az elnöki tisztelet Maurer Dóra, az ügyvezető elnöki feladatokat Ferencz Győző látja el. A szervezet adminisztratív feladatait a SZIMA Titkárságán két fő intézi, a kapcsolódó gazdálkodási, pénzügyi feladatokat az MTA Titkárság Gazdasági Osztálya látja el. A SZIMA a 2019. és 2020. években évi 19,5 millió Ft-ból gazdálkodott, mely összeg a személyi (bérek) és dologi kiadásokat (események költségei) is magában foglalta.

2020-ban a fizikailag megrendezett események 5 székfoglaló előadásra és a tisztújító Közgyűlésre csökkentek a COVID-19-világjárvánnyal járó lezárások következtében. Az összes tavaszi programot 2020. március 13-a után el kellett halasztani, egyebek között nem került sor Szegedy-Maszák Zoltán székfoglalójára március 26-án (sikeresen lett aztán megtartva szeptember 3-án), a Széchenyi-emlékestre Lamm Vandával április 8-án, az MTA Közgyűlésének második napján a SZIMA által szervezett, már szokásos előadásra.

Kiemelendő a 7. Seamus Heaney-emlékbeszéd (angol nyelvű rendezvény a 2013-ban elhunyt Seamus Heaney Nobel-díjas író költő emlékére), amelyre rendhagyó körülmények között, hallgatóság nélkül került sor a Felolvasóteremben, ahol csak az Ír Nagykövetség és az Akadémia tisztviselői voltak jelen. Fintan O'Toole előadását online, streamelve, előzetes regisztrációval tudta követni a népes hallgatóság. Az egyéb, jelenléttel nem járó író és nemzetközi kapcsolatok is felértékelődtek az adott helyzetben:

A Budapesti Ír Nagykövetség támogatásával megjelent angol–magyar nyelvű kötet alakban William J. Mc Cormack (tiszteleti tag) 2016. szeptember 16-án, a Seamus Heaney-emlékbeszédén tartott előadása „Hogyan értsük Seamus Heaney-t: Bartók és Robert Lowell között” címmel.

Folytatódott az Ír Nagykövetség támogatásával William J. Mc Cormack 19. és 20. századi irlandisztikai könyvtárának átadása az MTA Könyvtára részére. Az író történelem, irodalom, és irodalomtörténet meghatározó szakkönyveit tartalmazó adománynak már több mint 1100 könyvét katalogizálták, és kutatható az MTA rendszerében. A még katalogizálásra váró kötetekkel együtt az adomány lassan eléri a 2000 darabot.

A SZIMA alapító tagként októberben részt vett az Alliance of Academies szerveződés létrehozásában, amely a Berlini Művészeti Akadémia kezdeményezésére több mint 60 Művészeti

Akadémia részvételével alakult meg. A SZIMA tevékeny részvevője az Alliance által szervezett nemzetközi szinten jelentős eseményeknek.

5.3. Az MTA jóléti intézményei

Az MTA jóléti intézményei az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde, valamint az MTA Üdülési Központ.

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény előírása alapján 2015. április 1-jétől azon költségvetési szervek, amelyek éves átlagos statisztikai létszáma a 100 főt nem éri el, nem tarthatnak fenn önálló gazdasági szervezetet, így gazdálkodási feladataikat az irányító szerv által kijelölt másik intézmény látja el. A törvényi szabályozás alapján a Magyar Tudományos Akadémia elnöke úgy rendelkezett, hogy az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde és az MTA Üdülési Központ gazdálkodási feladatait az MTA Létesítménygazdálkodási Központ látja el.

5.3.1. Akadémiai Óvoda és Bölcsőde

Az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde alaptevékenysége az arra jogosult akadémiai dolgozók 18 hónapostól 3 éves korú gyermekeinek és az akadémiai intézmények nyugállományba vonult munkatársai unokáinak bölcsődei ellátása, valamint ezen igényjogosultak gyermekeinek és unokáinak 3 éves kortól a tankötelezettség kezdetéig tartó óvodai nevelése.

Üres férőhely esetén, térítési díj ellenében lehetőség van külsős gyermekek gondozására, nevelésére. A térítési díj mértéke külsős gyermekek és az unokák esetében 76 ezer Ft/hó volt 2020. évben. Az óvoda férőhelyeinek kihasználtsága 2020-ban átlagosan 97%-os, a bölcsődei kihasználtság 95%-os volt.

2020. március 16-tól 2020. május 24-ig fenntartói hatáskörben rendkívüli szünet elrendelésére került sor a járványveszélyre tekintettel. A nyitást megelőzően és azt követően folyamatos volt a központilag és saját beszerzésből származó szerekkel a fertőtlenítés.

5.3.2. MTA Üdülési Központ

Az MTA Üdülési Központ (ÜK) alaptevékenysége az akadémikusok és hozzátartozóik, továbbá az akadémiai intézmények munkatársai üdültetését látja el. Az MTA Üdülési Központ biztosítja az épületek fenntartását és üzemeltetését, konferenciákat, tudományos és kulturális rendezvényeket szervez. Az MTA Üdülési Központ 2020 évben használatba vett és üzemeltetésre átvett az Energiatudományi Kutatóközponttól négy balatonfüredi ingatlant.

Az ingatlanok átvételével szervezeti változás nem történt, csak „telephely”-bővülés, az MTA ÜK alaptevékenysége nem változott.

Az üdülők férőhely-kihasználtsága 2020-ban az előző évhez viszonyítva összességében 9,3%-kal csökkent, aminek fő oka a pandémia miatt kialakult, az üdülők, vendégházak, üdülőegységek vendégfogadását tekintve vis major helyzet. A pandémia miatti bezárások (2020. márciustól nyár elejéig, majd ősszel novembertől kezdődően) jelentősen csökkentették a vendégforgalmat.

A Vári Vendégház 2020. június 1-jétől bérbeadásra került.

5.4. Az MTA Titkársága

Az MTA Titkársága a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló, 2020-ban módosított 1994. évi XL. törvény 19. §-ában foglaltak szerint „az Akadémia köztestületi feladatait szervező, az Akadémia intézményeinek igazgatási, gazdálkodási, pénzügyi, vagyonkezelési és ellenőrzési feladatait ellátó gazdasági szervezettel rendelkező köztestületi költségvetési szerv”. A Magyar Tudományos Akadémia Titkársága „az MTA testületeinek működéséhez szükséges döntéseket előkészítő, szervező, összehangoló, végrehajtó és ellenőrző tevékenységet lát el. Biztosítja a köztestületi tagok részére tagságukból eredő jogaik gyakorlásának a feltételeit”. „A Titkárság feladata, hogy az Akadémia választott vezetőinek és köztestületi szerveinek munkáját támogatva elősegítse az MTA tv.-ben megfogalmazott akadémiai feladatok megvalósítását.”

Az MTA Titkárság szervezeti változásai

Az Akadémia megújított küldetésében megfogalmazott célkitűzésekhez igazodva módosult az MTA Titkárság szervezete is, amelyben a köztestületi funkciók szimbolikus és gyakorlati megerősítésére jött létre a Köztestületi Igazgatóság és ezen belül külön egység a stratégiai kezdeményezések számára. A Kutatási Pályázatok Osztálya a Főtitkári és Főtitkárhelyettesi, a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya az Elnöki és Alelnöki Titkárság alá került.

Az Országgyűlés határozata szerint az MTA Titkárság, amely korábban 168 főt foglalkoztatott, 2019. szeptember 1-jétől csak 104 fővel működhetett tovább. A létszám ilyen jelentős csökkentése súlyos kihívás elé állította a választott vezetőket és a Titkárság vezetőit egyaránt. A feladatok ellátását át kellett strukturálni, és a létszámcsökkentés óta valamennyi munkatársra nagyobb teher hárul.

2020. január 1-jével lépett hatályba a különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény, amelynek rendelkezéseit az MTA Titkárságon 2020. május 1-jétől kellett alkalmazni. A munkatársakat új szempontok szerint kellett besorolni, illetményüket megállapítani, új köztisztviselői kinevezésüket elkészíteni. E feladat végrehajtása a folyamatosan elvégzendő teendők mellett tovább növelte az érintett titkársági dolgozók munkaterheit.

A COVID-19 miatti veszélyhelyzetben az akadémiai vezetés a fertőzések elkerülése érdekében a köztestület tagjai és az MTA intézményei, így az MTA Titkárság munkatársai esetében is – a működőképesség fenntartása mellett – a lehető legnagyobb óvatosságot tartotta szem előtt.

5.5. Az MTA Művészeti Gyűjteménye

Az MTA Művészeti Gyűjtemény az Akadémia tulajdonában lévő nemzeti jelentőségű, védett műalkotások és tudománytörténeti jelentőségű tárgyak, kulturális javak összessége. A Művészeti Gyűjtemény szakmai őrzője és bemutatója különösen az Akadémia alapításával, tagjaival és működésével összefüggésbe hozható képző- és iparművészeti alkotásoknak, az alapító- és igazgatótanácsi tagok portréinak, valamint az Akadémia tagjai által átadott műgyűjteményeknek, az általuk készített művészeti alkotásoknak. Az Akadémia székházában tárolt vagy kiállított képek, műtárgyak mellett a Művészeti Gyűjtemény részét képezik a kutatóintézeteket, területi akadémiai bizottságokat és az Akadémia üdülőit díszítő alkotások, továbbá a kutatóintézetek használatában lévő műtárgyak, könyv-, fénykép-, film- és zenei, valamint más gyűjtemények, illetve a különböző tudományterületek fejlődésének tárgyai.

A Művészeti Gyűjtemény az elmúlt években a kiállításai, kiadványai, szakmai programjai révén eredményesen növelte láthatóságát, hozzájárulva az Akadémia azon céljának eléréséhez, hogy nyisson a társadalom felé. Ezt annak ellenére sikerült elérnie, hogy 2017. közepe óta, a Székház 3. emeletének statikai problémák miatti kényszerű kiürítése következtében elvesztette kiállítóterét, és nyitva tartása havi egy alkalomra szűkült (a koronavírus-járvány alatt szünetel).

Megnyugtató, hogy működésének jogi és finanszírozási keretei is stabilak, ugyanakkor az Alapszabály módosításából és az akadémiai kutatóhálózat leválasztásából adódóan szükség van a hatályos szabályozás kisebb módosítására. Az MTA köztestület számviteli nyilvántartása több mint 8000, a kulturális javak közé sorolt tárgyat tartalmaz mintegy 6,3 milliárd Ft értékben. Ezen műkincsek és tudománytörténeti jelentőségű tárgyak megőrzésében, nyilvántartásában, feldolgozásában és bemutatásában sok előrelépés történt. 2019 nyarán befejeződött azon akadémiai tulajdonú műtárgyaknak a MúzeumPlusz nyilvántartó programba való regisztrálása is, amelyek a Székházon kívül a kutatóintézetekben, valamint az Akadémia további intézményeiben találhatók. Az adatbázisban feldolgozott, főleg festményekből álló gyűjtemény közel 4000 tételt tartalmaz, amelynek értéke meghaladja a 770 millió Ft-ot.

6. TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM: A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSULÁSÁNAK BEMUTATÁSA

6.1. A Magyar Tudomány Ünnepe

A tudomány eredményeinek bemutatása és elterjesztése a társadalom széles körében kiemelt akadémiai közfeladat, amelynek 2020-ban kitüntetett eseménye volt az Akadémia koordinációjában immár 18. alkalommal megrendezésre kerülő Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ) országos és határon túli rendezvénysorozat.

A Magyar Tudomány Ünnepe programjai, amelyeket 2020. november 3. és 30. között az új koronavírus-járvány miatt a korábbiaktól eltérő módon, online tartottak meg, országos szinten 77625 nézettséget, míg határon túli viszonylatban 7933 nézettséget értek el a beérkezett adatok alapján. **Az országos és határon túli rendezvénysorozat fővédnöke Áder János, Magyarország köztársasági elnöke, védnöke pedig Freund Tamás, az MTA elnöke volt.**

Az elmúlt évek során kialakult az MTÜ programszerkezete, amelynek elemei a következők: a kiemelt akadémiai rendezvényeket megnyitó **tudományos főelőadás**, a **nyilvános előadások** (3 előadás), a **tudománynépszerűsítő előadások** (7 előadás), a **Diákok az Akadémián** rendezvény. A kutatóintézetek (2019. szeptember 1-jétől az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat kutatóhelyei) önkéntes alapon 12 programmal csatlakoztak a 2020. évi tudományünnepi rendezvénysorozathoz. A járványügyi helyzet miatt a **Kutatóhelyek tárt kapukkal** eseménysorozat helyett többnyire online követhető programokkal készültek a kutatóintézetek. Az Akadémia az MTÜ keretében lehetőséget biztosított a tudomány és a szaktárcák képviselői közötti párbeszédre a **Tudomány és Parlament** ülés megszervezésével, amelynek témája 2020-ban a következő volt: **Víz – jelentősége és korlátai a 21. században**. Az ülésen a víztudomány területén aktuális kérdések különböző aspektusait ismertették a felkért előadók, tématerületenként egy-egy panel keretében, amit moderált beszélgetés követett a témában illetékes meghívott résztvevőkkel. A **Kutatónők a járvány frontvonalában** címmel megrendezett **Nők a tudományban** konferencia (2020) felkért előadói megosztották szakmai tapasztalataikat a pandémia vonatkozásában.

Az eseményfolyam 2008 óta hagyományosan egy központi gondolat köré szerveződik, amely közös szempontként érvényesül a programsorozat témaválasztásaiban és előadásaiban. A 2020. évi Magyar Tudomány Ünnepe „Jövőformáló tudomány” mottóval került megrendezésre. A kiemelt programok egyrészt az új koronavírus (SARS-CoV-2) okozta járványt vizsgálták különböző szempontokból, másrészt az életminőség fenntartását célzó tudományos kutatások eredményeit ismertették, és a tudományos felfedezéseken keresztül kívántak irányt mutatni a társadalom és a döntéshozók számára. Határon innen és túl is, a pandémiával kapcsolatos kutatások kerültek a figyelem középpontjába. Az előadások alkalmával a tudomány képviselőinek a tényekről való hiteles tájékoztatás mellett lehetőségük volt arra, hogy az álhírekre is reflektáljanak.

A járványügyi helyzetre való tekintettel, a Magyar Tudomány Ünnepe 2020. november 3-i hivatalos online megnyitóján Freund Tamás, az MTA elnöke és Erdei Anna, az MTA főtitkárhelyettese, az MTÜ Programtanács elnöke élő adásban köszöntötték a nagyközönséget az MTA Székház Díszterméből. A díszünnepségen Kosztolányi György, az MTA élettudományi alelnöke tartotta meg a tudományünnepi nyitóelőadást, „A tudomány a COVID-19 okozta társadalmi sokk kezelésében” címmel. Az eseményt Kollár László, az MTA főtitkára ünnepi beszéde zárta.

A nyitóünnepséget követően az online akadémiai kiemelt programoknak az MTA Székháza adott helyet november 3-16. között. Az események közvetítése élő adásban valósult meg a Díszteremből, és a videófelvetelek közzététele az MTA YouTube-csatornáján jelentősen növelte a nézettséget.

A kiemelt programok meghatározása és kiválasztása 2020-ban is az MTÜ Programtanácsa javaslatai alapján, a tudományos osztályok szoros együttműködésével történt. A programelemek tudományos válaszokkal szolgáltak a nagyközönséget leginkább foglalkoztató, állampolgári jelentőségű kérdésekre (pl. Az aktuális víztudományi kérdésekre vonatkozó megoldási alternatívák a döntéshozókkal együttműködésben; Az 5G sugárzás komplex egészségügyi, társadalmi, technológiai és fizikai hatása; Kutatónők a járvány frontvonalában; Alapkutatás–fejlesztés–innováció kapcsolata a vakcinatervezésben; Az emberiség történetét meghatározó nagy járványok; Hálózatmodellek a koronavírus-járvány kivezetésének a szolgálatában; A környezet és a gazdaság szimbiózisának lehetőségei és kihívásai a járványhelyzet után; A digitalizált oktatás jelene és jövője; Az anyanyelvi megértés elmélyítésének a lehetőségei; A Mars-expedíciók hatása a Földön kívüli élet keresésében). A Fiatal Kutatók Akadémiája online videokonferenciát tartott, „Az MTA doktora cím megszerzése: felkészülés, követelmények, eljárásrend” címmel. A kiemelt programok között, „Kultusz és valóság” címmel nyílt virtuális kiállítás az Elischer-féle Goethe-gyűjtemény anyagából, az MTA Könyvtár és Információs Központ, valamint a Magyar Goethe Társaság közreműködésével. A virtuális kiállítás megtekinthető a Könyvtár honlapján. Az MTA tudományos osztályai a kiemelt programok mellett 15 online szakmai rendezvénnyel vettek részt az MTÜ programsorozatban.

A 2020. évi MTÜ rendezvénysorozat előkészítésében és/vagy lebonyolításában a korábbi évekhez hasonlóan részt vettek a társszervező tárcák (Agrárminisztérium, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Honvédelmi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Innovációs és Technológiai Minisztérium, Külgazdasági és Külügyminisztérium, Miniszterelnökség) és a szakmai szervezetek (Magyar Orvostársaságok és Egyesületek Szövetsége, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal). Az MTA közreműködésével 3 minisztériumi rendezvény valósult meg. A felsőoktatási intézmények részéről, valamint a Külgazdasági és Külügyminisztérium Tudománydiplomáciai Főosztálya részéről minden eddiginél nagyobb igény mutatkozott a tudományünnepi programok szervezésére. Huszonhárom felsőoktatási intézmény 115 programmal csatlakozott 2020. október 19-ig. A külképviseletek szervezésében 31 rendezvény valósult meg. A területi akadémiai bizottságok (Debrecen, Kolozsvár, Miskolc, Pécs, Szeged, Veszprém), valamint a határon túli magyar tudományos szervezetek Románia, Szerbia, Ukrajna és az USA területéről – többek között az Újvidéki Egyetem, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, az Erdélyi Múzeum-Egyesület fiókegyesületei szervezésében Kolozsvárról, Marosvásárhelyről, Sepsiszentgyörgyről és Gyergyószentmiklósról, valamint a Nyugati Part Magyar Tudósklub, a New York-i Magyar Tudományos Társaság –, mindösszesen 118 rendezvényt szerveztek. A kárpátaljai, a szlovákiai és a vajdasági határon túli akadémiai tanácsok, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, valamint az Akadémia Határon Túli Magyarok Titkárságának közreműködése az előző évekhez hasonlóan ismét lehetővé tette az egyes határon túli régiók tudományünnepi rendezvényeinek az összefogását.

Az MTÜ 2020. évi online eseménysorozat keretében sokkal több érdeklődőhöz sikerült eljuttatni a hiteles tudományos információkat (országos nézettségi adat: 77 625 nézettség), mint a személyes részvétel esetében (2019. évi országos adat: 12 627 fő látogató). A tudományünnepi eseményekről a média különböző csatornákon keresztül több száz hírben számolt be.

6.2. Az MTA által indított és koordinált kutatások eredményeinek közzététele a nyomtatott és elektronikus sajtóban és a közösségi médiában

Az Akadémia kommunikációs csatornáin és rendezvényein bemutatja a tudomány eredményeit és módszereit, ösztönzi a kritikai gondolkodást. Ezáltal biztos tájékozódási pontokat kínál a szélesebb közönség és a döntéshozók számára, és vonzóvá teszi a kutatói hivatást. A tudományos módszertan és eredmények széles körű megismertetése révén harcol az áltudományok és a tudománytalan nézetek ellen.

7. FÜGGELÉK

AZ MTA TUDOMÁNYOS OSZTÁLYAINAK ÉS BIZOTTSÁGAINAK MUNKÁJA 2020-BAN

Az MTA tudományos osztályai és bizottságai

A tudományos osztályok a tudományos szakmai autonómia alapegységei, és az Alapszabályban meghatározott módon egyéb testületeket (tudományos bizottságokat, területi bizottságokat stb.) hoznak létre (MTAtv. 3. §). Az MTA minden tagja, valamint a köztestület minden tagja valamelyik tudományos osztályhoz tartozik. Az MTA-tagjelölést az Akadémia tudományos osztályai végzik.

A Magyar Tudományos Akadémia 2019-ben megújult küldetéséhez igazodva az Akadémia fokozott figyelmet fordít a tudományos osztályok autonóm szakmai és szervezeti működésének biztosítására.

Az MTA tudományos osztályai jól érzékelték jelentőségük felértékelődését az Akadémia életében, ami egyszerre jelent lehetőséget és felelősséget is számukra. Az osztályelnökök, akik az Elnökség tagjaiként meghatározó szerepet játszottak az Akadémia minden érdemi döntésében, nemcsak szószólói, hanem igazi katalizátorai voltak tudományterületük közéletének.

A tudományos osztályok, valamint az osztályokhoz tartozó tudományos és doktori bizottságok az MTA Alapszabályának megfelelően 2020-ban is ellátták az Akadémia közfeladataiból a tudományterületeiket érintő feladatokat.

A rendkívüli járványhelyzet következtében a tudományos osztályok a tanácskozásiakat a kapcsolódó tudományos előadásokkal, a doktori habitusvizsgálatokat, a székfoglaló előadásokat, az MTA Közgyűlés előkészítésével összefüggő tevékenységüket és a törvényi kötelezettségből származó egyéb feladataikat az online térben végezték el. Ily módon az üléseket és előadásokat az érdeklődők általában nagyobb számban tudták elérni, mintha azok jelenléti rendszerben történtek volna még. A tisztújítások titkos, elektronikus szavazással zajlottak le. Az egyes tudományos osztályok az illetékes tudományos bizottságok előzetes véleménye alapján határoztak köztestületi tagok felvételéről.

Elvégezték a hozzájuk beérkezett pályázatok bírálatát, elkészítették felkérés alapján a szakvéleményeket, szakértőket delegáltak a bizottságokba, minősítették a doktori pályázatokat.

Összhangban az Akadémia közfeladataival az osztályok és a bizottságok tagjai jellemzően részt vesznek a felsőoktatásban, különösképpen a doktori iskolák munkájában. Ezzel kiemelkedő hozzájárulást adnak a hazai tudományos utánpótlásnevelés sikeréhez.

Az Akadémia tudományos osztályai

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya
- II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya
- III. Matematikai Tudományok Osztálya
- IV. Agrártudományok Osztálya
- V. Orvosi Tudományok Osztálya
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya
- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya
- X. Földtudományok Osztálya
- XI. Fizikai Tudományok Osztálya

Az Akadémia 2019-ben elindította a kutatóhelyek minősítése eljárásrendjének kidolgozását, és 2020-ban kialakult a tudományterületi sajátosságokhoz igazított értékelési szempontrendszer, melynek kapcsán a tudományos osztályok tagokat delegáltak a bizottságba. *Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítést a 2.2.2. fejezet mutatja be.*

A tudományos osztályok tevékenyen segítették a szakterületükhöz kapcsolódó, számos esetben inter-, illetve multidiszciplináris elnöki bizottságok munkáját. *Az elnöki bizottságokat a 4.2. fejezet ismerteti.*

Rendszeres felkérésre szakvéleményekkel segítették az ország közigazgatásának működését, ezen keresztül az MTA által megtestesített hazai tudományos szakértelem döntéshozók általi elismertetését. Közreműködésükkel valósult meg az Akadémia tudományos könyv- és folyóirat-kiadásának támogatása. *Az Akadémia könyv- és folyóirat-támogatását a 4.10.1. fejezet mutatja be.*

Tudományos társaságokkal való együttműködés keretében széles körű hazai és nemzetközi szakmai kapcsolathálózatot építettek ki az osztályok, ami többek között lehetővé teszi konferenciák, tudományos előadóülések megrendezését külföldi előadók meghívásával. *Az Osztályok által támogatott tudományos társaságokat részletesen a 4.10.2. fejezet mutatja be.*

Az egyes tudományos osztályok a tudományterületeikhez tartozó, kiváló munkássággal rendelkező tudósok vonatkozásában javaslatot tettek a Széchenyi-díjra, a március 15-i és az augusztus 20-i állami ünnep alkalmából adandó állami kitüntetésekre, valamint az akadémiai díjakra.

A határon túli magyar tudományosság képviselőivel, a köztestület külső tagjaival többféle módon valósult meg az együttműködés, többek között az online osztályüléseken rendszeresen részt vettek külső tagok is.

A tudományos osztályok összeállították **Az MTA 30 éve. A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltástól napjainkig (1989-2019)** című MTA-kiadványnak az egyes osztályokat érintő fejezetét. Eddig még soha nem készült olyan összegzés a magyar tudományos élet teljesítményéről, mint az az immár online elérhető dokumentum, amelyet több mint két és fél évnyi munkával készített a Magyar Tudomány folyóirat szerkesztőbizottságának vezetésével mintegy harminc kutató. Az *MTA30* betekintést nyújt a hazai tudományos műhelyek tevékenységébe, egyúttal tükrözi a magyar tudományosság tartalmi sokszínűségét, megőrizve az egyes diszciplínák hagyományait, idézési szokásait és stílárius eltéréseit. Az összeállítás nem a teljesség igényével készült enciklopédia, sem pedig bibliográfia, hanem inkább tekinthető szöveggyűjteménynek azokról az eredményekről, amelyeket az adott osztály meg kíván mutatni a társadalomnak. Az *MTA30* hosszú távon eredményesen járul majd hozzá az akadémiai tudomány és a társadalom közötti kapcsolat és kommunikáció erősítéséhez.

A tudományos osztályok és bizottságaik elkészítették **A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltástól napjainkig (1989-2019)** című összefoglalóhoz a tudományterületüket bemutató szakmai anyagokat.

A tudományos osztályok feladatkörének ilyen jellegű bővítése az egyes szakterületek jobb megismerését is szolgálja a „nemzet tanácsadója” koncepciójának jegyében. A közfeladatok ellátásához kapcsolódóan a COVID-19-járvány ellenére a szokásosnál fontosabb szerepet töltöttek be a virtuális térben megszervezett tudományos előadóülések, ezek száma, tematikai változatossága és online látogatottsági adatai kiemelkedő eredményként vehetők számba.

Az eddig sorra vett feladatokat témakörök szerint rendszerezve mutatja be a beszámoló törzsanyaga. A beszámoló következő része az egyes tudományos osztályok felelős és összetett szakmai munkájáról kíván átfogó képet nyújtani a kormánytájékoztató jellegéhez megválasztott szempontok szerint, néhány kiemelt jelentőségű feladat és eredmény ismertetésével.

A tudományos osztályoknak az Akadémia közfadataihoz kapcsolódó néhány további kiemelt tevékenysége

I. NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya a tudományágai terén figyelemmel kísérte az egyetemeken és a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetében, Néprajztudományi Intézetében, Zenetudományi Intézetében, valamint a Nyelvtudományi Intézetben folyó tudományos tevékenységet.

Az I. Osztály egyhangúlag támogatta az Irodalom- és Kultúratudományi Bizottság állásfoglalását, amellyel csatlakozott az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet Intézeti Tanácsának nyilatkozatához a NAT magyar nyelv és irodalom tantárgyra vonatkozó rendelkezéseit illetően. Emellett nagy többséggel támogatta a Nyelvtudományi Bizottság állásfoglalását a Nemzeti Alaptanterv és kerettantervei magyar nyelvre vonatkozó részeiről.

Doktori pályázatok

Az I. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács négy fő részére ítélte oda az MTA doktora címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

2014-től az I. Osztály egy koherens koncepció alapján három területen járul hozzá a tudományos eredmények disszeminációjához: A humán tudományok alapkérdéseit felvető tudományos konferenciák szervezésével; a konferenciák anyagát magas tudományos színvonalon, ugyanakkor közérthetően közreadó tudományos könyvsorozat publikálásával, valamint az ugyanezen koncepcióba illeszkedő könyvbemutatók szervezésével.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Újabb fejlemények a szójelentés matematikájában** – Kornai András matematikai nyelvész, az MTA doktora előadása az I. és a II. Osztály szervezésében (2020. november 9.), visszaneézhető az MTA YouTube-csatornáján
- **A szövegértés kérdései** – online konferencia (2020. november 16.), visszaneézhető az MTA YouTube-csatornáján; Fő üzenete: a globalizáció, az elektronikus kommunikáció térnyerése során átalakul a szövegek funkciója, a megértés vizsgálatának fontos szerepe van abban, hogy hatékonyabban működjön a társadalom kommunikációs közege.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

Az I. Osztály több formában tart kapcsolatot a határon túli magyar tudományosság képviselőivel és a köztestület külső tagjaival. A különféle díjakra javasoltak között mindig van határon túli tudós. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont I. Osztályt érintő kutatóintézeteivel és a Nyelvtudományi Intézettel folyamatos szakmai kapcsolatot tart az Osztály, vezetőik az osztályülések állandó meghívottai.

Díjak, kitüntetések

Fábián Zsuzsanna, a nyelvtudomány kandidátusa a **Magyar Érdemrend tisztikeresztje** kitüntetésben részesült.

II. FILOZÓFIAI ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Filozófiai és Történettudományok Osztálya részletesen foglalkozott az MTA volt kutatóhálózatának áthelyezése következtében kialakult új helyzettel és annak kezelésével, érdemi javaslatait stratégiai tervben összegezte.

Az önkormányzatok és az egyesületek rendszeres megkeresése alapján az Osztály állásfoglalást hoz a közterület-elnevezésekre vonatkozó (pl. Horváth Ede; Rajk László; Ságvári utcánév; Mausz Dezső; Csíkos József; proletár; fáklya) és az egyesületek névhasználatára vonatkozó kérelmek ügyében (pl. Alexis Carrel).

Szakértők jelölésével járult hozzá az ALLEA "Fact or Fake" projektje keretében multidiszciplináris szakbizottság felállításához.

A Kommunikáció- és Médiatudományi Osztályközi Állandó Bizottság együttműködött a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemmel a 9th Budapest Visual Learning Conference megrendezésében.

Doktori pályázatok

A II. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács kilenc esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **A Horthy-korszak vitatott kérdései** – konferencia (2020. szeptember 14-15.), visszanezhető az MTA YouTube-csatornáján. Az elmúlt évek új kutatási eredményei által motivált rendezvényen a korszak kompetens kutatói – tekintet nélkül ideológiai meggyőződéseikre és intézményi hovatartozásukra – ütköztették nézeteiket. Az előadások szerkesztett formában megjelentek a Kossuth Kiadó gondozásában.
- **Kilencedik Budapest Visual Learning** nemzetközi online konferencia – az MTÜ-höz kapcsolódó online rendezvényen jelen voltak Japántól és Kínától az USA-ig (Massachusetts-től Oregonig). A rendezvényt követően három héten belül több fórumon is publikálásra került a mintegy 250 oldal terjedelmű https://www.academia.edu/44682025/How_Images_Behave szerkesztett kötetet (ISBN 978-963-421-841-8), melynek fogadtatása kiemelkedően pozitív volt.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A II. Osztály tudományos bizottságain keresztül kapcsolatot ápol többek között a szakterületéhez kapcsolódó egyetemekkel, kutatóintézetekkel, és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával, valamint hatékonyan ellátja a tudomány képviselét a mértékadó hazai és nemzetközi szakmai munkabizottságokban, szervezetekben és szerkesztőbizottságokban.

Díjak, kitüntetések

Borhy László akadémikus **Széchenyi-díjat** kapott, valamint **Bács Tamás** közgyűlési képviselő a **Magyar Érdemrend középkeresztje polgári tagozata**, míg **Bereczkey Tamás** közgyűlési képviselő a **Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata** kitüntetésben részesült.

III. MATEMATIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Matematikai Tudományok Osztálya figyelemmel kísérte, segítette és értékelte a szakterületéhez kapcsolódó hazai és nemzetközi tudományos tevékenységeket, állást foglalt tudományos, tudománypolitikai és tudományszervezési kérdésekben, továbbá kiemelten foglalkozott az MTA volt kutatóhálózatának átalakításával összefüggő kérdésekkel.

Magyar matematikai helyesírási szótár készítése: a III. Osztály 2019-ben bízta meg Szabó Péter Gábort, hogy a Rényi Intézetben működve kezdje el egy korszerű magyar nyelvű matematikai helyesírási szótár elkészítését. A szótár célja, hogy segítséget nyújtson a matematikai szakkifejezések magyar nyelven történő helyes leírásához. A munka elindulásához a Merza József által szerkesztett és az Akadémiai Kiadó által 1984-ben megjelentetett ötnyelvű matematikai szótár magyar nyelvű kötetét vették alapul, amelyet az Eric W. Weisstein-féle CRC Encyclopedia of Mathematics legújabb kiadásának szóanyagával tesznek korszerűvé. A projekt a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet támogatásával hivatalosan 2020. május végén zárult. Természetesen ez nem jelentette a munka befejezését, hiszen az várhatóan több évet is igénybe fog venni.

Doktori pályázatok

A III. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács négy esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Újabb fejlemények a szójelentés matematikájában** – Kornai András matematikai nyelvész, az MTA doktora online tudomány-népszerűsítő előadása az MTÜ keretében (2020. november 9). Az előadás a számítógépes nyelvészetben tapasztalható forradalmi fejlődés, a szóbeágyazások lényegét ismertette, és áttekintette a hazai műhelyek eredményeit, köztük a SZTAKI-ban, illetve a Nyelvtudományi Intézet és a Pécsi Tudományegyetem együttműködésében kifejlesztett huBERT-et és más rendszereket.
- **Jövőformáló matematika** – Röst Gergely online előadása az MTÜ keretében (2020. november 19). A tudomány-népszerűsítő előadást azzal a kiemelt céllal rendezték meg, hogy a köztudatba beépüljön: a matematika korszakában élünk, ezért fontos megérteni a szerepét a társadalomban, a gazdaságban és az innovációban is. Az mta.hu oldalon elérhető online MTÜ előadásokat több százan látták 2021. január hónapig.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

International Mathematical Union (IMU): az MTA-t képviselő egyesület a Bolyai Matematikai Társulat; European Mathematical Society (EMS): az MTA-t képviselő egyesület a Bolyai Matematikai Társulat.

Díjak, kitüntetések

Szemerédi Endre akadémikust **Szent István-renddel** tüntették ki, **Pálfy Péter Pál** akadémikus **Széchenyi-díj** elismerésben részesült. A Magyar Tudományos Akadémia a Matematikai Tudományok Osztálya felügyelete alatt adja ki 5 évenként a **Bolyai János Nemzetközi Matematikai Díjat** (Bolyai-Nagydíj), a 2020. év díjazottja Terence Tao.

IV. AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

Az Agrártudományok Osztálya a keveréktakarmányok maximális mikotoxinszintjére vonatkozó javaslatot készített 2020-ban, amit egyeztetésre elküldött az Agrárminisztériumnak, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalnak és az Állatorvostudományi Egyetem Digitális Élelmiszerlánc Oktatási, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Intézetéhez. Az említett intézmények csatlakoztak a kezdeményezéshez és egy közös végleges javaslat kidolgozásához. Javasolták továbbá egy Mikotoxin Platform létrehozását.

Rusvai Miklós, az MTA doktora az Állatorvos-tudományi Bizottság tagjaként 2020-ban kiemelkedő közfeladatot látott el, a COVID-19-járvány kapcsán epidemiológiai és virológiai témákban a különböző médiumok rendszeres interjúalánya volt.

A Növénynemesítési Tudományos Bizottság nemesítői jelentős számú fajtát jelentettek be a szegedi és a martonvásári nemesítők tevékenysége eredményeként, melyek közül számos állami elismerést kapott, szabadalmi oltalmat nyert.

Doktori pályázatok

A IV. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács négy esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **66. Növényvédelmi Tudományos Napok** – a hazai növényvédelmi tudományos élet legjelentősebb hazai fóruma (2020. február 18-19). A több mint 50 előadás és 20 poszteres prezentáció gazdag képet adott a hazai egyetemi és kutatóintézeti műhelyekben folyó növényvédelmi kutatásokról. A rendezvény kiadványa a Magyar Növényvédelmi Társaság honlapján hozzáférhető.
(<http://www.magyarovenyvedelmitarsasag.hu/66NTN/NTN66Kiadvany.pdf>)
- **Digitális innovációk és szolgáltatások az agrárszektorban – A tejtermelés körkörös input és output rendszere a fenntartható termelésben** online konferencia és kerekasztal-beszélgetés (2020. november 12). A IV. Osztály Körforgásos Gazdaság Osztályközi Állandó Bizottsága rendezvényének kiemelt célja az volt, hogy a körforgásos gazdaság szemléletét közelebb hozza az állattenyésztési szakemberekhez, illetve az állatorvosi szakterülethez egyaránt. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara meghirdette a programot a szaktanácsadók továbbképzésének részeként.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A IV. Osztály az államigazgatás különböző szerveivel – Agrárminisztérium, Agrárkamara, FM-intézetek (NAIK), EMMI – évek óta folyamatos és eredményes együttműködést alakított ki. Az Agrárminisztériummal a közvetlen kapcsolatot biztosítja, hogy az Osztály ülésein az agrárminiszter delegáltja állandó meghívottként vesz részt. Az Osztály nemzetközi kapcsolatrendszere sokrétű, tagjai számos nemzetközi bizottságban tevékenykednek.

A Növénynemesítési Tudományos Bizottság tagja, **Vida Gyula** PhD a Vetőmagszövetség és Szakmaközi Szervezet fajtatulajdonosi termékpályájának választott vezetője, alelnöki pozícióban vesz részt a VSZT munkájában. Az Európai Vetőmagszövetségben (Euroseeds) Magyarország képviselője a döntéshozó testületben. A hazai növénynemesítők egy része az Európai Növénynemesítők Szövetségének (EUCARPIA) is tagja.

Díjak, kitüntetések

Furka István, Állatkísérleti Osztályközi Állandó Bizottság tagja a **Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata** kitüntetésben részesült, **Balláné Erdélyi Márta**, az Állattudományi Bizottság köztestületi tagja miniszteri elismerő oklevelet vehetett át.

V. ORVOSI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

Kiemelt feladatot jelentett az Orvosi Tudományok Osztálya számára a **COVID-19-járvány**, melynek kapcsán folyamatosan részt vett **az akadémiai kommunikációban**. Az Osztály vezető tisztségviselői és az osztálytagok egyaránt rendszeres interjúalanyai voltak a COVID-19-járvánnyal foglalkozó rádió, televízió és internetes műsoroknak.

A Kosztolányi György élettudományi alelnök által vezetett Elnöki Bizottság az Egészségért (EBE) bizottság egy MTA-állásfoglalást jelentetett meg az Akadémia honlapján: **Az MTA ajánlása a COVID-19 rövid és hosszútávú járványügyi kezelésére. Javaslatok a döntéshozók számára**. Az ajánlás felhívta a döntéshozók figyelmét azokra a pontokra, amelyek sürgető teendőket igényelnek a járvány csillapodása utáni időszakban a felmerült problémák kezelése érdekében.

Az EBE további állásfoglalást jelentetett meg az Akadémia honlapján **Tudomány a COVID okozta társadalmi sokk kezelésének jelen fázisában** címmel, amely határozottan elítélte a virológiai és védőoltás-ellenes szkepticizmus köntösébe bújtatott tudománytalan megnyilvánulásokat.

Ádám Veronika osztályelnök kezdeményezésére havi rendszerességgel megjelenő **hírlevél** indult, amellyel az osztály erősíteni szeretné azt a feladatát, hogy tájékoztatást adjon az orvostudományban megjelenő legújabb, és **a gyakorló orvoslás számára hasznos tudományos eredményekről a társadalom, és kiemelten a gyakorló orvosok számára**. A hírlevél az MTA honlapján jelent meg a COVID-19-járvány témában, és a Pécsi Tudományegyetem virológiai kutatócsoportjával együttműködésben készült, szerkesztője a kutatócsoport vezetője, Jakab Ferenc.

<https://mta.hu/data/dokumentumok/hirlevelek/2020/covid-hirlevel-01.pdf>

A COVID-19-járvánnyal kapcsolatos további akadémiai intézkedéseket bemutatja a beszámoló törzsanyaga a megfelelő helyeken.

Doktori pályázatok

Az V. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács tizenhárom esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **XVI. Congressus Pharmaceuticus Hungaricus** – online konferencia (2020. szeptember 10-12). A konferencia a Magyar Gyógyszerésztudományi Társasággal közösen került megrendezésre, a rendezvény védnökei az MTA Kémiai és Orvosi Tudományok Osztályai voltak. A plenáris előadások mellett 17 tudományos szekcióban 88 előadás és 32 „flash prezentáció” hangzott el, a 9 poszter szekcióban pedig 129 munka került bemutatásra. A szekciók legfontosabb témái a következők voltak: új gyógyszerátadáspontok, új hatóanyagok, biológiai gyógyszerfejlesztés, innováció a gyógyszerfejlesztésben, preformulációs vizsgálatok a gyógyszerformák fejlesztésében, újdonságok a gyógyszeranalitikában, gyógyszerbiztonság, klinikai vizsgálatok. A kongresszusra 615 fő regisztrált és valamennyi előadást és szekciót magas részvétel jellemezte.

- **A COVID-19 kihívásai** – online előadóülés (2020. szeptember 25), mely a Magyar Gyógyszerésztudományi Társasággal közösen került megrendezésre a „Gyógyszerészek Világnapja” alkalmából. Mivel az előadóülésen a vakcináció jelentőségének áttekintése –az első COVID-vakcinák engedélyezése előtt – hangsúlyt kapott, ezért a rendezvény nagy jelentőséggel bírt a gyógyszerész szakma védőoltással kapcsolatos tájékoztatásában és felkészítésében.
- **Az 5G sugárzás egészségügyi hatásai** – vitaülés az MTÜ keretében (2020. november 24), főbb témái: Mobiltelefonok és egészség; 5G technológia - telepítés, adattovábbítás, mobilalkalmazás, sugárzásmérés; Humán népegészségügyi vonatkozások; Az 5G hatása az agráriumra és annak környezetére; Az elektromágneses terek idegrendszeri hatásai; Az 5G technológia társadalmi kontrolljának szükségessége és lehetőségei.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

Az V. Osztályt a világ tudományos akadémiáit képviselő szervezetben (InterAcademy Partnership, IAP) Kosztolányi György, az MTA élettudományi alelnöke képviselte, a Nemzetközi Agykutató Szervezetben (International Brain Research Organization) Freund Tamás az MTA elnöke képviselte, az Európai Orvosakadémiák Szövetségében (Federation of the European Academies of Medicine) Vécsei László akadémikus képviselte.

Az V. Osztály egészségügyi felvilágosító program elindítását kezdeményezte, együttműködésben a Magyar Orvostársaságok és Egyesületek Szövetségével. Az egészség tízparancsolata program keretében népszerűsítő kisfilmek közzétételét tervezték a szervezők, amelyekben a laikus lakosság számára közérthető és meggyőző módon magyarázzák el az egészséges életmód betegség-megelőző, testi és lelki egyensúlyt megtartó szerepét.

„A hazai orvosi szakmák helyzete és perspektívái a 21. század elején” című kiadvány II. kötetének elkészítése érdekében az V. Osztály felkérte az Egészségügyi Szakmai Kollégium 18 tagozatának elnökét az együttműködésre, és elkezdte a szakmák helyzetét bemutató előadások szervezését.

Díjak, kitüntetések

Csiba László akadémikus és **Bitter István**, az MTA doktora **Széchenyi-díj** elismerésben részesültek. A **Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata** kitüntetésben részesültek: **Furka István**, **Fülesdi Béla**, az MTA doktora, **Harsányi László**, az orvostudomány kandidátusa, **Olasz Lajos**, az MTA doktora, **Széll Márta**, az MTA doktora és **Zámbó Katalin**, az orvostudomány kandidátusa.

VI. MŰSZAKI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Műszaki Tudományok Osztálya fontosnak tartja, hogy a kompetenciájába tartozó kérdésekben – tudomány, oktatás, társadalom, a környezet és a gazdaság kérdéseiben – felkérésre kinyilvánítsa szakmai véleményét (pl. Ipar 4.0).

Az osztályüléseket több esetben a kutatás-fejlesztésben érdekelt cégek (műszaki) vezetői, mérnökei, illetve jelentős tudományos eredményeket elért mérnökök szakmai előadásai vezették be, melyek az ismeretterjesztés mellett lehetőséget kínáltak a gazdasági, a kutatás-fejlesztői és az oktatói szféra közötti kapcsolatteremtésre.

Az EASAC (European Academies Science Advisory Council) Tanácsa határozott arról, hogy szakértői munkacsoportot kíván felállítani az épületek szén-dioxid-mentesítése („Decarbonisation of buildings”) témakörében annak érdekében, hogy egy külön projekt keretében jelentést készítsen ebben a témában. A VI. Osztály tag delegálásra tett javaslatot.

Az 5 európai akadémiai szervezetet (Academia Europaea, ALLEA, EASAC, Euro-CASE és FEAM) tömörítő SAPEA (Science Advice for Policy by European Academies) szakértői munkacsoportot állított fel a műanyagok természetben történő biológiai lebonthatósága témakörében („Biodegradability of plastics in the open environment”) annak érdekében, hogy jelentést készítsen ebben a témában, amely egy későbbi tudományos állásfoglalás alapjául szolgálhat. Az új munkacsoport összeállításához a SAPEA a fent említett 5 szervezet tagakadémiáihoz fordult, hogy jelöljenek szakértőket a munkacsoportba. A VI. Osztály tag delegálásra tett javaslatot.

Doktori pályázatok

A VI. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács két esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **MTNE 19. fórum: XXI. Műszaki Tudományos Ülésszak** – online rendezvény (2020. november 21.), szervezője Bitay Enikő a Műszaki Tudományok Osztálya külső tagja volt.
- **Ritka- és színesfémek kinyerése tömegtermékek hulladékaiból** – tudományos ülés a Metallurgiai Tudományos Bizottság és a Miskolci Akadémiai Bizottság Metallurgiai Munkabizottságának szervezésében (2020). Fő üzenete: az egyre jelentősebbé váló elektronikai eredetű másodnyersanyagok különleges lehetőségei, valamint a kémiai metallurgiai háttér és a hidrometallurgiai eszközrendszer jelentősége.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A VI. Osztály kiterjedt tudományos bizottsági hálózattal rendelkezik, melyek intenzív szakmai munkát végeznek, ezzel is hozzájárulva az Osztály és a szakterületileg kapcsolódó köztestületi tagok aktív megjelenéséhez a hazai és a nemzetközi tudományos életben. A bizottságok dolgoztak *A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltástól napjainkig (1989–2019)* c. kiadvány összeállításán. Az Osztály nemzetközi kapcsolatrendszere kiterjedt, ennek megfelelően részt vesz a tudományterületen működő nemzetközi bizottságok munkájában.

Díjak, kitüntetések

Gáspár Zsolt akadémikus **Magyar Érdemrend középkeresztje** kitüntetésben részesült, **Jármai Károlyt** a műszaki tudományok doktora és **Kiss Rita**, az MTA doktora (2022-től akadémikus) munkásságát a **Magyar Érdemrend tisztikeresztje** kitüntetéssel ismerték el.

VII. KÉMIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Kémiai Tudományok Osztálya felkérésre véleményezte a szakterületéhez kapcsolódó anyagokat, szakértő tagokat delegált az MTA különböző szakértő bizottságaiba.

A VII. Osztály megtárgyalta és módosította az osztályhoz tartozó tudományterületi hozzárendeléseket és doktori nomenklatúrát. Császár Attila, az MTA doktora személyében javaslattal élt az IUPAC magyar nemzeti bizottság elnöki tisztségére, valamint az UNESCO magyar nemzeti bizottságban való képviselő tisztségére.

Doktori pályázatok

A VII. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács négy esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Antivirális szerek számítógépes tervezése a COVID-19-fertőzés kezelésére – Keserű György Miklós**, az MTA levelező tagja kiemelt előadása az MTÜ keretében (2020. november 10.), mely visszanezhető az MTA YouTube csatornáján.
A TTK Gyógyszerkémiai Kutatócsoportja azzal a feladattal kapcsolódott be a Jakab Ferenc vezette Magyar Koronavírus-kutatási Akciócsoport munkájába, hogy gyógyszertervezési és gyógyszerkémiai tevékenységgel támogassa a hazai COVID-19-járvány elleni védekezést. A kutatócsoport egy széles spektrumú antivirális gyógyszer magyarországi kutatását, fejlesztését és klinikai vizsgálatát kezdte meg. A hatóanyag előállítására szolgáló eljárás kidolgozását követően **a klinikai vizsgálatokra alkalmas gyógyszerkészítményről a vizsgálatok megerősítették, hogy a betegek rendelkezésére állhat.**
- **Az új koronavírus szerkezete és funkciója; az alapkutatás eredményeitől a terápiás alkalmazás lehetőségéig** – tudományos ülés az MTÜ keretében (2020. november 4), mely visszanezhető MTA YouTube-csatornáján. Az előadások tájékoztatást adtak a koronavírus szerkezete és hatása közötti összefüggések molekuláris vonatkozásairól, a terápiás célra alkalmas molekulák kifejlesztésére irányuló hazai kutatások eredményeiről, és bemutatták a kutatási módszerek széles körét a molekulamodellezéstől az immunológiáig. Emellett ismertettek egy ipari alkalmazást, mely konkrét példán mutatja be, hogyan lehet eljutni a molekuláris alapkutatástól az alkalmazott kutatáson és a fejlesztésen keresztül a gazdasági eredményig.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A VII. Osztály aktív kapcsolatot tart fenn a Magyar Kémikusok Egyesületével és az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (EMT) Kémiai Szakosztályával, amellyel 2014-ben együttműködési megállapodást írt alá.

A tudományos és munkabizottságok számos ipari kapcsolattal (pl. Richter Gedeon Vegyészeti Gyár, Servier Hungária Kft., MOL Nyrt. stb.) kutatás-fejlesztési együttműködéssel, civil szervezetekkel való együttműködéssel, oktatási intézményekkel való együttműködéssel rendelkeznek.

Díjak, kitüntetések

Joó Ferenc akadémikus **Magyar Érdemrend Középkeresztje** kitüntetést kapott. **Tircsó Gyula**, az MTA doktora **Magyar Érdemrend Lovagkeresztje** kitüntetésben, **Korim Tamás** vegyészmérnök **Magyar Érdemrend Lovagkeresztje polgári tagozat** kitüntetésben részesült. **Bélafiné Bakó Katalin**, az MTA doktora, **Marosi György** akadémikus és **Klebovich Imre**, az MTA doktora **Magyar Érdemrend Tisztikeresztje polgári tagozata** kitüntetésben részesültek. A magas rangú állami kitüntetések mellett a VII. Osztály tagjai és a szakterületileg kapcsolódó köztestületi tagok számos hazai és nemzetközi szakmai kitüntetésben részesültek.

VIII. BIOLÓGIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Biológiai Tudományok Osztálya tagjai közül többen is aktívan részt vettek a COVID-19-vírussal kapcsolatos akadémiai kommunikációban, köztük Erdei Anna, az MTA főtitkárhelyettese, Falus András akadémikus, Sarkadi Balázs akadémikus, valamint Váradi András, az MTA doktora.

Az NKFIH-OTKA-pályázatok elbírálása körül kialakult helyzetre vonatkozóan az Osztály állásfoglalást adott ki.

A VIII. Osztály egyöntetűen támogatta Csorba Gábor közgyűlési képviselőnek az osztályülésen ismertett előterjesztését, miszerint a Magyar Természettudományi Múzeum integrációján a DiSSCo (Distributed System of Scientific Collections) európai kutatási infrastruktúrába.

Az osztályüléseken kiemelt jelentőségűek a különböző szakterületek képviselőinek előadásai és az érdemi viták különféle tudományos kérdésekben, a kutatási trendek nemzetközi és hazai követésének céljából.

Doktori pályázatok

A VIII. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács hét esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Lányi Béla Tudományos Nap** - akkreditált továbbképzés, Nemzeti Népegészségügyi Központ, a Mikrobiológiai Osztályközi Tudományos Bizottság és a Magyar Mikrobiológiai Társaság közös rendezvénye (2020. február 19). A tudományos ülés egyúttal a tudományos továbbképzés szerepét is betöltötte és a megfelelő szakterületen kreditpont értéke is volt.
- **Mit tanultunk a koronavírus-járványból? – kutatás, védekezés, terápia** Jakab Ferenc PhD tanszékvezető egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem, Szentágotthai János Kutatóközpont) kiemelt tudományünnepi előadása (2020. november 4.), visszanezhető az MTA YouTube-csatornáján.
- **Diákok az Akadémián – Immunológia Napja** – online előadássorozatot az MTÜ keretében (2020. november 12., MTA SZAB Székház). Az Immunológiai Osztályközi Tudományos Bizottság és a Magyar Immunológiai Társaság közös rendezvénye. Az immunológia nemzetközi napjához kapcsolódó „Immunológia Napja” című program az elmúlt években komoly népszerűsége tette a fiatalok körében. Fő téma: a SARS-CoV-2 vírus, valamint a COVID-19-kórkép bemutatása volt.
- **COVID-19; vakcinák, tesztek és protesztok** – kerekasztal-beszélgetés az MTÜ keretében (2020. november 16), Falus András akadémikus, Buzás Edit akadémikus, Moldvay Judit PhD, Sarkadi Balázs akadémikus és Prohászka Zoltán, az MTA doktora részvételével. Visszanezhető az MTA YouTube-csatornáján.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A VIII. Osztály területéhez tartozó kutatói közösség aktívan vesz részt nemzetközi folyóiratok szerkesztőségi és nemzetközi tudományos bizottságok munkájában. A biológia szakterületén működő kutatóhelyek mindegyikén jelentős mértékű és hatékony tudományos utánpótlás-nevelés valósul meg. Hazai és nemzetközi pályázatok elnyerésével a posztdoktorok számára is biztosítják a kutatási lehetőséget, ezzel is hozzájárulva a fiatal tehetségek elvándorlásának visszaszorításához.

Kondorosi Éva akadémikust az **Európai Bizottság** tudományos főtanácsadói közé választották. Az **Academia Europaea** tagjai közé választotta az Osztály több tagját is: Barta Zoltán, az MTA doktora, Buzás Edit Irén akadémikus, Miklósi Ádám akadémikus, Ulbert István, az MTA doktora.

Díjak, kitüntetések

Buday László akadémikus **Széchenyi-díj** elismerésben részesült. A **Magyar Érdemrend tisztikeresztje** kitüntetésben részesült: **Farkas Edit Éva**, az MTA doktora, **Márialigeti Károly**, az MTA doktora, **Tóthmérész Béla**, a biológiai tudomány doktora, **Székely Tamás**, az MTA külső tagja, **Vánky Kálmán**, az MTA tiszteleti tagja és **Széll Márta**, az MTA doktora.

IX. GAZDASÁG- ÉS JOGTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya figyelemmel kísérte, segítette és értékelte a szakterületéhez kapcsolódó hazai és nemzetközi tudományos tevékenységeket, felkérésre véleményezte a szakterületéhez kapcsolódó anyagokat, szakértő tagokat delegált az MTA különböző szakértő bizottságaiba.

A IX. Osztály kiemelten foglalkozott a kutatás és egyetemi oktatás átszervezésével összefüggő, és szakterületéhez kapcsolódó kérdésekkel, és állásfoglalását nyilatkozatban rögzítette.

Doktori pályázatok

A IX. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács tizenhárom esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **A mesterséges intelligencia jövőkutatói kihívásai** – Meskó Bertalan, PhD (Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság) előadásának kiemelt célja a digitalizáció és a mesterséges intelligencia tudománybarát megközelítése volt (2020. november 11.), az MTA YouTube-csatornáján keresztül jelentős nézettséget ért el.
- **Gépi tanulás a hivatalos statisztika szolgálatában** – Mag Kornélia, a Központi Statisztikai Hivatal Architektúrális Szolgáltatások Igazgatósága elnökhelyettesének (Statisztikai és Jövőkutatói Tudományos Bizottság) előadása az MTÜ keretében online közvetítéssel valósult meg (2020. november 11).
- **Világ, gazdaság, hálózatok – paradigmaváltás, platform gazdaság, kooperatív stratégiák** – a Gazdálkodástudományi Bizottság tudományos rendezvényét a PTE Közgazdaságtudományi Karon tartották meg (2020. november 5-6).

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

Lamm Vanda akadémikust, az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának elnökét (2020 májusától az MTA társadalomtudományi alelnöke), annak a 15 tagú különbizottság tagjának kérték fel, melyet a Nemzetközi Jogi Intézet, a világ legkiválóbb nemzetközi jogászait tömörítő tudós társaság állított fel azzal a céllal, hogy dolgozzanak ki egy olyan nemzetközi szerződést vagy deklarációt, amely rögzíti világjárvány idején az államok közötti együttműködés legfontosabb elveit, s mintául szolgálhat az államok belső jogának harmonizálásához.

Fontos nemzetközi elismerés, hogy az elmúlt három év teljesítménye alapján a SCImago Journal & Country Rank (SJR) citációs rangsorban Q3-ból Q2-be került az **Acta Oeconomica**, az MTA negyedévenként megjelenő, angol nyelvű, közgazdaság-tudományi folyóirata. Ennek az idézettségi rangsornak, amely az Elsevier kiadó tulajdonában lévő Scopus adatbázis alapján készül, több évtizede a legnagyobb a presztízse a közgazdaság-tudomány területén.

X. FÖLDTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Földtudományok Osztálya figyelemmel kísérte, segítette és értékelte a területéhez kapcsolódó tudományos tevékenységeket, állást foglalt tudományos, tudománypolitikai, tudományszervezési kérdésekben (pl. Magyar Természettudományi Múzeum vidéki elhelyezése). Az Osztály a lehetőségekhez mérten segítette a Magyar Földrajzi Társaság tevékenységét, emellett a Magyarhoni Földtani Társulattal szerződés keretében működött együtt.

Az MTA doktora pályázatok benyújtására ösztönző osztályelnöki levelet kaptak a tudományterületileg érintett köztestületi tagok, amely azt célozta, hogy minél több, jelentős önálló kutatási eredményt elért, kiemelkedő színvonalú tudományos munkát végző földtudományi kutató nyújtsa be doktori pályázatát. E kezdeményezés első eredménye a korábbi időszakot jelentősen felülmúló pályázói aktivitás 2020. utolsó hónapjaiban.

Doktori pályázatok

A X. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács egy esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Trianon 100: a békediktátum földrajzi megközelítésben – V. Földrajztudományi nap az Akadémián** – 2020. március 3., MTA Székház, Felolvasóterem. Trianon következményeire manapság leginkább két tudományterület fókuszál: a történettudomány és a geográfia. Az eseményen tudósok, kutatók mutatták be Trianon természet- társadalom- és politikai földrajzi összefüggéseit, a következmények feltárása a békediktátum óta tart.
- **A Balaton kutatása Lóczy Lajos nyomdokán – könyvbemutatóval egybekötött emlékülés Lóczy Lajos halálának centenáriumán** – online előadóülés (2020. nov. 11.) az MTÜ keretében a Magyarhoni Földtani Társulat társszervezésében. Id. Lóczy Lajos, a legkiemelkedőbb magyar geológus, akadémikus, a Magyar Királyi Földtani Intézet igazgatója tisztelete túlterjed a földtudományokkal foglalkozó szakembereken, munkássága érdeklődésre tart számot a tudomány iránt érdeklődő szélesebb közönség számára is.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A X. Osztály kétoldalú szerződésben szabályozott szoros kapcsolatot tart fenn a Magyarhoni Földtani Társulattal, 2020-ban közös szervezéssel valósult meg a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozathoz kapcsolódó Balaton/Lóczy-előadóülés.

Díjak, kitüntetések

2020-ban **Kerényi Attila**, a földrajztudomány doktora a **Magyar Érdemrend tisztikeresztje** kitüntetésben, **Putsay Mária**, a földtudomány kandidátusa **Magyar Arany Érdemkereszt** (polgári tagozat) kitüntetésben és **Turai Endre**, a műszaki tudomány kandidátusa a **Magyar Érdemrend lovagkereszt** kitüntetésben részesült.

XI. FIZIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Fizikai Tudományok Osztálya állásfoglalást hagyott jóvá az OTKA-pályázatoknak a szakmai kollégiumok által felállított és az ITM által megváltoztatott értékelési sorrendjére vonatkozóan.

A Csillagászati és Űrfizikai Tudományos Bizottság szakmai állásfoglalást fogadott el a téli-nyári időszámítás váltogatásának várható megszüntetésével kapcsolatban, amelynek szövege a Magyar Csillagászati Egyesület *Meteor* folyóiratának 2021. márciusi számában jelent meg.

A XI. Osztály felkérésére a Csillagászati és Űrfizikai Tudományos Bizottság összeállította „A csillagászati kutatás és egyetemi oktatás újjászervezése az 1945 utáni másfél évtizedben” című dokumentumot.

Doktori pályázatok

A XI. Osztály javaslata alapján a Doktori Tanács négy esetben ítélte oda az MTA doktori címet.

Tudományos rendezvények, konferenciák

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- **Repülő ékszer: nanoszerkezetek lepkeszárnynon a fizika és a biológia között** – Biró László Péter akadémikus előadása a 2020. évi MTÜ keretében az MTA Székházban. Az előadáson készült videófelvétel visszanezheto az mta.hu honlapon.
- **Újabb eredmények a kondenzált anyagok fizikájában** – a Szilárdtest-fizikai Tudományos Bizottság tudományos ülásszaka a 2020. évi MTÜ keretében azzal a céllal, hogy a külföldön is nagy érdeklődéssel övezett kutatási területek hazai művelőinek lehetőséget teremtsen legújabb eredményeik bemutatására, hozzájárulva a hazai tudományos közvélemény informáltságához a nemzetközi trendeket illetően. Az előadások témái alapkutatás jellegűek voltak, de számos esetben ígéretes alkalmazási lehetőségeket rejtettek magukban, így a rendezvénynek áttételesen társadalmi jelentősége volt.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A XI. Osztály széles körű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik, valamint több nemzetközi tudományos szervezet munkájában és nagyszámú folyóirat szerkesztőbizottságában részt vesz.

Díjak, kitüntetések

Iglói Ferenc, a fizikai tudomány doktora **Széchenyi-díj** elismerésben részesült, valamint **Szabó Gábor** akadémikus **Magyar Érdemrend középkeresztje polgári tagozata** kitüntetését kapott.